

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
YAŞAM BOYU ÖĞRENME BİLİM DALI

TERZİBAYIRI'NDAKİ ROMAN ÖĞRENCİLERİN TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE
YAŞADIĞI SOSYOEKONOMİK ZORLUKLARA İLİŞKİN ÖĞRETMEN ÖĞRENCİ VE
VELİ GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BUKET ÇİFTÇİ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. M. CÜNEYT BİRKÖK

MAYIS 2019

T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
YAŞAM BOYU ÖĞRENME BİLİM DALI

TERZİBAYIRI'NDAKİ ROMAN ÖĞRENCİLERİN TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE
YAŞADIĞI SOSYOEKONOMİK ZORLUKLARA İLİŞKİN ÖĞRETMEN ÖĞRENCİ VE
VELİ GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BUKET ÇİFTÇİ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. M. CÜNEYT BİRKÖK

MAYIS 2019

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

İmza

Tarih

Buket ÇİFTÇİ

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

'Terzibayırı'ndaki Roman Öğrencilerin Türk Eğitim Sisteminde Yaşadığı Sosyoekonomik Zorluklara İlişkin Öğretmen Öğrenci ve Veli Görüşleri' başlıklı bu yüksek lisans tezi, Yaşam Boyu Öğrenme Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan Doç. Dr. M. Cüneyt BİRKÖK

(İmza)

Üye Doç. Dr. Mustafa BAYRAKÇI

(İmza)

Üye Doç. Dr. Bekir İNCE

(İmza)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

14.11.2019

Prof. Dr. Ömer Faruk TUTKUN

Enstitü Müdürü

ÖZET

TERZİBAYIRI'NDAKİ ROMAN ÖĞRENCİLERİN TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE YAŞADIĞI SOSYOEKONOMİK ZORLUKLARA İLİŞKİN ÖĞRETMEN ÖĞRENCİ VE VELİ GÖRÜŞLERİ

Buket ÇİFTÇİ, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. M. Cüneyt BİRKÖK

Sakarya Üniversitesi, 2019

Bu araştırmanın amacı, Roman öğrencilerin eğitim sistemi içerisinde yaşadığı zorlukları öğretmen, öğrenci ve veli boyutu ile ele alarak tespit etmektir. Araştırma 2018-2019 Eğitim öğretim yılında Roman öğrencilerin yoğun olarak eğitim aldığı bir ortaokulda yürütülmüştür.

Araştırma nitel bir durum çalışması olarak desenlenmiştir. Çalışma grubu seçiminde nitel araştırmalar için kullanılan örneklem yöntemlerinden olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmaya 23 Roman öğrenci, 15 Roman veli ve bu öğrencilerin eğitiminden sorumlu olan 12 öğretmen katılmıştır. Araştırmanın veri tabanını oluşturan görüşme, gözlem ve dokümanların analizi için nitel veri analizi teknikleri kullanılmıştır.

Araştırma sonunda elde edilen bulgulara göre; Roman öğrencilerin, akademik olarak zorluk yaşadığı, okul içi kural dışı davranışlar sergiledikleri, ekonomik nedenlere bağlı olarak eğitime yansıyan zorluklarının olduğu, yeterli aile desteği alamadıkları, sosyal damgalanma ve kültürel adaptasyon gibi sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Roman Öğrenciler, Adaptasyon, Eğitim sorunları

ABSTRACT

THE VIEWS OF TEACHERS, STUDENTS AND PARENTS ABOUT THE ROMANI STUDENTS' SOCIOECONOMIC DIFFICULTIES IN TURKISH EDUCATIONAL SYSTEM IN TERZIBAYIRI

Buket CIFTCI, Master Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. M. Cuneyt BIRKOK

Sakarya University, 2019

The aim of the study is to identify the difficulties Romani students have, in the students', teachers' and parents' point of view. The study was carried on at a secondary school where many Romani students got education through 2018-2019 educational season.

The research is a qualitative study with a case study design. The criterion sampling which is for the qualitative research was used during the period of deciding the participants of the study. 23 Romani students, 15 Romani parents and 12 teachers on duty were participated. The qualitative data analysis techniques were used to analyze the interviews, observations and the documents.

According to the outcomes of the study, Romani students have some educational problems such as having academically problems in comparison with the other students, behaving improperly, being in need, having lack of parents' support, social exclusion and cultural adaptation at school.

Keywords: Romani Students, Gypsies, Adaptation, Educational Problems

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	ii
İTHAF	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Cümlesi	3
1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	4
1.3 Problem Durumu	4
1.4 Alt Problemler	4
1.5 Sayıtlar	5
1.6 Sınırlılıklar.....	5
BÖLÜM II	6
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1 Romanların Köken ve Tarihi	6
2.2 Romanların Türkiye Topraklarına Gelişi	10
2.3. Roman Kültürü ve Yaşayışı.....	12
2.4 İş ve Meslek Hayatı	16

2.5 Romanlar ve Eğitim.....	18
2.6 Araştırma Sahası Terzibayırı Mahallesi	24
2.6.1 Terzibayırı Mahallesinde Yerleşme ve Nüfus	25
2.6.2 Terzibayırı Mahallesinde Sosyal Yaşam ve Aile	25
2.6.3 Terzibayırı Mahallesinde İş ve Mesleki Durum	26
2.6.4 Terzibayırı Mahallesinde Okullaşma ve Eğitim	26
2.7 Romanlar Hakkında Yapılan Çeşitli Çalışmalar	27
2.7.1 Yurt İçi Çalışmalar	28
2.7.2 Yurt Dışı Çalışmalar	29
BÖLÜM III.....	35
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	35
3.1 Araştırmanın Modeli	35
3.2 Araştırma Sahası.....	36
3.3 Çalışma Grubu	36
3.3.1 Öğretmenlerin Demografik Özellikleri	36
3.3.2 Öğrencilerin Demografik Özellikleri.....	38
3.3.3 Velilerin Demografik Özellikleri.....	40
3.4 Verilerin Toplanması	41
3.7 Araştırmanın Etiği	46
BÖLÜM IV	48
BULGULAR	48
4.1 Öğretmen Görüşlerine Göre Roman Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemi İçerisinde Karşılaştığı Zorluklar.....	48
4.1.1 Okuldaki Zorluklar	50

4.1.2 Ekonomik Temelli Zorluklar.....	53
4.1.3 Aile Kaynaklı Zorluklar.....	55
Roman Öğrenci Ailelerinin Ekonomik Zorluk Yaşamalarının Eğitime Yansımalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri	57
4.1.4 Sosyal ve Çevresel Zorluklar.....	57
4.2 Roman Öğrencilerin Görüşlerine Göre Roman Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemi İçerisinde Karşılaştığı Zorluklar.....	61
4.2.1 Okuldaki Zorluklar	62
4.2.2 Ekonomik Temelli Zorluklar.....	64
4.2.3 Aile Kaynaklı Zorluklar.....	66
4.2.4 Sosyal ve Çevresel Zorluklar.....	68
4.3 Roman Velilerin Görüşlerine Göre Roman Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemi İçerisinde Karşılaştığı Zorluklar.....	69
4.3.1 Okuldaki Zorluklar	71
4.3.2 Ekonomik Temelli Zorluklar.....	73
4.3.3 Aile Temelli Zorluklar.....	75
4.3.4 Sosyal ve Çevresel Zorluklar.....	76
BÖLÜM V	78
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	78
5.1 Öğretmen Görüşlerine İlişkin Sonuç Ve Tartışma	78
5.2 Öğrenci Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Tartışma	79
5.3 Veli Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Tartışma	80
5.4 Öneriler.....	81
5.4.1. Araştırma Sonucuna Dayalı Öneriler	81
5.4.2 Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	82

KAYNAKLAR.....	83
EKLER	89
Ek 1. Öğretmen Görüşme Formu	89
Ek 2. Öğrenci Görüşme Formu	90
Ek 3. Veli Görüşme Formu	91
Ek 4. Etik Onay Belgesi	92
ÖZGEÇMİŞ VE ESERLER LİSTESİ.....	93

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1 Öğretmenlerin demografik özelliklerine ilişkin veriler.....	37
Tablo 2 Öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin veriler.....	38
Tablo 3 Velilerin demografik özelliklerine ilişkin veriler.....	40
Tablo 4 Öğrencilerle yapılan görüşmelere ilişkin veriler.....	42
Tablo 5 Öğretmenlerle yapılan görüşmelere ilişkin veriler.....	43
Tablo 6 Velilerle yapılan görüşmelere ilişkin veriler.....	44
Tablo 7 Örnek veri analizi formu.....	45
Tablo 8 Roman öğrencilerin okulda karşılaştığı zorluklara ilişkin olarak oluşturulan kodların frekans ve yüzdeleri.....	49
Tablo 9 Ekonomik temelli olarak eğitime yansıyan zorluklara ilişkin olarak oluşturulan kodların frekans ve yüzdeleri.....	52
Tablo 10 Aile kaynaklı olarak eğitime yansıyan zorluklara ilişkin olarak oluşturulan kodların frekans ve yüzdeleri.....	54
Tablo 11 Roman öğrencilerin eğitime yansıyan boyutuyla, sosyal ve çevresel anlamda yaşadığı zorluklar.....	56
Tablo 12 Roman öğrencilerin görüşlerine göre okulda karşılaştıkları zorluklar.....	61
Tablo 13 Roman öğrencilerin görüşlerine göre ekonomik temelli eğitimsel zorluklar.....	63
Tablo 14 Roman öğrencilerin görüşlerine göre aile kaynaklı eğitimsel zorluklar.....	65
Tablo 15 Roman öğrencilerin görüşlerine göre Roman öğrencilerin yaşadığı çevresel zorluklar.....	67
Tablo 16 Roman velilerin görüşlerine göre Roman öğrencilerin okulda yaşadığı zorluklar.....	70

Tablo 17 Roman velilerin görüşlerine göre Roman öğrencilerin eğitimlerine yansıyan ekonomik zorluklar.....	72
Tablo 18 Roman velilerin görüşlerine göre Roman öğrencilerin eğitimlerine yansıyan aile temelli zorluklar.....	74
Tablo 19 Roman Velilerin Görüşlerine Göre Roman öğrencilerin eğitimlerine yansıyan sosyal ve çevresel zorluklar.....	74

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Öğretmen görüşlerine göre Roman öğrencilerin Türk Eğitim Sistemi içerisinde karşılaştığı zorluklar.....	48
Şekil 2 Roman öğrencilerin görüşlerine göre Roman öğrencilerin Türk Eğitim Sistemi içerisinde karşılaştığı zorluklar	60
Şekil 3 Roman velilerin görüşlerine göre Roman öğrencilerin Türk Eğitim Sistemi içerisinde karşılaştığı zorluklar.....	69

BÖLÜM I

GİRİŞ

Ünaldı'ya (2012) göre, Romanlar, Kuzey ve Kuzeybatı Hindistan kökenli bir halktır. Arayıcı (2008) Romanların göç hareketini yaptığı çalışmada tasvir etmiştir. Çeşitli büyüklükteki kabileler halinde 9. ve 10. yüzyıllarda anavatanlarından ayrılarak tüm dünya coğrafyasına yayılmışlardır. Romanların dünyaya yayılması çok uzun bir süreçte gerçekleşmiştir. Hindistan'dan başlayan yolculuk İran üzerinden Anadolu'ya uzanmış, Anadolu girişinden kuzey ve güney istikametine devam etmiştir. Kuzeye yönelen Romanlar Ermenistan ve Ermenistan üzerinden Anadolu'ya geçerken, güney istikametine yönelen Romanlar ise Irak-Suriye üzerinden Mısır'a kadar uzanmışlardır (Arayıcı, 2008:26).

Roman toplumu ile ilgili yapılan çalışmalar göstermektedir ki tarih boyunca hep hareket halinde olmuş, sürekli olarak yeni coğrafyalara ulaşma isteği duymuşlardır. Romanların göç istikametinin bazen doğu-batı arasında ekonomik, kültürel, din ve siyaset bakımından birer köprü görevini üstlenen ipek ve baharat yollarını, bazen de hâkim güçlerin fetih yolları ve ilerleyiş istikametini izlediği görülmektedir. İster göçebe yaşam biçiminin bir gereği, isterse hâkim devletlerin gittikleri yerlere götürmeye zorlamasıyla olsun, Roman toplumu her zaman dilimi içinde hareketli bir yaşam sürmüştür.

Roman toplumunun, geleneksel meslekleri olduğu düşünülen demircilik, bakırcılık, kalaycılık, sele-sepet örmeciliği, halat ve zincir yapımı, at koşumları, falcılık, büyücülük, kâhinlik, rüya yorumculuğu ve doğaüstü güçlerle ilişki kurma, müzisyenlik, araba yapımı, pratik ev ve el aletleri imal etme gibi işlerle uğraştığı çeşitli araştırmalarda belirtilmiştir. Çalışmalar göstermektedir ki gittikleri yerlerde bu meslekleri icra eden Romanları, o bölgenin yerli halkları ne tamamen içlerine alacak kadar benimsemiş ne de onlardan bütünüyle uzak durmuştur. Romanlar da her ne kadar kabul görmeseler de gittikleri toplumun içinde kaybolacak kadar onlarla iç içe olmak istememişler, bir yandan da geçim kaynakları yerleşik toplumlara bağlı olduğundan onlardan tamamıyla kopmamışlardır. Kısacası yerleşik toplumların Romanlara, Romanların da yerleşik toplumlara hep mesafeli durduğu görülmektedir.

Romanlar her gittiği yere kendi dil ve kültürlerini, gelenek ve göreneklerini, götürmüşler; yerli toplumları etkilemişler ve onlardan da etkilenmişlerdir. Müzikleri, kültürleri, inanç sistemleri hemen her toplumun hayatına girdiği söylenebilir. Bir bakıma gittikleri istikamet ve yerlerdeki birbirinden çok uzak toplum ve kültürleri de birbirlerine tanıtır “*ortak kültür mirası*” oluşmasına aracı olduklarını ifade etmek mümkündür.

Özkan’a (2000) göre Romanların Türk toplumu ile tanışması hem Orta Asya Türkleri vasıtasıyla hem de 1071’deki Malazgirt Zaferi öncesi başlamıştır. Kimi zaman Orta Asya’dan Anadolu’ya göç eden Türk boylarının göç yollarını takip etmişlerdir. Anadolu’nun her bölgesine ulaşan Romanlar gittikleri diğer ülke ve milletlerdeki durumlarının aksine Türk toplumu ve devletleri ile herhangi bir sıkıntı yaşamamışlar, üstelik kabul ve himaye de görmüşlerdir. Gelenekler, görenekler ve kendilerine has özelliklerini devam ettirmişler, Türk kültürüne de kolaylıkla uyum sağlamışlardır. Arayıcı’ya göre, Anadolu’nun değişik coğrafyasını yurt tutan Romanlar İstanbul- Edirne (Trakya) istikametinde önce Balkanlara, sırasıyla da Doğu-Orta ve Batı Avrupa ülkelerine uzanmışlardır. Osmanlıların 1353 yılında Rumeli (Avrupa) topraklarına geçişi ve Avrupa’daki ilerlemeleri sürecinde de Romanların Avrupa’ya gidişi devam etmiştir. El becerileri, demircilik ve halat yapımındaki ustalıklarından faydalanmak için onlardan zanaat sahibi olan pek çok kimseyi ordu ve donanmada istihdam etmiştir. Zaman zaman da fethedilen yeni topraklarda onları yerleştirmiş, yerleşik hayata geçmeye teşvik etmiştir. Bu nedenle Avrupa toplum ve devletleri Doğu’dan gelen her Roman kabilesini Türk toplumu ve Osmanlı Devleti ile ilişkilendirip, ona göre muamele etmişlerdir. Osmanlı Devleti’nin Avrupa’daki hâkimiyeti zayıflayıp, sona erince “*Türk-Müslüman ve Türk Casusu*” olarak görülen Romanlar için de bir bakıma zor günler başlamıştır. Orta, Doğu Avrupa ve Balkan Romanlarının büyük kısmı Türk topraklarına göçe zorlanmıştır. Böylece sancılı ve sıkıntılı bir geri dönüş süreci başlamıştır. Dolayısıyla Trakya, İstanbul ve Marmara Bölgesi’nin diğer illerinde yaşayan Roman nüfusunun tamamına yakını Avrupa’dan bu şekilde sürgün edilen Romanlardan oluşmuştur. 1923 Tarihli Lozan Barış Antlaşması kapsamında kabul edilen “*Nüfus Mübadelesi*” ile de çok sayıda Roman Türkiye’ye giriş yapmıştır (Arayıcı, 2008).

Çalışmamıza konu olan Kocaeli ili İzmit İlçesi’ndeki “*Terzibayırı Romanları*” da Terzibayırı Muhtarlığı verilerine göre, 1923 yılındaki Nüfus Mübadelesi yoluyla ülkemize gelen Romanlardan ve onların çocuk ve torunlarından oluşmaktadır.

Zaman ilerledikçe, teknoloji geliştikçe Romanların da yaşamında değişimler kaçınılmaz hale gelmiştir. Ülke nüfuslarının artması, kaynakların verimli kullanılamaması, ülkeler, milletler ve hatta aynı ülke içindeki toplum tabakaları arasında her konuda oluşan uçurumların artması Romanları da etkilemiştir. Günlük yaşam felsefesini benimseyen, yarın ve gelecek kaygısını pek gündemine almayan, eğitim alanında zorluklar yaşayan, mesleksiz ve kendilerine has bazı meslekleri (*kalaycılık, sepetçilik, kalburculuk, ayı oynatıcılığı vb.*) artık icra edemeyen, göç güzergâhları kapanan, şehirlerin gelişmesiyle kenar mahallelerde barınma şansını kaybeden ve artık yerleşik toplumlarla diyalogları da gittikçe azalan Romanların, hem geleneksel yaşam alanları daralmakta olduğunu, hem de yaşamlarını sürdürmenin zorlaştığını söylemek mümkündür.

Bu çalışmada Romanların yaşamlarını, anavatanlarından dünyanın değişik coğrafyalarına dağılış serüvenlerini, kendilerine has gelenek-görenek ve kültür değerlerini, gittikleri yerlere götürdüklerini, diğer toplumlarla ilişkilerini, nasıl etkilediklerini, nasıl etkilendiklerini ve bugünkü durumları ele alınarak; bu bilgilerden yola çıkarak yapılan görüşmelerle, Roman öğrencilerin eğitim sistemine entegre olmada neden bazı sorunlar yaşadığı sorusuna yanıt aranmıştır.

Roman çocukları arasında yaygın olan okula ve eğitime karşı isteksizlik, okuldan uzaklaşma ve okula devam etmeme sorunu, Terzibayırı Romanlarıyla ilgili çalışmamızın temelini oluşturmuştur. Bu konu ile ilgili olarak aileler, öğretmenler ve öğrencilerle görüşmeler yapıldı. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, değerlendirilip yorumlandı. Ailelerden, öğrenci ve öğretmenlerden toplanan bilgi, izlenim ve yorumlardan hareket edilerek Terzibayırı Romanlarının eğitime bakış açısı, beklentileri, okul çağındaki çocukların okula gitmeme veya devam etmeme sebepleri araştırıldı, bu sebeplerin nasıl ortadan kalkabileceği konusunda çıkarımlarda bulunuldu.

1.1 Problem Cümlesi

Terzibayırı'ndaki Roman öğrenciler, sosyoekonomik açıdan Türk Eğitim Sisteminde öğretmen öğrenci ve veli görüşlerine göre ne tür zorluklar yaşamaktadır?

1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Roman halkı üzerine çeşitli araştırmalar yapılmış olsa da onların eğitim sisteminde yaşadığı zorluklar üzerine sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Özellikle Türkiye’de yaşayan Romanların eğitimlerine yönelik çalışmaların ise oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Araştırmanın yapıldığı bölge olan Terzibayırı Mahallesinde yoğun olarak Roman nüfusu yaşamaktadır. Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü resmi verilerine göre bu bölgede okul terki oranı ve akademik başarısızlık diğer bölgelere göre daha yüksektir. Araştırma bölgesinde ise henüz Roman öğrencilere yönelik herhangi bir çalışmanın yapılmadığı tespit edilmiştir.

Bu araştırmanın amacı, Roman öğrencilerin Türk Eğitim Sisteminde yaşadığı zorlukların tespitine yöneliktir. Türkiye’de Roman nüfusun yoğunluğu düşünüldüğünde bu tür çalışmaların artması alan yazına sağlayacağı katkı bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Bununla beraber bu araştırmanın, söz konusu bölgede Roman öğrencilerin yaşadığı zorluklara ışık tutmak ve ilgili otoritelerin dikkatini bölgeye çekebilmek adına ayrıca önemli olduğu da düşünülmektedir.

1.3 Problem Durumu

Araştırma sahası olarak belirlenen Terzibayırı Mahallesinde Roman nüfusunun yoğunluğu dikkat çekmektedir. Adrese dayalı kayıt sistemi ile bölgedeki okullarda yoğunlaşan Roman öğrencilerin yüksek devamsızlık, okul terk oranı ve akademik zorluk yaşamaları, okul yönetimi ve İl Milli Eğitimin Müdürlüğünün gündemine de zaman zaman yansımaktadır. Avrupa’nın ve Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde Roman öğrencilerin yaşadığı zorluklara ilişkin çeşitli çalışmalar yapılmasına rağmen ilgili alanyazında bölgedeki Roman öğrencilerin eğitim sistemi içinde yaşadığı zorluklara ilişkin yapılmış bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu bağlamda, bölgeye yönelik bu problemin tanımlanması ve çözüme kavuşturulmasında öğretmenlerin, Roman öğrencilerin ve velilerin görüşlerine başvurulmasının önemli ve gerekli olduğu düşünülmektedir.

1.4 Alt Problemler

Araştırmanın öğretmen, öğrenci ve veli boyutu bulunmaktadır. Bu nedenle araştırmada öğretmen, öğrenci ve velilerin görüşlerine başvurulmuştur. Roman öğrencilerin Türk Eğitim Sisteminde sosyoekonomik açıdan yaşadığı zorluklar ise sosyal ve çevresel zorluklar, aile

temelli zorluklar, ekonomik temelli zorluklar ve okulda karşılaştıkları zorluklar olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda araştırmada şu alt problemlere cevap aranmıştır;

Terzibayırı'ndaki Roman öğrenciler, sosyoekonomik açıdan eğitime yansıyan boyutuyla öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre Türk Eğitim Sisteminde

- a) okul temelinde
- b) aile temelinde
- c) ekonomik olarak
- d) sosyal ve çevresel olarak

ne tür zorluklar yaşamaktadırlar?

Araştırma sonunda öğretmenler, öğrenciler ve veliler ile yapılan görüşmelerde Roman öğrencilerin yaşadığı sorunlar farklı bakış açılarıyla değerlendirilerek betimlenmiş ve raporlaştırılmıştır.

1.5 Sayıtlar

Araştırmaya katılan Roman öğrencilerin, onların eğitiminden sorumlu olan öğretmenlerin ve Roman velilerin görüşme sorularına içten ve samimi cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.6 Sınırlılıklar

Bu araştırma 2018-2019 Eğitim öğretim yılında Roman öğrencilerin yoğun olarak eğitim aldığı bir ortaokulda yürütülmüştür. Araştırmada Roman öğrencilerin, Roman öğrenci velilerinin ve bu Roman öğrencilerin eğitiminden sorumlu öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Görüşmeler katılımcıların görüşleri ile sınırlıdır ve durum diğer okullara genellenemez. Ancak yapılacak diğer çalışmalarla birlikte ele alındığında, Roman öğrencilerin sorunlarının daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunabilir.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde ilgili kuramsal çerçeveye ve bu kuramsal çerçeve bağlamında önemli olduğu düşünülen kavramlara yer verilmiştir.

2.1 Romanların Köken ve Tarihi

Romanlar, ayrılış sebebinin ne olduğu konusunda net bir bilgi olmamakla birlikte, Hindistan'ın alt kıtasından bin yıl kadar önce ayrılmış, İran, Ermenistan ve Türkiye üzerinden göç ederek Avrupa'ya dağılmıştır (Lewy, 1999:78).

Altınöz'e (2013) göre Roman sözcüğü, Avrupa'nın değişik bölgeleri, İran, Belucistan ve Civar Asya ülkeleri, Mısır, Kuzey Afrika ve Amerika gibi ülkelerde yaşamakta olan fizik ve ruh yapısı, hayat tarzı ve dilleriyle başka uluslardan ayrılan, yaşamlarını genellikle gezgin şekilde sürdüren insan toplumunu tanımlamak için kullanılan isimdir. Bu toplum kimi zaman "*Roman*" kimi zaman da "*Kıpti*" olarak adlandırılır. Bu kelime bazen Brahman kitaplarında geçen, paryaları tanımlayan "*Çandala*" isminin değişmiş hali olarak kabul edilirken, kimi zaman da "*Athinganus*" sözcüğüyle alakalı bulunur. Hintçe'de "*Toyeng*", İndus sahilinde "*Çangar*" adını taşıyan bu halk, kendilerini kimi zaman "*Rom*" (insan), kimi zaman da "*Kalo*" (kara) olarak tanımlar. Kendilerinin lisanında adları, "*Rom*" veya insanı niteleyen sıfat "*Romany*"dir (Altınöz, 2013: 17)

Romanlar Hint kökenlidirler (Lewy, 1999). Kenrick'e (1993) göre, Romanlar İsa'dan evvel 224-642 arası yıllarda göçebe işçi statüsünde Kuzey Hindistan'dan ayrılıp İran taraflarına gitmiştir. Diğer araştırmacılar, Romanların "*Dom*" adıyla anılan, müzik ve demircilikle uğraşan Hintlilerden veya savaşçılıklarıyla ünlü Rajputların soyundan geldiklerini savunurlar. Hintli göçmenlerin Orta Doğu'ya götürülmesi ise, zorluk ve baskı ile 642-900 (İ.Ö.) yılları arasında gerçekleşmiş, bu süre içinde Arap örf ve adetleri içinde yaşamışlardır. Hindistan'dan ayrılmalar tüm Hintli gruplarda aynı zaman diliminde gerçekleşmemiştir. Bu durumun sebebi bu grupların homojen bir yapıya sahip olmamalarıdır. Milattan önce 900'den itibaren İran'dan çıkan

Hintlilerin Bizans'a doğru hareket ettikleri ve 1000 (İ.Ö.) yılından önce oraya vardıkları görülür (Kolukırık, 2007: 71).

Asséo'ya (1994) göre, Dünyada ülkesi olmayan insan topluluğu olarak bilinen Romanlar 9. ve 10 yüzyıllarda anavatanları olarak bilinen Kuzey- Batı Hindistan'dan göç ederek farklı boy ve kabileler olarak batıda çeşitli bölgelere göç etmiştir. Genellikle ilk yıllarda göçebe ve sonraki yıllarda da yerleşik düzene geçmiş olan Romanlar hayatlarını sürdürürken Avrupa'da farklı ülkelere 15. yüzyılda gelmiştir. Yerleştikleri ülkelerde kendi kültürlerini sürdürerek kendi sanat ve kültürlerini muhafaza edip, yapılan baskı ve zorlamalara rağmen günümüze kadar kendi kültürlerini korumuşlardır (Arayıcı, 2008: 26).

Köken, göç ve göç yollarına ilaveten yapılan Romanca ile ilgili çalışmaların, ilgi uyandıran etnik bir ihtimalin de gündeme gelmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Romanların kendilerini tanımlamak için seçtikleri kelimelerin (bu kelimenin esas anlamı, adam veya kocadır) bu duruma yol açtığını söylemek mümkündür. Avrupa'daki Romanlar kendileri için *rom*, Ermenistan Romanları *lom*, İran ve Suriye Romanları ise *dom* derler (İlhan ve Fırat, 2017). Buradan da anlaşılacağı üzere Roman kelimesinin, Romanların asırlardır yaşadığı Romanya'daki sayılarının çokluğuyla uzak veya yakın bir alakası bulunmamaktadır. Yine İngiliz Romanlarının de antropolog Judith Okely'e anlattıkları şekilde "başıboş dolaşmaları" (*roam*) nedeniyle bu ismi aldık demelerinin de gerçeğe ilgisi yoktur. *Rom*, *dom* ve *lom* birbiriyle alakalı belirli kabile gruplarını ifade eden Sanskrit dilindeki *domba* ile Modern Hint dilindeki *dom* ve *dum* kelimeleriyle fonetik yapı bakımından yakınlık gösterir (Fonseca, 2002:115).

Romanlar hakkında yapılan araştırmaların ortaya çıkardığı ortak sonuç, Hindistan'ın Romanların ilk vatanı olduğudur. 11. yüzyılda Hindistan'ı terk edip İran'a gelen Romanlar buranın kendileri için çok da iyi bir yer olmadığına karar verdikten sonra İran'ı da terk edip 14. yüzyılda Balkanlar, 15. yüzyılda Avrupa, 20. yüzyılın son yarısında ise Avustralya ve Amerika'ya ulaştılar (Alpman, 1993: 95).

Günümüzde dünya üzerinde yaşayan toplam Roman nüfusu yaklaşık olarak 30-40 milyon arasındadır (Alp, 2016). Kökenleri Hindistan'a uzanan Romanlar göç ettikleri dönemlerde Avrupalılar tarafından dışlanmış olmalarına rağmen ayakta kalabilmişlerdir (Serin, 2005).

Senz'e (1997) göre, öz yurtlarından ayrılan Roman kabileleri içinden kalabalık olmayan bir kısmı, Rusya ve buradan da Sibiryaya gidenler meydana getirir; asıl kalabalık kısmı ise,

Kafkaslar, Ermenistan, Güneydoğu Anadolu üzerinde iki kol haline gelerek çeşitli Avrupa devletlerine gidenler oluşturur. Ayrıca Senz, bu yolla 1150'de İstanbul'a gelen Romanların bir kısmının İstanbul'da kaldığını, bir kısmının Balkan ülkeleri yoluyla Avrupa'nın merkezi, batı ve kuzeydeki diğer ülkelere ulaştığını; Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden güneye inen ikinci kolun da Irak, Suriye, Filistin yoluyla Mısır'a, buradan da diğer Kuzey Afrika ülkelerine geçtiğini beyan eder. Liegeois'e (1979) göre, Kuzey ve Güney Amerika, Afrika'nın orta ve güney kesimlerindeki Roman nüfus, öncelikli olarak Portekiz, İspanya, Fransa ve İngiltere'deki Romanların dışlanıp sürülmesi ve diğer sebeplerden dolayı bu topraklara getirilmeleriyle oluşmuştur (Arayıcı, 2008: 29-30).

Yeryüzünün hemen her yerine yayılmış Romanların toplam nüfusu hakkında hiçbir kurum kesin bir rakam verememektedir. Bu konu ile alakalı olarak hem Roman sorumlularının hem yaşamakta oldukları devlet resmi kurumlarının ve BM'nin (Birleşmiş Milletler), verdiği sayılar birbirinden oldukça farklılık göstermektedir. Bu durum değişik kıta ve ülkelerde yaşayan Romanların sayısında da kendini göstermektedir. Genel kanaat yeryüzünde yaşayan Romanların toplam nüfusunun 30-40 milyon civarında olduğu şeklindedir. Bu nüfusun, 10-15 milyonluk kısmını bilhassa Doğu ve Orta Avrupa devletlerinde "yerleşik" olarak yaşayan Romanlar meydana getirmektedir (Arayıcı, 2008: 33-34).

Literatür incelendiğinde, genel hatlarıyla Türkiye'deki gibi dünyanın çeşitli bölgelerinde Romanların da birlikte yaşadığı toplumlarda çeşitli kimlikler oluşturduğu görülmektedir. Bu haliyle yaşamış oldukları toplumlarda birden çok isimle anılmışlardır. Avrupa'da "Roma" ya da "Rroma" adı Romanları tanımlamıştır. Bu durum Roman kavramının uluslararası düzeyde bir tanım olarak kullanımına işaret etmiştir. Türkiye'de "Çingene-Roman", Fransa'da "Tsigane", Almanya'da "Zigeuner", İspanya'da "Gitano" şeklinde ifade edilmiştir (Kolukırmık, 2009: 115).

Türkiye'deki Romanlar genelde Roman, Kıpti, Poşa, Mitrip, Koçer, Arabacı, Sepetçi, Mumcular, Kalaycılar, Esmer Vatandaş isimleriyle anılırken, bu isimlerin önemli bir kısmının günümüzde geçerliliğini kaybeden mesleklerden dolayı verildiğine şahit olmaktayız. Avrupa'daki Romanlar 1971 yılında Londra'da yapılan I. Uluslararası Çingene Kongresi ile kendilerini tanımlamak için "Rom" sözcüğünü seçtiler. Türkiye'de ise "Roman" sözcüğü benimsendi (Serin, 2005). Türkiyede "Roman" ismi daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu topluluğa, Doğu Anadolu Bölgesi'nde "Poşa", "Boşa", "Karaçi", "Mutrib", "Mutrip", "Kıpti",

“Arabacı”, “Elekçi”, “Köçer” isimleri konmuştur. Romanlar için kullanılan bu adlar daha çok beraber veya iç içe yaşadıkları toplumlar tarafından verilmiştir (Altınöz, 2013: 19).

Bütün dünyadaki Romanların konuştuğu dil olarak kabul edilen Romanca (Romani) Kuzey Hint-Ari dillerine yakınlığıyla bilinir (Cankur, 2002). Antropologlar tarafından Hindistan kökenli olup dünyaya yayıldıkları kabul edilen Romanlar, içinde bulunduğumuz zaman dilimi içinde kalabalık kitleler halinde Avrupa'nın doğu kısmında yerleşmişlerdir. Bir azınlık olarak görülmeyen Romanların dilleri de bu sebeple yasal bir statü kazanamamıştır. Mukayeseli dilbilimi çalışmaları sonuçları, Roman dilinin Kuzey Hint dilleriyle 11. yüzyıl başlarında farklılık gösterdiğini düşündürmektedir. Sloven dil uzmanı Franz von Miklosich, Roman dilinin tüm dünya üzerindeki lehçe sayısını (Avrupa kökenli) 13 olarak belirlemiştir. Lehçelerdeki farklılık Romani'nin diğer Avrupa dillerinden etkilenmesi ile oluşmuştur. Roman dilindeki tüm lehçelerin ünlü ünsüz yapısı, Sanskrit dil sistemindeki değişimle ortaya çıkmıştır (Ana Britanica Ansiklopedisi, 1994: 162).

Kültür ve köken bakımından bir değerlendirme yapıldığında lisanla ilgili örnek bulgular Romanların kökenleriyle alakalı çalışmalara referans teşkil etmiştir. Leiden Üniversitesi'nde Teoloji eğitimi alan Valyi Stefan ve Hindistanlı arkadaşı Malabar, Hintlilerin eski dilleri Sanskritçe ile ilgili olarak yaptıkları çalışmada, Macar ve Hindistan Romanları tarafından kullanılan dildeki benzerliği gösteren 1000 sözcük ihtiva eden bir sözlük hazırlamışlardır. Sözlükte yer alan kelimelerin Hintli öğrencilerin kullandığı kelimelerden seçilmesi, bu kelimelerin Macar Romanlarınca anlaşılması, Romanlar ve dillerinin Hindistan kökenli olduğuna işaret etmektedir. Romanların dilleri göç ederken uğradıkları hemen her ülkenin dilinden etkilenip kırılmış, melezleşmiş, günümüzde beş kıta üzerinde 60 farklı lehçeli bir dil haline gelmiştir (Kolukırık, 2009: 92-93).

Uzunca bir zaman diliminde söz ağırlıklı kültüre dayanan Romancanın, 19. yüzyılın yarısından itibaren yazılı kültüre dönüşmeye başladığı görülmektedir. Romanca hakkında ilk sözlük ve grameri Alman dilbilim uzmanı August Pott, iki cilt olarak 1844-1845 yıllarında yayımlamış, Roman dili ile ilgili tüm lehçeler orijin olarak Hint, İran, Ermeni ve Grek kökenlidir sonucuna varmıştır (Fonseca, 2002: 68-70).

2.2 Romanların Türkiye Topraklarına Gelişi

Sampson'a (1923) göre, Romanların ilk olarak Anadolu topraklarına ne zaman geldiği hakkında kesinleşmiş bir bilgi yoktur. Bazı Roman araştırmacıları, Romanların anayurtları Kuzey-Batı Hindistan'dan, Afganistan ve İran yolunu kullanarak 9. yüzyıl sonu ve 10. yüzyıl başlarında Anadolu topraklarına geldiklerini belirtirler. Araştırmalara göre Anadolu coğrafyasına ayak basan Romanların bir bölümü bu topraklarda kalıcı olarak yerleşirken büyük bir bölümü de İstanbul üzerinden Balkanlara geçmiştir. Balkanlara gelenlerin bir kısmı çeşitli Balkan ülkeleri içinde yerleşirken, yine önemli bir Roman nüfusu da buradan hareket edip 14. ve 15. yüzyıllar boyunca ve daha sonrasında çeşitli Avrupa ülkelerine yayılmışlardır. Avrupa ülkelerine yerleşen Romanların önemli bir kısmı 15. ve 20. yüzyıllar arası dönemde "Türk Casusları" olarak görülüp Türk topraklarına sürülmüşlerdir. Türk Kurtuluş Savaşı sonrasında imzalanan Lozan Barış Antlaşması kapsamındaki "Nüfus Mübadelesi" ile ilgili esaslar dahilinde başta Yunanistan olmak üzere diğer Balkan ülkelerindeki on binlerce Roman da Türk kökene sahip oldukları kabul edilerek Türkiye'ye göçe zorlanmış, bu göç sonraki dönemlerde de sürmüştür (Arayıcı, 2008, 225).

Romanlar ve Türk toplumu ilişkileri incelendiğinde iki toplum arasındaki münasebetlerin çok öncelere dayandığı söylenebilir. Hancock'a (2002) göre iki toplum arası ilişkiler ilk önce Selçuklularla başlamış, daha sonra da üç asıl Roman grubunun bir üyesi olan Romlar Anadolu topraklarını kullanarak Avrupa kıtasına geçmişlerdir. Gökbilgin (1977: 423), Osmanlılar döneminde kalabalık bir Roman nüfusun "Roman Sancağı" adıyla anılan topraklarda (Trakya/Rumeli) yerleşerek çeşitli devlet işleri ve ordu hizmetlerinde çalıştığını ifade etmiştir (Kolukırık, 2009: 11-12).

Kolukırık'a (2008) göre Türkiye'de Romanların üç etnik koluna da rastlanır. Domlar; Hindistan'ı terk edip Orta Doğu'ya gelen Roman grubunun adıdır. "Domari" adı verilen dili konuşurlar. Çoğunluğu Müslüman olan Kıptiler de bu gruba dahil edilirler. Güneydoğu'da küçük gruplar halinde yaşarlar ve sayıları 50 bin kadardır. Lomlar; "Poşa" ya da "Boşa" adıyla da anılırlar. Hindistan, Ermenistan yoluyla Doğu Anadolu'ya gelen Ağrı ve Van dolaylarında yaşayan gruptur. Bu gruba Hristiyanlığın Ortodoks mezhebini benimseyen Ermeniler ve Ani'de yaşayan Yezidiler de dahil edilir. Dil olarak, içinde çok sayıda Ermenice kelime barındıran Lomavrence'yi kullanırlar. Romlar; Hindistan'dan göçerek 1000'li yıllarda Doğu Anadolu'ya,

1050’de İstanbul’a gelip yerleşen ve daha sonraları oradan da Balkanlar yoluyla değişik Avrupa ülkelerine giden Roman topluluğudur. İstanbul Sulukuledekilerin kökeni 1050’de İstanbul’a gelen Romlara dayanır. Dil olarak Güneydoğu Avrupa Romancasının değişik bir versiyonunu kullanırlar. Bu dil Trakya, İstanbul Üsküdar ve Van ili Paşalar muhitinde de kullanılır (Serin, 2005).

Kenrick’e (2006: 54) göre, Romanlar İstanbul’a ilk defa 1050 yılında gelmişlerdir. Anadolu topraklarına gelen Romanların bir kısmı bu coğrafyanın değişik kesimlerine kalıcı olarak yerleşirken, önemli bir kısmı da İstanbul üzerinden Balkan ülkelerine ve yine buradan da 14. yüzyıl sonu ve 15. yüzyıl başları itibariyle göçe devam ederek diğer Avrupa ülkelerine yayılmışlardır (Ünaldı, 2012: 616). Ülkemizdeki Roman nüfusun bir kısmı ise, Kurtuluş Savaşı sonunda imzalanan Lozan Barış Antlaşması içinde yer alan “Nüfus Değişimi Esasları” maddesi gereğince Yunanistan öncelikli olarak, diğer Balkan ülkelerinden gelen Romanlardan oluşur (Özkan, 2000: 2).

Bir kısım Roman araştırmacısının belirttiğine göre; Romanlar Kafkasya, Mezopotamya, Anadolu coğrafyalarını dolaşıp önce Yunanistan’a gelmişler, zaman içerisinde buradan da grup grup diğer Avrupa ülkelerine gitmişlerdir. Anadolu’nun değişik bölgelerinde yaşayan Romanların geçmişi, bu göçler ve seyahatler sırasında buraya yerleşen Romanlara dayanır. Osmanlı Devleti, Anadolu’da yaşayan Romanları devletin o dönemde belirlediği iskan siyaseti kapsamında yerleşik hayata geçirmeye çalışmış ve bunu yaparken de en iyi yaptıkları demircilik mesleğinden faydalanma yolunu seçmiştir. Yerleşik düzen içerisinde yaşamak istemeyen Romanlar takip ve kontrole tabi tutulmuşlardır (Arayıcı, 2008: 233).

Osmanlı Devleti içerisinde alan bakımından oldukça geniş topraklara dağılmış vaziyette yaşayan Roman nüfus, devlet tarafından oldukça sıkı bir denetim ve kontrole tabi tutulup, kendilerine özel olarak oluşturulan bir nizamla göre yönetildikleri kaynaklarda belirtilmektedir. Osmanlı ordusunda yardımcı hizmet sınıfı olarak da değerlendirilen Romanlar, yeni ihdas edilip düzenlenen “*yaya teşkilatı*” ile daha düzenli ve intizamlı şekilde hizmet görmüşlerdir. Kanuni dönemi itibariyle imar ve bayındırlık hizmetleri, sahil kısımlarında gemilere malzeme temin edilmesi, gemi yapım ve onarımı, yol ve köprü yapımı, ordu için gerekli zahirenin toplanması, madenlerin işlenmesi, nakliye hizmetlerini yerine getirmenin yanında sur ve kale onarım ve yapımında çalışmışlardır (Altınöz, 2013: 78).

2.3. Roman Kültürü ve Yaşayışı

Araştırmalara göre Romanlar Hindistan'dan ayrıldıktan sonraki dönemlerde nüfus ve büyüklük olarak çeşitli gruplar halinde bir ülkeden diğerine göç etmişlerdir. Gittikleri ülkelerde çeşitli nedenlerden dolayı karıştıkları veya karıştırıldıkları kavgalara, onları mütemadiyen yeni yaşam alanları bulmaya mecbur etmiştir. Gittikleri veya buldukları bölge ve ülkelerde bir kısmı zorla, bir kısmı ise kendi istekleriyle çeşitli nedenlerle asimilasyona uğramışlardır. Romanların sürekli göç ederek yaşamalarında gittikleri toprakların yerlileri tarafından çeşitli sebeplerle göçe zorlanmalarının yanında onların kendilerine has olan yeni yerler arama, değişiklik ve göçebelik ruhuna sahip olmalarının da etkili olduğu bir gerçektir (Özkan, 2000: 15).

Gökbilgin'e (1945:426), göçebe yaşama devam eden ve yerleşik hayata geçen Romanlar arasında dil, gelenek, görenek, adet ve yaşam tarzı bakımından önemli farklılıkların bulunduğunu ifade etmektedir. Göçebe hayat tarzını devam ettirenler kendileriyle özdeşleşen gelenek, görenek ve dillerini muhafaza ederken; yerleşik hayata geçenler yerli halkın kültür, dil, din ve yaşam tarzından etkilenmişler, bir bakıma da geleneksel Roman kültüründen uzaklaşmışlardır. Yerleşik hayata geçen Romanlar, zamanla göçebe yaşamını devam ettirenleri dışlamaya, onlarla ilişkilerini kesmeye ve onlara kaba, medeniyetten uzak ikinci sınıf insan muamelesi göstermeye başlamışlardır (Altınöz, 2013: 47).

Romanlar, dil, tarih, din ve mesleki yönden çok fazla alt gruba ayrılmış çok çeşitlilik gösteren etnik bir nüfus topluluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılıkların ortaya çıkması ve öne sürülmesindeki en temel unsur ve hareket noktası "Göçebelik" ve "Yerleşik Hayat" tarzına sahip olmaktır. Kaynaklara göre bazı ülkelerde çok sayıda Roman grubu konar-göçer yaşam tarzını sürdürürken, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin çoğunda Roman gruplarının bir kısmı Osmanlı Devleti zamanında, bir kısmı da daha sonraki sosyalist yönetimler zamanında yerleşik hayata geçmişlerdir. Göçebe yaşam tarzını sürdüren Roman grupları kendilerine has ve özgün kültürel benliklerini (inanç, dil, din, gelenek vs.) sürdürürken, yerleşik hayata geçen Roman grupları zamanla yerli halkın kültürünü benimsemişlerdir. Yerleşik hayata geçen ancak yerleşik halka karışmadan ayrı mahalle veya yerleşim birimlerinde yaşayan ve sayıları nispeten daha az olan Roman gruplarına da rastlanmaktadır. (Kolukırcık, 2007: 59).

Gittikleri her kıta, ülke ve bölgeye kendilerine özgü değerlerini götüren, şartlar nasıl ve ne olursa olsun kendilerine özgür, neşe dolu yaşam tarzını sürdürmeyi temel prensip haline getiren

Romanlar, doğa ve doğadaki canlı cansız tüm varlıklarla, gece ve gündüzle de kendilerini bütünleştirmiş bir toplum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir bakıma uçsuz bucaksız bozkırlarda, akarsu boylarında özgür ruhlarının sesini dinlemeyi yaşam felsefesi olarak benimsemişlerdir (Puşkin, 1990: 7-8).

Romanları doğanın en yakınında kalan insan cinsi olarak tarif eder Ahmet Haşim. “Bu tunç yüzlü insanlar sanki birtakım yeşil ağaçların insan şekline bürünmüş halleridir. Roman, bahar demektir. Küçüklüğümdeki baharlardan kalan en güzel hatıra; yeşil, sarı, kırmızı şalvarlarıyla el çırpıp şarkılar söylerken, tahta zurnalarını çalarak vahşi kahkahalar atıp vadileri inleyen Romanlardır.” der.

Roman kültürünü incelerken onların aile yapısına da bakmakta fayda vardır. Aile kavramı Roman toplumunun oldukça önemsendiği bir kavramdır. Aile bu toplum için bir bakıma hayat okuludur. Aile kutsaldır ve gücünü yakın akrabalık ilişkilerinden, aile bireylerinin birbirleriyle sürekli iletişim içinde bulunmasından, yardımlaşma ve paylaşma duygularının sürekli canlı tutulmasından almaktadır. Her türlü tören, dua ve kutlamada mutlaka aileye atıfta bulunulur, büyük aile olmanın gerekliliği ve faydası vurgulanır. Roman toplumunda aile tipi olarak “geniş aile” tipi yaygındır. Dede, nine, ana, baba, çocuklar aile bireylerini oluşturur. Hatta bazı ailelerde evlenmiş çocuklar da daha çok ekonomik nedenlerden dolayı aynı evde yaşamayı sürdürürler (Özkan, 2000: 47). Tipik bir Roman ailesi, anne-baba evlenmemiş çocuklardan oluşan “Çekirdek aile” gibi görünse de zamanla geniş aile tipine döner. Evlenme çağına gelen bir oğul da aileyle birlikte oturur genelde. Bunun en temel sebebi eve gelen gelinin aile kural ve kaidelerini öğrenmesi olarak açıklanırsa da ekonomik sebepler de bir arada yaşamayı zorunlu klabilmektedir (Ana Britanica Ansiklopedisi, 1994: 163)

Roman toplumunda evlenme yaşının düşük olduğu Romanlarla ilgili çalışmalarda belirtilmektedir. Araştırmalara göre, kadınlarda evlenme yaşı genelde 16-18 arasında ağırlık kazanırken, erkeklerde evlenme yaşında ağırlıklı grup 17-25 yaş arası olarak dikkati çeker. Evlilik yaşının bu kadar düşük olmasında eğitim düzeyinin düşük olmasının yanında; mesleksizliğin de önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Evlenmeler önceleri “görücü usulü” ağırlıklı iken, tanışıp anlaşarak evlenme oranı yükselmekte, kaçarak evlenme de görülmektedir (Kolukırık, 2009: 22-24).

Tüm dünya Romanlarında olduğu gibi Türkiye’de yaşayan Roman topluluklarında da topluluk içi ve yakın akraba evliliklerinin yaygın ve evlenme yaşının erken olduğu görülmektedir. Evlenme yaşının küçüklüğü ve akraba evliliği bu toplumun ortaya çıkışından beri süregelen ve çok canlı olarak yaşatılan bir Roman geleneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün dünya Romanlarında olduğu gibi Türkiye Romanlarında da kız tarafına ekonomik şartlara göre “başlık parası” ödenmektedir. Romanların ataerkil aile yapısına sahip olduğunu söylemek mümkündür (Özkan, 2000: 90-91).

Romanların, genelde kabile yaşam tarzını benimsediği ve konargöçer bir hayat sürdüğü literatürde belirtilmektedir. Göçer durumdaki her kabilenin mutlak yetki ve yaptırım gücüne sahip bir başkanı olmaktadır. Roman çergesi denilen çadır veya çadır arabaları, yaşam alanlarındandır (Kaya, 2019). Alpman’a (1993) göre sürekli hareket eden Roman toplulukları, dünyanın neresinde olursa olsun gittikleri, ulaştıkları memleketlerin, din ve inanç sistemine uyum sağlamışlardır. Bütün bunların yanında kendilerine has gelenek, görenek ve alışkanlıkları da her vesile ile canlı tutmanın mutluluğunu yaşarlar. Tüm Romanların en dikkati çeken özellikleri özgür bir ruha sahip olmaları, hareketli yaşantıları, yarın kaygısı olmadan günlerini yaşama arzusu, müzik ve dansa düşkünlükleridir (Altınöz, 2013: 50). Gezgin bir yaşam sürüp yollarda, mahalle ve gösteri alanlarında ara sıra çalgı çalıp, türkü söyleyip göbek atan, dağda, kırdan bayırda yaşayan gezgin oba Romanlarıyla yerleşik Romanlar arasında giyim kuşam, söz, şive, geçimleri ve sanat açısından belirgin farklar vardı. Oba Romanlarının giyimleri daha sıradan zevksiz ve eski, rengi solmuş, gelişigüzelemdir (Kaygılı, 1972: 6).

Bütün toplumsal yapılarda görüldüğü gibi dünyanın her tarafındaki Roman toplumlarının da kendilerine has gelenek, görenek, örf, adet ve inanç sistemleri vardır. Bazı renkler, ağaçlar, dağlar, balıklar, yabancı hayvanlar, insanlar (bilhassa kadınlar) sembol sayılır, kutsal kabul edilirler. Bu sembollerin dokunulmazlıkları vardır ve her fırsatta onlara bağlılıklarını gösterirler. Tüm Roman toplumlarında olduğu gibi Türkiye Romanları içinde de cinleri, perileri, ağaç, hayvan ve bitkileri kutsal sayanlar vardır. Berger ve Sağlam (2000), Sırbistan ve Türkiye’de yaşayan Romanlarda “Koruyucu Ruh” inancının olduğunu ifade eder. Robertson’a (2009) göre, göçebe Romanların, butyakengo “çok gözülü” dedikleri “Koruyucu Ruh” çeşitli şekil ve kılıklara bürünerek insanlara yaklaşır ve onları tehlikelere karşı uyarır. Macaristan, Polonya, Rusya ve

Sırbistan Romanlarına göre de “*Urmenler*” çok güzel kadın kılığına bürünmüş bir çeşit cin olup insanların yazgı ve geleceğine yön verirler.

Türkiye Romanlarında doğum, ölüm, cenaze, evlilik, düğün, bayram konusundaki gelenek ve göreneklerin çoğu sadece Roman toplumunun değil, tüm Türkiye halkının yaşayıp yaşattığı kültürel değerlerdir. Bayram kutlamaları, dini törenler, mezar ziyaretleri, nazardan korunma, yeni doğan çocuğa ad verme, eren ve evliyalara değer verme, kurban adama toplumun geneliyle aynı şekilde değer gören etkinliklerdir. Bütün toplumlarda olduğu gibi doğa ve doğanın güçlerine Roman toplumlarında da büyük saygı gösterilir, kıymet verilir. Balkan ülkelerindeki festivaller, Edirne’deki Kakava şenlikleri, Anadolu’daki Hıdırellez kutlamaları en canlı örneklerdir. Roman toplumlarında buldukları ülke ve yörelerde hangi inanç sistemi ve ibadetleri varsa onlara uyum sağladıklarını söylemek mümkündür.

İnanç sistemi ele alınırken ölüm ritüellerini de incelemek gerekir. Tanrıverdi ve diğerleri (2012) Romanların ölümle ilgili ritüellerini şöyle özetler. Ölüm, cenaze ve kederli günlerde, bir hafta boyunca radyo ve televizyon açılmaz, düğünler yapılmaz veya ertelenir (Ölen yaşlı biri ise erteleme ve yas tutma süreci daha kısa sürer.). Ölen kişinin üzerine bıçak konularak (şişmemesi için) gece boyu beklenir, ölüye gelenlere lokma ikram edilir. Ölen kişinin giysi ve diğer eşyaları dağıtılırken, ayakkabıları 7 gün boyunca kapıda bekletilir, gece dışarda ateş yakılır. Ölünün yıkanma işi camide yapılır, namazı kılınır. Son kez görebilmek için yüzü açılır ve su dökülür. Ölümde 3. gün pişi yapılır, 7. gün mevlit okutulurken, 40. gün pilav, 52.gün de helva yapılarak ikram edilir.

Yapılan çalışmalarda belirtilmektedir ki Romanlar dini inanış ve inanç sistemleri ile ilgili olarak yaşadıkları ülkelerin dinlerini benimsemişlerdir. Türkiye, İran, Suriye, Filistin ve Kuzey Afrika, bazı Balkan ülkelerinde yaşayanlar Müslümanlığı kabul etmiştir. Amerika, Avrupa Romanları ise Hristiyan’dır. Bu dinleri kabul edip ibadet edenlerin yanında, kendi geleneklerindeki manevi inançlarını yaşatanlar da vardır. Türkiye’deki Romanlar kendilerini Bektaşî-Alevî ve Sünnî olmak üzere ikiye ayırırlar. Yerleşik hayata geçenler Sünnî Müslüman olarak nitelendirilirken, konargöçer Romanlar Alevî-Bektaşî inancını benimsemişlerdir. Bunda göçebe hayatı sürdüren Yörüklerle yakın ilişkide bulunma ve komşu olmalarının etkisi vardır (Özkan, 2000: 103-104).

2.4 İş ve Meslek Hayatı

Bazı meslekler geleneksel olarak Roman toplumuyla özdeşleştirilmişlerdir. Demircilik, nalbantlık, bakır işlemeciliği, kalaycılık, elekçilik, sepetçilik, at bakıcılığı, şifacılık, fal bakıcılığı, ayı oynatma, akrobatlık, çengilik, çalgıcılık, müzisyenlik, dokumacılık, oymacılık, kahinlik, bohçacılık, dilencilik Romanların çok uzun zamanlardan beri icra ettikleri geleneksel mesleklerdir. Romanlar nereye ve hangi coğrafyaya giderse gitsin kendilerine has meslekleri de beraberlerinde götürdükleri görülmektedir. Mesleklerin çoğu babadan oğula geçer ve meslek erbapları, Roman cemaatleri yaptıkları işlerle sınıflandırılır ve anılır. Osmanlılar zamanında (1100-1688 yılına ait) Filibe kadılığındaki Roman cemaatleri “Demirciyan, Kalburciyan, Ayıcıyan, Kazancıyan” şeklinde adlandırılmışlardır. Osmanlı tahrir kayıtlarında; “cüllah, hayat, hallaç, demirci, nalbant, serrac, eyerci, dülger, baytar, kethüda, bezirgan, değirmenci, döğenci, arabacı, kasp, mumcu, bozacı, sığırtaç, kopuzcu” gibi Roman mesleklerinin adı geçer (Altınöz, 2013: 268-269).

Romanlarla ilgili önemli bir husus da meslek, iş ve işsizlikle ilgili rakam ve sayıların yarı zamanlı ve geçici işlerde çalışmalarıyla ilgili olarak sağlıklı olmamasıdır. Trakya ve batı bölgelerin çoğundaki tarımla ilgili mevsimlik işler bu bölgelerde yaşayan ve diğer bölgelerden gelen Romanlar için çok önemli bir gelir kaynağıdır. Ancak; çalışma koşulları kötü, ücretler de düşüktür.

Romanların icra ettiği meslekler aşağıdaki gibi sıralanabilir;

Hizmet sektörü: boyacılık, ayakkabı boyacılığı, hamallık, eskicilik, hurdacılık, sepet satıcılığı, çiçekçilik, işportacılık, bohçacılık, çöp ve geri dönüşüm malzemesi toplayıcılığı, falcılık, fayton sürücülüğü, ayı oynatıcılığı vb.

Zanaatkarlık: Sepetçilik, bıçakçılık, demircilik, elekçilik, kalburculuk, zurnacılık, vb.

Eğlence sektörü: Müzisyenlik, dansçılık, köçeklik, davulculuk, kuklacılık, vb.

Endüstriyel sektör: İnsan gücü ile yapılabilecek ara işler, paketçilik, istifçilik, vb.

Bazı mesleklerin zamanla kaybolması, el aletlerinin yerini modern elektronik aletlerin alması, Romanların düzenli bir eğitim hayatının olmayışı, daimi bir işe ve mesleğe sahip olmalarına engel teşkil etmekte, toplumdan dışlanmalarına ve suça yönelmelerine sebep teşkil etmektedir (Uzpeder ve diğerleri, 2008: 89-90).

Roman toplumunun buldukları yer ve ülkelerde yaşayan yerli halkın yakınlarında konargöçer hayatlarını idame ettirecek pratik iş ve mesleklerle uğraşarak geçimlerini sağladığını söylemek mümkündür. Erkek nüfusun büyük çoğunluğu hayvan yetiştiriciliği, hayvan eğiticiliği, hayvan ticareti, ayı oynatıcılığı, kalaycılık, lehimcilik, bakırcılık, kap kakak, tava, metal ev aletleri tamirciliği; kadınlar da falcılık, büyücülük, ilaç satımı, çiçekçilik, müzik ve dansçılık yaptıkları literatür çalışması neticesinde görülmüştür. Veterinerlik mesleği yaygınlaşmadan önce hayvancılık konusunda uzmanlaşmış Romanlar bir bakıma yerli hayvan yetiştiricilerine danışmanlık hizmeti vermişlerdir. Romanlar içe dönük bir yapıları olmasına karşılık dışardaki gelişmeleri (*gace dünyası*) düzenli olarak takip eder ve yenilikleri hayatlarında uygularlar. Yer değiştirmeler at arabalarıyla değil minibüs ve karavanlarla yapılırken, hayvan ticareti yerini araba alım satımı ve metal eşya ticaretine bırakmıştır. Alüminyum ve çelik mutfak eşyalarının kullanımıyla bakırcılık mesleğini kaybeden Romanlar oto ve makine tamirciliğine terfi etmiştir. Lunapark, eğlence ve gösteri sektörü Roman nüfusa yeni iş alanları yaratmıştır (Ana Britanica Ansiklopedisi, 1994: 163).

Romanlar sosyal yaşamlarının her yönünde görüldüğü şekilde iş ve meslek seçiminde de geleneklerine bağlıdırlar. Romanlar işlerinin ehli birer bakırcı, kalaycı, sepet örücüsü, oymacı ve müzisyen olarak önce Anadolu'ya oradan da Avrupa topraklarına geçmişlerdir. Yaygın Roman mesleklerinden bazıları çağa ayak uyduramadığı veya tercihler değiştiği için kaybolmaya yüz tutmuştur. Bakırcılık, kalaycılık, sepetçilik, ayı oynatıcılığı bunlara örnek teşkil eder. Roman mesleklerinin hemen hepsinin, onların hareketli ve gezgincilik ruhu ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Bohçacılık, falcılık, müzisyenlik gibi görsellik, canlılık ve eğlendirici özellikler taşıyan meslekler bugün de canlılığını muhafaza etmektedir (Özkan, 2000: 83-84).

Şanlıer'e (2013) göre, Osmanlı Devleti'nde göçebe bir yaşam süren Yörükler ve Romanlarla ilgili vergilendirme ve düzenlemeler (1470) toplumun geri kalanından farklılık göstermiştir. Bu, başlangıçta Romanların zararınaymış gibi görünse de bu düzenleme ile aslında onlara birtakım kolaylıklar sağlamıştır. Romanların önemli kısmı icra ettikleri bir kısım meslekleri dolayısıyla vergiden muaf tutulmuşlardır. Bu kolaylık ordu ile sefere katılan meslek erbabı Romanlar için de geçerlidir. Demircilik, gemicilik, atçılık, kimi el işleri ile ilgili meslekler bazı bölgelerde yalnızca Romanların icra etmesine izin verilen mesleklerdir. Bu şekil düzenlemelere sadece

Osmanlılarda değil, bazı Avrupa ülkelerinde de (Avusturya-Macaristan İmparatorluğu gibi) rastlanılmaktadır. Günümüzde bile at ve at yetiştiriciliği ile ilgili meslekler Orta Avrupa Romanlarının yaşamlarının vazgeçilmezlerinden biri olarak görülmektedir.

Günümüzde Romanlar yaşadıkları yörenin özelliklerine göre farklı iş kollarını meslek olarak seçmektedirler. Suat Kolukırık tarafından İzmir Tarlabası'nda yaşayan Roman ailelerle yapılan çalışmada (90 aile) tercih sırasına göre hamallık (%14, 4), şoförlük (%6,7), seyyar satıcılık (%4,4), marangozluk (%3,3), ayakkabı boyacılığı (%3,3), müzisyenlik (%2,2) ilk sıraları alırken; nakliyecilik, pazarcılık, kuaförlük, badanacılık (%1,1) diğer meslekler olarak son sıraları almıştır. Kadınlar arasında ise; ev hanımlığı başta olmak üzere, sepetçilik, çiçekçilik, falcılık, dansözlük, konsomatrislik icra edilen meslekler arasındadır (Arayıcı, 2008: 252).

2.5 Romanlar ve Eğitim

Roman çocuklarının eğitim sistemine adaptasyonda zorlanmaları ve sistemden dışlanma sebepleri birtakım araştırmalara konu olmuştur. Bu araştırmalara göre, Roman toplumlarının günlük hayatta karşılaştığı en önemli sorunların başında kültür ve eğitimle ilgili olan sorunlar gelmektedir. Yaşamlarında köklü bir değişikliğe yol açabilecek şekilde temel eğitimden yeteri kadar yararlanamamaktadırlar. Eğitim-öğretim her toplumun gelişip kalkınmasında ne kadar önemli bir rol oynuyorsa, Roman toplumu için de aynı şekilde büyük önem arz eder. Arayıcı'ya (2008) göre, bugün yeryüzündeki Romanların önemli bir kısmı ister kadın ister erkek olsun okuma yazma bilmemektedir. Bundan dolayı da eğitimin öğretimin toplum ve insan hayatındaki rolü ve önemi yeterince anlaşılamamıştır. Bu sebeptendir ki çocuklarının eğitim ve öğretim durumuyla ilgilenmemekte, okula gitmemesini sorun olarak görmemektedirler.

Dünyanın neresinde olursa olsun Roman toplumlarında yetersiz eğitim düzeyi dikkate alındığında çeşitli sosyal ve ekonomik sorunların da buna bağlı olarak sıklıkla yaşanması muhtemeldir. Bu durum ülkemiz Türkiye için de geçerlidir. Hem Roman toplumunun kendi içindeki sorunların, hem de Roman olmayan kesimlerle ortaya çıkan sorunların çözümü için en gerçekçi ve çıkar yol Roman toplumunun eğitim seviyesini arttırmak, okullaşma ve eğitim süresini yukarıya çekmektir. Devlet kurum ve yetkilileri bu konuya önem ve öncelik verme durumunda olmalıdır. Roman çocuklarının eğitim seviyesinin yükseltilmesi için neler yapılabileceği konusunda Genç, Diktaş ve Barış (2015: 89), "Roman çocuklarına gerekirse pozitif ayrımcılık yapılarak eğitim öğretim süreçlerinin daha uzun sürdürülmesi ve

üniversitelere gitme oranlarının arttırılması; prestijli iş ve mesleklere erişimleri sağlanarak aralarında model oluşturmaları gerektiği” şeklinde görüş bildirip, tavsiyede bulunmuşlardır.

Yapılan çalışmalardaki verilerden yola çıkıldığında, Romanlar ve Roman çocukları okul başarısı konusunda birtakım zorluklar yaşamaktadır. Bu durumun sebebi; ebeveynlerin eğitimsizliği veya eğitim düzeyinin yetersizliği, ekonomik ve sosyal şartların elverişsizliği, aile içi sorunlar, yaşanan ortamdaki eksiklikler, eğitim giderlerinin karşılanamaması, okul yaşamında görülen olumsuzluklardır. Roman ailelerin okula bakış açısı, okuldan beklentilerinin düşüklüğü yanında çocukları okul ortam ve yaşantısına gerektiği gibi hazırlayamaması Roman çocuklarının Roman olmayan çocuklarla iletişim kurmakta zorlanmalarına sebep olmaktadır. Roman çocuklarının dar ve sadece kendilerine hitap eden bir çevrede yaşadığı, zaman geçirdikleri düşünülürse; rekabetçi olamamaları, yeterince sosyalleşememeleri de normal karşılanmalıdır. Ekonomik şartların kısıtlılığı, beslenme ve barınma problemleri, kardeşe bakma, gel-git işlerine koşma, çevreden yiyecek toplama, anne ve babanın yaptığı işlerde onlara yardımcı olma mecburiyeti okul ve eğitimden beklenen faydaların sağlanmasına engel olmaktadır (Kolukırık, 2006: 9-10). Bu durum karşısında Roman çocuklarının ulaşabildiği en yüksek eğitim düzeyi lise olmaktadır (Uzpeder ve diğerleri, 2008: 92).

Roman toplumunun eğitimle ilgili sorunlarına çözüm bulmak için çeşitli Avrupa ülkelerinde birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Başta İngiltere olmak üzere İspanya, Finlandiya, İskoçya, İrlanda, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Avusturya, Bulgaristan, Hırvatistan ve Romanya’da yaşayan Roman toplumlarının yaşadığı problemler büyük benzerlik gösterdiği için, çözümler de paralellik arz etmektedir. Bu durumda yaşadıkları coğrafya neresi olursa olsun, Romanların yaşadığı problemler ortak özellikte ve evrensel bir nitelik taşımaktadır. Okullaşma oranının düşüklüğü, katılımda düzensizlik, önyargı ve dışlanma, başarı düzeyinin oldukça düşük olması, okullardaki marjinalleşme ve ayrımcılığın artması temel problemlerdir. Roman çocuklarının eğitimde yaşadığı temel sorunlar; devamsızlık oranının yüksekliği, okuma yazma öğrenmenin güçlüğü ve uzun sürede gerçekleşmesi, ailelerin eğitim düzeyinin düşük olmasının yanında eğitim ve okula bakış açılarının olumlu olmaması çalışmalarda belirtilen sorunlar arasındadır. Okulla ilgili ihtiyaçların, okul harçlığının maddi yükü, ailenin eğitime ayıracak bütçesinin olmayışı okula olan ilgiyi azalttığı gibi, çocukların çalışmak için okuldan ayrılmasına da sebep olmaktadır (Diktaş ve diğerleri, 2016: 1123).

Berlioz'e (2004) göre 1990'lı yıllar itibariyle Balkan ülkeleri ve Doğu Avrupa'dan siyasi ve ekonomik gerekçelerle Fransa'ya önemli miktarda Roman sığınmacı gelmiştir. Akabinde sağlık, eğitim, beslenme ve barınma konusunda önemli problemler ortaya çıkmıştır. Doğu Avrupa ve Balkan ülkelerinde 15 yaşına kadar mecburi ve parasız eğitim hakkına sahip olan Romanlar Fransa'da neredeyse okul çağına giren çocukları bile okula kaydedememişlerdir. Dağınık halde, birbirinden kopuk, uzak yerleşim bölgelerinde konargöçer halde ve sürekli yer değiştirerek yaşam sürdüren Romanların okul ve eğitim sorunları ile ilgili olarak Fransız Eğitim Bakanlığı geçerli ve sağlıklı bir çözüm üretememektedir. Roman çocuklarının eğitimi ile ilgili olarak daha önce geliştirilen "Mobil okul" (Karavan Okullar) projesi de Roman çocukların eğitim sorununa çare olmamıştır. Çünkü; Roman nüfus sürekli yer değiştirmekte, Karavan okullar da oldukça pahalı olduğundan her yere açmak mümkün olamamaktadır. Dünya ve Avrupa'nın her ülkesinde olduğu gibi Roman nüfusunun büyük kısmı dinamik ve genç bir yapıya sahiptir. Okul çağındaki nüfus genel Roman nüfusunun %35-40'ına tekabül ederken, Fransa'da göçebe olarak yaşayan Roman nüfusunda okuma yazma bilmeyenlerin oranı yaklaşık %70'i bulmaktadır (Arayıcı, 2008: 107).

Hayatının önemli bölümünü Romanları incelemeye adanmış Isabel FONSECA, "Beni Ayakta Gömün" adlı kitabında eğitim sistemi içerisinde Romanların durumunu şöyle bir anekdotla betimlemiştir:

"Komünist idare zamanında Bulgaristan Komünist Partisi eski Merkez Komitesi'nin (Propaganda ve Ajitasyon Bölümü) tek Roman üyesi olan Gospodin ("Bay" demektir) Kolev Romanların eğitimiyle ilgili olarak açılan yatılı okulların açılmasına önderlik yapıp destek olmuştur. Roman öğrenciler burada yemek kültürü, pişirme, servis hazırlamanın yanı sıra kendilerine göre daha medeni Bulgar kültürü ile ilgili değerleri de öğreniyorlardı. İslimiye kentinde sadece Roman öğrencilerin eğitim görmesi için açılan bir okula yaptığım ziyarette meslek eğitimi verilmesi için açılan okul, aslında ucuz çocuk işçi çalıştıran bir atölyeyi andırıyordu. Liseden daha fazla bir yetimhaneyi andıran bu okulda on ile on bir yaşındaki çocuklar Macaristan'a satılacak döner koltuklara bilye monte ediyorlardı. Okuldan çok birer yetimhane ve ıslahevini andıran bu okullara Bulgaristan'ın hemen her yerinde rastlanabilir." (Fonseca, 2002: 139)

Romanların ve çocuklarının eğitim-öğretim konusunda karşılaştığı güçlüklerden birinin buldukları ülkelerde karşılaştıkları ayrımcı tutum ve davranışlar olduğunu söylemek

mümkündür. Bir taraftan kendilerine ait bir yazılı dilin olmaması, anadillerinde eğitim öğretim imkânının bulunmaması, yaşadıkları sosyal ve ekonomik zorluklar, karşılanmakta zorlanılan ihtiyaçlar, diğer taraftan da yaşadıkları ülkelerin asimilasyoncu eğitim politikaları Roman çocuklarını okul ve eğitimden soğutan bir başka neden olmaktadır. Bu konuda Arayıcı (2008: 56) “Söz konusu ülkeler, ülkelerinde yaşayan diğer azınlık çocuklarında olduğu gibi Roman çocuklarına da kendi anadillerinde ve kültürlerinde eğitim ve öğretim yapma olanakları sunmayarak ulusal ya da resmi dilleriyle asimilasyona tabi tutmaktadır.” şeklinde ifade etmiştir.

Roman olmanın çoğu zaman ve yerde toplum tarafından bir dışlanma ve ötekileştirme sebebi olduğunu savunan emekli bürokrat Mustafa Aksu (2010); bugün Roman olmaktan gurur duyduğunu ama okul ve eğitim hayatında da gerek birtakım arkadaşları gerekse bazı öğretmenleri tarafından dışlandığını, bu nedenle de eğitim hayatı boyunca Roman kimliğini açıklamaktan çekindiğini belirtir. Okuma arzusunu ve gelecekteki hedeflerini yakın çevresine açtığına çevredeki tanıdık ve yakınlarının;

“Roman olduğun için seni okutmazlar, engel olurlar. Sen iyisi bir zanaat öğrenmeye bak.” diye tavsiyede bulunup okuldan vazgeçmesini istediklerini belirtir (Aksu, 2003: 18).

Risk grubu olarak nitelendirilen azınlık gruplarından bir tanesi de Romanlar olarak değerlendirilmektedir. Romanları konu alan çeşitli çalışmalarda Romanların yaşadıkları toplumda damgalandığı ve dışlandığı ifade edilmektedir. Deniz ve diğerleri (2016), Uşak’ta yaşayan Romanların damgalanma ve toplumsal dışlanma mekanizmalarına nasıl maruz kaldığını araştırdığı çalışmada şunu ifade etmektedir:

“Uşaklı Romanlar, büyük çoğunlukla görünür azınlık (visibleminority) kavramına dahil edilebilirler. “Göçebe”ler gerek fiziksel özellikleri ve kıyafetler gerekse de yaptıkları işler, soyadları veya yaşadıkları mahalleler bağlamında kentin gündelik hayatında toplumun daha büyük toplumu tarafından kısa sürede tespit edilirler. Damgalı olmanın kısır döngüsü içerisinde üretilen önyargı ve dışlamalar derhal işerliğe sokulur ve onlarla beraber görünen, takılan normal/damgasız kişilerin bile sakladığı bir damgasından şüphelenilir (Deniz ve diğerleri, 2016).”

İlgili alanyazında damgalamaya ilişkin bir başka boyut ise içselleştirilmiş damgalama olarak kendini göstermektedir. İçselleştirilmiş damgalama ya da diğer bir ifadesiyle sosyal damgalama, diğer insanların sahip olduğu görüşlerin, kişilerin iç dünyasında duygu, düşünce, inanç ve korku boyutunu etkileyerek o kişilerde ve bir kabul oluşturmasıdır (Kuş Saillard, 2010: 15). Sosyal damgalanma terimi ilk olarak Goffman (1963) tarafından ortaya atılmıştır. Goffman, görüntüsü

ya da davranışlarıyla toplumun geri kalanından “farklı” olan bireylerin gördüğü dışlanma üzerine zamanla bu fikre alışması ve kendine bir etiket belirlemesi, kendini sosyal açıdan damgalaması durumunu “sosyal damgalama (stigmatization)” olarak tanımlamaktadır.

Romanların yaşam biçimlerinin göçebe veya yerleşik hayata bağlı olması eğitim öğretim, okuma ve yazma konularını da doğrudan etkilediği söylenebilir. Göçebe yaşam tarzında eğitim alma, okuma-yazma öğrenme zaman ve imkânı daha zor ve kısıtlı olurken, yerleşik hayata geçen Roman toplumlarında okula gitme oranı da okul ve eğitim için ayrılan zaman da gittikçe artmaktadır. Polonya’da Romanların yerleşik hayata geçirilmeleri ile ilgili olarak uygulanan politikalar sonucunda Roman nüfus arasında okullaşma ve okuma yazma bilenlerin oranının arttığı gözlenmiştir. Bu konuyla ilgili olarak Ficowski: “Romanlar artık göçebe bir yaşantı sürmüyorlardı, içlerindeki okur-yazar oranı da gittikçe artmıştı.” şeklinde görüşlerini dile getirmiştir (Fonseca, 2002: 20).

Yeryüzünde çeşitli kıta ve ülkelere dağılmış Roman nüfusun eğitim ve öğretimle ilgili olarak göçebe ve hareketli yaşam tarzından kaynaklı sorunların yanı sıra, anadilde eğitim alamama, okuma yazma öğrenememe ve kendi kültürünü yazı diline döküp anlayamama, anlatamama sorunu da önemli sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum küçük kabileler halinde göç eden Roman toplumu için de son zamanlarda herhangi bir yerleşim merkezinde kalıcı yerleşime geçmiş daha kalabalık nüfuslu Roman grupları için de aynıdır. Sürekli hareketlilik, uzun yolculuklar sırasında çok sayıda ülke, millet ve değişik kültürlerle karşılaşmak; okuma yazma bilmeyen Romanların kendi dil, kültür ve geleneklerini karşılaştıkları toplumunkilerle kıyaslama ve onlarla yeterince etkileşme olanağı sağlamamıştır. Okuma yazma sürecinin uzun bir zaman dilimini kapsadığı, esaslı bir disiplin gerektirdiği gerçeğini dikkate alırsak, anadili kullanmanın okuma yazma öğrenmede sağlayacağı avantajların da ne kadar önemli olduğu kolayca fark edilir. Anadille eğitim imkânı bulamayan Roman çocuklarının sayısı gayet az olduğu gibi, orta ve yüksekokul düzeyinde eğitim görenlerin sayısı da fazla değildir. Bu durumla ilgili olarak Arayıcı (2008: 53) “Bugün, Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde yaşayan Roman çocukları, anadilde ve kültürde eğitim olanaklarından yoksun oldukları için, önemli bir kesimi ulusal ve kültürel kimliklerini bulmakta güçlük çekmektedirler.” şeklinde görüş belirtmektedir.

Araştırmalara göre, Roman toplumlarının geçmişten günümüze eğitim ve okullaşma konusunda yaşadığı sıkıntılardan biri de kendilerine ait gelişmiş bir yazı ve edebiyat dilinin olmamasıdır.

Hem yaşam biçimleri hem de kendilerine ait bir dilin olmaması eğitimle okul çağındaki nüfus arasına belirli bir mesafe koymaktadır. Roman halkı eğitim ve öğretim konusunda genelde buldukları ülke ve toplumun dilini kullanmaktadır. Kendilerine has bir yazı dilinin olmayışı okula giden çocukların günlük yaşantılarında kullandıkları anadilleriyle okulda kullanmak zorunda oldukları hâkim zümrenin dili arasında onları bir seçim yapmaya zorlayabilmektedir.

Fonseca (2002: 20) “Roman dilinde yazmak ya da okumak anlamına gelen hiçbir sözcük yoktur. Çingeneler bu etkinlikleri tanımlamak için başka dillerden ödünç aldıkları sözcükleri kullanırlar.” şeklinde önemli bir tespitte bulunmuştur.

Yapılan çalışmalardan çıkan sonuçlara göre Roman toplumunda okullaşma ve eğitim-öğretim konusunda yaşanan sıkıntıların bir başka sebebi de okul çağındaki çocukların erken yaşta evlenmeleri veya evlendirilmeleridir. Göçebe hayat sürenlerin kendi aralarındaki sıkı bağları muhafaza etmek istemeleri, yerleşik hayata geçenlerin barındıkları ortamın, hâkim yerli halkın biraz daha uzağında ve dışında olması dışardan etkilenmeyi engellemesi, topluluk içinde meydana gelebilecek istenmeyen durumların olmaması açısından da erken yaşta evlenmeyi bir bakıma zorunlu kılabilmektedir. Çocuk yaştaki erkek ve kızların evlenmesi coğrafya ve ülke ayırt edilmeksizin hemen hemen bütün Roman toplumlarında gayet sıradan ve normal bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa'nın değişik ülkelerinde de Balkanlar'da da Anadolu'nun çoğu yöresinde de durum aynıdır.

Yapılan araştırma bulgularına göre erken evlenme sorunu hemen hemen dünyanın diğer ülkelerinde de çocukların okul ve eğitim ortamından geriye dönmemesine kopmalarına sebep olmaktadır. Roman toplumunun gelenek görenek ve kendilerine has yaşam tarzını muhafaza etmek için diğer toplumlarla arasına bir mesafe koyma isteği, diğer toplumlarla etkileşim ve evlenme olaylarının hiç olmaması veya çok az olması, ergenlik çağına giren çocukların evlilik dışı ilişkilere girişmemesi için ailelerin çocuk yaşta evlenmelere hoşgörü ve zaman zaman bir gereklilik olarak baktığı düşünülmektedir. Zaten birbirine ilgi duyan çocuklar, aileleri karşı çıksa bile bir şekilde kaçarak evlenme yolunu seçebilmektedir. Bu nedenle kimi Roman çocuklar hangi sınıf düzeyinde olursa olsun okullarını yarım bırakmaktadır.

Diktaş ve diğerleri, (2016:1124) “Romanlar arasında erken yaşlarda evliliğin olması onların eğitimden kopuş sebeplerinden bir diğeridir. Yapılan çalışmalar neticesinde Romanlar arasında evlilik yaşının ortalama 15-16 olduğu tespit edilmiştir. Bu yaşlar, çocukların ortaokul veya lise eğitimi gördükleri yaşlara tekabül eder.” şeklinde görüş beyan etmektedir.

Erken yaşta ve okul çağındaki çocukların evlendirilmesi konusunda Roman toplumunun kendine has aile anlayışı, gelenek ve görenekleri ön plana çıkmakta, aileler bir bakıma evlilik dışı yaşamaya karşı da kendilerince çözüm ürettiği söylenebilir. Yapılan çalışmalardan çıkan sonuçlara göre, Roman gelenek ve göreneklerinde 13 veya 15 yaşlarındaki çocukların evlenmesi gayet normal bir toplumsal olaydır. Evlilik yaşı konusunda Arayıcı (2008:60-61), “Romanya’da yaşayan Romanların, 15 yaşındaki gençlerin %29,2’si; 16 yaşındaki gençlerin %47,8’i, 17 yaşındaki genç nüfusun %63,3’ü evliliğini gerçekleştirmiş durumdadır. Türkiye’nin bazı yerleşim birimlerinde yaşayan Romanlarda evlilik yaşı kızlarda 12, erkeklerde 14’e kadar düşmektedir.” şeklinde istatistiki sonuçlar vermektedir.

Roman toplumunun günümüzdeki sosyal ve ekonomik sorunlarının yanında, hatta temelinde yetersiz eğitim ve eğitime bakış açısının önemli rol oynadığı düşünülmektedir. İstatistiki verilere göre okullaşma oranı düşük olduğu gibi, okula gidebilen az sayıdaki çocukta üçüncü veya dördüncü sınıfa geldiğinde devamsızlık yapmaya başlamakta, okul ve eğitim çevresinden hızla uzaklaşmaktadır. Okul ve eğitime bakış açısı, eğitim düzeyleri farklı olan ebeveynler arasında da farklılık göstermektedir. Okul ve eğitimden beklentisi olan veliler için çocuklarının okula gitmemesi durumu bir sıkıntı yaratırken, eğitimsiz veliler bu duruma sıradan bir olay gibi bakmaktadırlar.

Kolukırık (2007: 38) “Eğitim ve sağlık hizmetlerine erişememe sıkıntılı gündemdir. Özellikle ilköğretim 4. sınıftan ayrılmaların nedeni henüz kesin olarak bilinmemekle birlikte, veliler ile yapılan görüşmelerde kız ve erkek çocuğu ayrımı olmaksızın okula gitmemek için birbirlerini ayarttıkları ve velilerinin de genelde engellemedikleri anlaşılmaktadır.” ifade etmektedir.

2.6 Araştırma Sahası Terzibayırı Mahallesi

Çalışmanın bu bölümünde araştırmaya konu olan Terzibayırı Mahallesi ve Romanlarına dair bilgilere yer verilmiştir. Veriler, İzmit Belediyesi ve Terzibayırı Mahalle Muhtarlığından elde edilmiştir.

Kocaeli İli, İzmit ilçesinin merkezi kısmında “Zabitan” semtinde güneyden kuzeye doğru yükselen ve kendi adını (Terzibayırı) taşıyan bir yamaçta yer alır. Çok eski bir yerleşim bölgesinde yer alan Terzibayırı muhiti önceden Cedit Mahallesi içinde yer alırken, daha sonra da yapılan bir düzenleme ile Çukurbağ Mahallesi’ne dâhil edilmiş; 1999 yılında meydana gelen

Marmara Depremi'nden 3 yıl sonra 2002 yılında "Terzibayırı Mahallesi" adı altında yeni bir mahalle olarak İzmit'in 102 mahallesi içindeki yerini almıştır.

2.6.1 Terzibayırı Mahaltesinde Yerleşme ve Nüfus

2017-2018 nüfus verilerine göre mahalledeki 1300 hanede toplam olarak 2230 kişi yaşamaktadır. Arayıcı'ya (2008) göre, Romanların bir kısmı "Nüfus Mübadelesi" kapsamında 1930 -1960 yılları arasında Türkiye'ye gelmiştir. Bu mübadele neticesinde gelen Romanların bir kısmının Kocaeli il geneline dağıldığı bilgisine ulaşılmıştır, İzmit ilçesinin diğer mahalleleri ve Terzibayırı da Romanların yerleşim alanlarındanır. Edinilen bilgilere göre, Terzibayırı Mahallesi'nde yaşayan Roman vatandaşların sayısı Kocaeli il geneli ve İzmit ilçe sınırların da yaşayan Roman nüfusunun az bir kısmını oluşturmaktadır. Ross'a (2007) göre Terzibayırı Mahallesi, antik bir kent olan Nikomedia'nın yerleşim alanlarından biridir. Mahallenin neredeyse tamamının "Sit ve Kazı Alanı" sayılması dolayısıyla yeni yapılaşma oranının düşük olması, konut sıkıntısı, yeni evlenen çiftlerin yaygın geleneklerin aksine ayrı evde oturma isteği Roman nüfusun önemli bir kısmının mahalle sınırları dışına çıkmasına sebep olmuştur. Mahallede bulunan Roman nüfusun yaş ortalaması oldukça düşüktür. Aile başına düşen çocuk sayısı ortalama üç veya dört çocuktur.

2.6.2 Terzibayırı Mahaltesinde Sosyal Yaşam ve Aile

Kocaeli ili geneli veya İzmit ilçe sınırları içinde bulunan Roman nüfusun aksine Terzibayırında bulunan Romanların önemli bir kısmı yerleşik düzende yaşıyor ve birbirlerine oldukça yakın oturuyorlar. Bir bölümünün eğitim seviyesi diğerlerine göre daha yüksek, düzenli bir işi, geliri ve mesleği olanların yaşam standardı diğerlerine göre çok daha iyi seviyede iken diğer bir bölümünün ise kalıcı ve sabit bir işi olmayıp, günlük işlerde çalışıp, günlük yaşamaktadırlar. Diğer mahalle veya mekânlarda görülen dağınıklık bu mahallede görülmemektedir. Roman olmayan kişi veya komşularla ilişkiler daha resmi ve mesafeliyken, mahallede yaşayan Romanlar arasında oldukça yakın ve samimi komşuluk ilişkileri kurulmuştur. Roman nüfusun çoğu birbiriyle akraba veya yakın tanıdık olarak sıkı bir diyalog içindedirler. Bu durum evlenme ve düğün törenlerinde, cenaze ve bayramlarda hareketli ve canlı ve geniş katılımlı bir hayatın temel ögesini oluşturmaktadır. Nişanlar, düğünler, bayram ziyaretleri, hastalık ve cenaze gibi konularda yardımlaşma, paylaşma duyguları oldukça ön plana çıkmaktadır.

Evlenmeler genelde Roman toplumu içinde gerçekleşirken, Roman olmayanlarla evlenme neredeyse yok denilecek kadar azdır. Yakın akraba evlilikleri yaygın değilken, evlilik dışı aile yaşamı kesinlikle hoş görülmemektedir. Daha önceleri evlenmelerde aileler daha fazla söz sahibiyken; son dönemlerde gençler kendi eş adaylarını kendileri seçmektedir. Eskisi kadar olmasa da ailelerin karşı çıktığı durumlarda yer yer kaçarak evlenme de görülmektedir.

2.6.3 Terzibayırı Mahallesinde İş ve Mesleki Durum

Dünyanın ve Türkiye'nin her tarafında yaşayan Roman topluluklarında olduğu gibi Terzibayırı Romanlarında da eğitim, güncelliğini koruyan bir sorun olarak dikkati çekmektedir. Doğum oranının yüksekliği, çocuk sayısının fazlalığı, ailelerin ekonomik durumunun düşüklüğü, kalıcı yerleşim oranındaki dalgalanmalar, sık sık yer değiştirme, barınma ve beslenme sorunları nedeniyle okullaşma oranının düşmesi, kalıcı bir meslek sahibi olmanın önündeki belli başlı engelleri oluşturmaktadır. Genelde Roman toplulukları için geçerli olan bu durum, Terzibayırı Romanlarında daha alt düzeyde bir sorun olarak gözlenmektedir.

Yukarıda belirtilen nedenler ağırlıklı olmakla birlikte Roman vatandaşların bir kısmı uzun bir eğitim süreci gerektirmeyen, günlük, geçici ve daha çok pratik bilgi gerektiren, fizik gücüne dayalı, stressiz işleri tercih etmektedirler.

Terzibayırı mahalle muhtarı ve vatandaşlarla yapılan görüşmelerde Terzibayırı'nda 18-45 yaş arasındaki nüfus içerisinde çeşitli kamu kurumlarında, belediye hizmetlerinde çalışanların sayısının bir hayli fazla olduğu, bunların dışında önemli bir kısmın sebze-meyve halinde, hurdacılık, kağıt ve ambalaj malzemesi toplama, şoförlük işinde çalıştığı, inşaat, temizlik işçiliği, boya-badana, fayans döşeme, ayakkabı boyacılığı, mevsimlik tarım işçiliği, hamallık, müzisyenlik ve pazarcılığın yanında diğer gündelik işlerde çalıştığı tespit edilmiştir.

2.6.4 Terzibayırı Mahallesinde Okullaşma ve Eğitim

Dünya ve Türkiye genelinde olduğu gibi Terzibayırı Romanlarında da okullaşma ve eğitim konusunda birtakım sıkıntı ve sorunlar görülmektedir. Terzibayırı Mahallesi öğrenci alım bölgesindeki tüm okullarda yaşanan ve gözlemlenen ortak sorunlar bu çalışmanın çıkış noktasını ve bel kemiğini oluşturmuştur. Roman öğrencilerin eğitim gördükleri sınıf ve okullarda genel başarı ve disiplin eksikliği, derslere karşı güdülenme ve motivasyon düşüklüğü, devamsızlık, gelecek konusunda hedefsizlik karşılaşılan temel sorunlar arasındadır.

Terzibayırı Romanlarında okula başlama oranı hayli yüksek iken okula devam oranında düşüş gözlenmektedir. Sınıf ve yaş düzeyi yükseldikçe okula devam etmeme oranı da artmaktadır. Ailelerin eğitim düzeyinin düşüklüğü, beslenme ve barınma ile ilgili sorunlar, gençlerin kolay yoldan para kazanma isteği, örnek alınacak rol-model kişilerin eksikliği entegrasyonu engelleyen önemli sebepler olarak dikkati çekmektedir.

2.7 Romanlar Hakkında Yapılan Çeşitli Çalışmalar

Roman olarak adlandırılan toplulukların eğitim-öğretim kazanımlarını artırmak adına, dünyanın birçok ülkesinde özellikle son yıllarda çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Toplumsal ilerlemenin toplum üzerindeki tüm halkların gelişmesiyle mümkün olabileceğinden, bu konu çeşitli ülkelerin kalkınma politikaları arasında yerini almaktadır. Toplumdaki her bir bireyin eğitim alabilmesinin sağlanması, eğitim seviyesinin yükseltilmesi, eğitim hakkının muhafaza edilmesi ve geliştirilmesi ülkelerin kalkınması açısından oldukça önemlidir (Tamer, 2013).

Birçok ülkede Roman ya da yerleşik bir düzen kurmayan Göçebeler toplumun genel normlarına uyum sağlayamayan etnik grup olarak değerlendirilmektedir. Örneğin, İngiltere ve Galler’de Romanların ve Göçebelerin en marjinal ve sosyal olarak dışlanan gruplardan biri olduğu düşünülmektedir (Estyn, 2011).

Kültürel boyutta yaşanan sorunların haricinde karşılaşılan en önemli sorun eğitime entegrasyondur. Literatür çalışması süresince görülmüştür ki dünyanın birçok yerinde Roman ya da Göçebeler eğitime entegrasyonda benzer sorunlar yaşamaktadır.

Çalışmalarda belirtilen en temel sorunlardan biri ilköğretim kademesinde öğrencilerin okula kayıt oranı yüksekken, bu oranın lise düzeyinde belirgin şekilde düşmesidir. Deliller göstermektedir ki Romanlar ve Göçebeler ortaöğretime başarılı şekilde geçseler de 14 yaşın üzerindeki öğrenciler okula devam etmeme eğilimindedir (DfES 2006a).

Diğer bir başat sorun ise Roman öğrencilerin akademik başarı ya da derslere karşı olan istek ve katılımlarının diğer öğrencilere kıyasla düşük olması ve sıklıkla devamsızlık yapmasıdır. Devamsızlık, ders başarısının düşmesini, okula adaptasyon ve okulu terk gibi problemleri beraberinde getirmektedir. Bu da Roman öğrencilerin eğitim süreci içerisinde başarısız olmasına ya da okul hayatının dışında kalmasına yol açmaktadır (Akkan, Deniz ve Ertan, 2011).

Türkiye de uzun yıllardır Roman toplumuyla aynı coğrafyayı paylaşması hasebiyle diğer ülkelerle benzer durumdadır. Yapılan çalışmalar incelendiğinde Türkiye’deki Romanlarla diğer ülkelerdeki Romanların eğitim-öğretim konusunda benzer sorunlar/aksaklıklar yaşadığı gözlemlenmiştir.

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de ve diğer ülkelerde Romanların eğitime entegrasyonu üzerine yapılmış çeşitli çalışmalardan örnekler yer almaktadır.

2.7.1 Yurt İçi Çalışmalar

Genç, Taylan ve Barış (2015) Sakarya ili Nallıhan bölgesindeki Roman öğrencilerin okuldaki başarısızlıklarında sosyal dışlanma algılarının etkisini tartıştığı bir çalışma yayınlamıştır.

Çalışmada Roman öğrencilerin kendi ailevi değerlerinin eğitim sisteminde onlara kazandırılmaya çalışılan değerlerle farklılık gösterdiği belirtilmektedir. Bu durumda, çocuklar daha baskın olan aile değerlerine uyum sağlamaktadır ve buna bağlı olarak okula uyumlanırken çeşitli sorunlar yaşamaktadırlar. Ayrıca nitelikli okullara erişme, maddi yoksunluklar, ders çalışma ortamlarının yeterli olmayışı, çevrelerinde onlara derslerinde yardımcı olabilecek kimselerin olmayışı, küçük yaşta çalışmaya yönlendirilmeleri, okulda onlara karşı oluşan önyargılar, olumsuz tutum ve davranışlar, dışlanma gibi nedenler de onları okuldan uzaklaştıran etmenler olarak ifade edilmiştir.

29 Roman öğrencinin katılımıyla yapılan çalışmada, öğrencilerin bir kısmı kimliğini gizlemeyi tercih etse de büyük bir çoğunluğu Roman olmaktan memnun olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin bir kısmı okulda dışlandığını ifade etmiş, bir kısmı ise okulda normal karşılandığını fakat toplum içerisinde dışlandığını dile getirmiştir. Çalışmaya göre, Roman öğrencilerin okulda dışlandığını düşünmeleri, kendilerini okula ait hissetmemeleri ile derslerindeki başarısızlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Diktaş, Deniz ve Balcıoğlu (2016), Uşak’ta yaşayan Roman öğrencilerin eğitim sistemi içerisinde karşılaştığı sorunlar üzerine bir çalışma yapmıştır. Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak 12 öğrenci, 8 aile, 10 öğretmen ve 6 idareci toplam 36 katılımcı ile çalışılmıştır.

Öğrenci, öğretmen, aile ve idareciler ile 4 ayaktan oluşan çalışmada, Roman öğrencilerin yaşadığı sorunlara dört farklı perspektiften bakılmıştır.

Uzun ve Bütün (2015) ise yaptıkları çalışmada Roman mahallelerinde görev yapan 15 ilkokul ve okul öncesi öğretmeninden, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanarak topladıkları verilerle Roman öğrencilerin okula devamsızlık sebeplerini ve bu durumun öğrenciler üzerindeki etkilerini araştırmışlardır.

Çalışmada, öğrencilerin özellikle ilkbahar ve yaz döneminde devamsızlıklarının sıklaştığı, öğrencilerin ders kaybı yaşadığı ve geri kaldığı ve dolayısıyla derslere karşı ilgi ve motivasyonlarını kaybettiği bulgularına ulaşılmıştır.

Roman öğrencilerin oldukça fazla devamsızlık yaptığı, velilerin çocuklarının okul durumlarıyla yeterince ilgilenmedikleri, ekonomik yetersizlikler nedeniyle çocukların okul öncesi eğitime erişemediği ve eğitim alarak hayatta iyi bir konuma gelebileceği inancını taşıyamaması nedeniyle de okulu terk ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

2.7.2 Yurt Dışı Çalışmalar

Iona Roman (2013) Romanya’da yaşayan Romanların entegrasyonu üzerine “Gypsies Integration - Education for all” adlı bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmanın amacı eğitim eşitliğinden yola çıkarak, Romanların eğitime entegrasyonda yaşadığı sorunları tespit etmek bu entegrasyonu sağlayacak çözüm önerileri sunmaktır. Çalışma 87 yetişkin, ilkokul ve ortaokula devam eden 127 Roman öğrenci, Kaloşvar’ın eğitim konusunda çalışma yapılan 3 bölgesinin Roman danışmanları ile yapılmıştır. Görüşmelere ya da odaklı grup görüşmelerine katılan yetişkinlerin yaşları 40’ın altında ve çoğunluğu kadındır (%67) çünkü Roman erkekler genelde hayatlarına dair konuşmayı reddetmektedirler. İlkokul ve ortaokula giden öğrencilerin eğitim konusundaki düşüncelerini öğrenmek için 2 seçenekli 20 maddeden oluşan anket dağıtılmıştır. Öğrenciler aile, okuldaki eğitim, boş zaman değerlendirmeleri ve ailelerine nasıl yardım ettiklerine dair düşüncelerini ifade etmiştir. Bu çalışmada içinde Roman öğrencilerin de olduğu karma sınıflarda görev yapan 37 öğretmenle de görüşülmüştür.

Çalışmadan çıkan sonuçlara göre Roman öğrencilerin eğitime entegrasyonunu etkileyen faktörler 5 ana başlık altında toplanmıştır.

1. Roman öğrencilerin eğitime ulaşmasında eşit fırsatlara sahip olmaması:

Öğrencilerin verdiği yanıtlara göre %27’si ortaokulu materyal eksiklikleri nedeniyle tamamlayamamıştır. Bunun bir kısır döngü olduğu gözlenmiştir. Veliler eğitimsizdir, bu

nedenle işleri yoktur. Ekonomik durumlarının kötü olması nedeniyle de çocuklarının eğitiminde gerekli malzemeleri temin edememektedir.

Romanların eğitime entegre olmalarında en önemli etmenlerden biri onların karma sınıflarda eğitim görmesidir. Romanyalı ve Macar arkadaşlarının olması ve bu arkadaşlıklarının sürmesi onların marjinal olmalarının ya da ötekileştirilmelerinin önüne geçmektedir. Öğretmenlerin ifadelerine göre sınıfta ya da müfredat dışı etkinliklerde özellikle ilkokulda Romanların karma sınıflarda eğitim görmesi çok önemlidir.

Pratikte kolay olmasa da Romanların yoksulluk sorununun çözülmesi onların eğitime ulaşmasında bir çözümdür. Bir Roman siyasi partisi olan "Roma Party ProEuropa Cluj" 2-3 ay aralıklarla yoksul Roman ailelere giyim ve yiyecek yardımı göndermiştir. Ancak bu, ihtiyaçların tamamını karşılamak için yetersiz kalmıştır. Bunun yanı sıra ekonomik zorluk içinde olan ailelerin çocuklarına eğitim bursu da temin edilmiştir. Bunlar ekonomik sıkıntıları çözmek adına atılan ilk adımlardır. Ancak aslolan Eğitim Bakanlığı'nın bu konuda harekete geçmesidir.

2. Roman ailelerdeki eğitim yetersizliği:

Fark edilen en önemli noktalardan biri Roman çocukların kişiliklerin oluşması ve gelişmesinin ailedeki eğitimle olan doğrudan ilişkisidir. Bu çalışmada ailedeki eğitimle ilgili olarak oldukça önemli yetersizlikler raporlanmıştır. Annelerin çok fazla çocuk sahibi olmalarından kaynaklı (3-13 arası) her bir çocuğa yeterli ilgi ve bakımı sağlayabilecek zaman bulamaması, Roman ailelerde çocuğun eğitimiyle ilgilenecek, anneden başka kimsenin olmaması, çocukların ebeveynlerini rol model olarak almaları, bu yetersizliklere yol açan nedenlerdir. Maalesef eğitimsiz, işsiz ve kimi anormal davranış sergileyen ebeveynler doğru rol modeller değildir. Kişiliklerinin gelişmesi sürecinde bu ebeveynleri taklit ederek öğrenen çocuklar da bir nevi kısır döngüye girmektedir.

3. Erken yaşta evlilik:

Anket ve görüşmelerde verilen yanıtların analizinden çıkan diğer bir sonuç erken yaşta evliliğidir. Kanunlara göre 18 yaşından küçüklerin evlenmesi yasaktır. Ancak özellikle kırsalda yaşayan Romanlarda 18'den küçük yaşlarda yapılan evliliklere sıklıkla rastlanmaktadır. Romanların erken evliliği neden doğru bulduğu hatta teşvik ettiği

sorulduğunda yanıtlar gerçeklerden değişkenlik göstermektedir. Yanıtlayanların %38'i böyle evliliklerin olduğu gerçeğini inkâr etmiştir. 26%'sı bu evliliklerin olduğunu ancak ailelerin denetimi altında yapıldığını ve geleneksel bir olgu olduğunu ifade etmiştir. %19'u başka etnik gruplardan kimseyle evlenemeyecekleri için bu evlilikleri doğru bulduğunu söylemiştir. %17'si ise ekonomik problemlerden kurtulmak için bu evliliklerin yapıldığını dile getirmiştir.

4. Romanlarda kadın hakları:

Bu çalışma göstermiştir ki Romanlarda kadınların eğitim düzeyi erkeklerden daha düşüktür. Çalışmaya katılanların %12'si lise mezunu ve sadece %4'ü üniversite mezunudur. Öğretmenlerin ifadelerine göre erken yaşta evlenen çocuklar okulu bırakmaya zorlanıyor ve eğitim hayatları sona eriyor. Kadınlara, erkeğe ait bir eşya muamelesi yapılıyor. Bu ailelerde gelenekler oldukça önemlidir, erkeğin tepede olduğu hiyerarşik bir düzen vardır.

5. Profesyonel kurslara katıldıktan sonra işe girememe:

Belediyelerde verilen 3 ay (en az 150 saat) kursları bitirip diploma aldıktan sonra Romanlar ne yazık ki bu elde ettikleri kalifikasyona rağmen iş bulamamaktadır. Bu nedenle özgüvenleri kısmen sarsılmaktadır. Yetişkin Romanların her ay düzenli maaş alabilecekleri ve evlerinin ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir işte çalışmaları gerekmektedir.

Çalışmanın sonucunda görülmüştür ki ailelerdeki çeşitli sorunların çözülmesi ile öğrencilerin eğitime erişimi sağlanabilir. Yoksulluk, işsizlik, evsizlik ve ailelerle doğrudan alakalı olan sorunlar, öğrencilerin eğitim sistemine etkin olarak dahil olmasına engel olmaktadır. Bu öğrencilerin yetkili forumlar tarafından burslar ve sosyal desteklerle desteklenmesi gerekmektedir. Romanya'da Romanların entegrasyonuna dair eğitim politikası bir uzun dönem hedefidir. Bu politika hızlı sonuç vermese de yıllar içerisinde, bugünün çocukları yetişkin olduğunda olumlu sonuçlar vereceği aşikardır.

Roman öğrenciler üzerine yapılan bir diğer çalışma, Derrington ve Kendall (2003) tarafından yayınlanmıştır. Araştırmacılar, ortaokula devam eden Roman öğrencilerin sayısının az olduğu bölgede 2000-2003 yılları arasında boylamsal bir çalışma yapmıştır. Çalışmada ortaokul çağındaki 44 Roman öğrencinin üç yıl içerisindeki eğitimsel gelişim ve deneyimleri

raporlanmıştır. Roman öğrencilerin okula karşı tutum, başarı düzeyleri ve okula devamlarını etkileyen faktörlerin tespiti ve analizi için öğrencilerin, velilerinin ve öğretmenlerinin istekleri, beklentileri, açıklamaları ve deneyimlerinden yola çıkarak veriler toplanmıştır. Veriler, eğitim-öğretim süreci içerisinde yılda iki kez tüm katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Çalışmanın çıktıları şöyledir:

Örnekleme grubundaki öğrencilerin yarısından daha azı (20), 14 yaşındadır ve ortaokula devam etmektedir. Ancak geri kalan 24'ü çalışma sürecinin farklı noktalarında okulu bırakmışlardır.

- 6 öğrenci ortaokula transferi gerçekleştirilmemiştir.
- 6 öğrenci ilk yılında (7 yaş) okulu bırakmıştır.
- 9 öğrenci ikinci yılında (8 yaş) okulu bırakmıştır.
- 3 öğrenci üçüncü yılında (9 yaş) okulu bırakmıştır.

Öğrenciler 11 yaşlarındayken, aileleri, oğulları ve kızlarının yetişkin hayatlarındaki geleneksel ve kültürel olan cinsiyet rollerini üstlenmesini beklemektedir. Bu beklenti çocuklarının 14 yaşında okulu bırakacakları düşüncesiyle oluşmaktadır.

Ayrıca veliler okul hayatını “deneme” olarak değerlendirmektedir. Yaşanan herhangi bir olumsuz olayda çocuklarını okuldan alma eğilimi göstermektedirler. Çocuklar okulda mutsuzsa, veliler onları okula göndermeye isteksiz yaklaşmaktadır.

Bu çalışmada, öğrenciler yaşadığı olayların neredeyse 3'te 2'sini rapor etmemekle birlikte büyük bir çoğunluğu (%80) zaman zaman ırkçı isimlerle çağırılmaya ya da zorbalığa maruz kaldıklarını ifade etmiştir.

Roman öğrenciler buldukları ortaokulda azınlık konumundalar. Bu durumla baş etmek için çeşitli stratejiler geliştirmişler. Kız öğrencilerden 4'ü sahip olduğu etnik kimliği saklamayı yeğlemiştir. Birçoğu da kardeşlerinin, kuzenlerinin ve tanıdıklarının da bu taktiği uyguladığını ifade etmiştir. Roman çocuklar çoğunlukla okul ve ev beklentilerinin uyumsuzluğu arasında bir şaşkınlık halinde eğitim hayatlarını sürdürmektedir.

Çalışma sürecinde gözlemlenmiştir ki Roman öğrencilerde okuldan uzaklaşma oranı oldukça yüksektir. Örnekleme grubundaki öğrencilerin ¼'ü çalışanlara ya da akranlarına karşı fiziksel saldırı ya da sözlü taciz nedeniyle en az bir kez okuldan uzaklaştırılmıştır. Çoğu öğrenci ve veliye göre Roman öğrenciler yaşadıkları ırkçı davranışların intikamını bu şekilde almaktadır.

Roman öğrencilerin başarı düzeyleri hem ilkokul hem ortaokul ulusal sınavlarında düşük çıkmıştır. Derslere düzenli katılmamaları bu başarısızlığa direkt olarak etki eden bir unsurdur. Öğretmenleri, çalışmada yer alan öğrencilerin yarısının, özel bir eğitime ihtiyaçları olduğunu düşünmektedir.

Yapılan bir başka çalışmada, Padfield (2005), okul çağındaki Roman/Göçebe öğrencilerin İskoçya devlet okullarına kayıt, devam ve bağlılıklarını araştırmıştır. Topladığı veriler ışığında, bu öğrencilerin okul hayatına entegre olmalarını engellediği düşünülen “kimlik, korku, çatışma” gibi konular üzerine bir değerlendirme yapmıştır.

İskoçya’da sürekli hareket/göç halinde olan Roman ailelerin çocuklarının eğitim sürecine etkin katılımlarının sağlanabilmesi adına 1990’lardan bu yana bazı projeler geliştirilmiştir.

“Traveller Teachers” projesi ile özel bir eğitime ihtiyaç duyan Roman/Göçebe öğrenciler için daha esnek bir müfredatla, daha destekleyici ve kapsayıcı bir eğitim yaklaşımının benimsenmesi öngörülmüştür.

Diğer bir proje ise okula düzenli olarak gitmeyen Roman öğrenciler için ICT (Interactive Communications Technologies) yani bir nevi teknoloji destekli uzaktan eğitim projesi geliştirmiştir. Sürekli hareket halindeki bu aileler için uzaktan eğitimle, eğitim sürecine dahil olmaları öngörülmüştür. Ancak bu projenin henüz tamamlanmadığı, geliştirilmeye devam ettiği belirtilmektedir.

Llyod ve Norris (1998) ise yaptıkları çalışmada, bir yandan Roman öğrencilerin eğitim sistemine etkin katılımı sağlanmaya çalışılırken öte yandan özellikle ortaokulda bu öğrencilerin disiplin suçları nedeniyle okuldan atılması gerçeğinden yola çıkarak, okulların Roman öğrencilerin kültürlerini ve kültürlerinin onların davranışları üzerindeki etkisini nasıl algıladığını incelemiştir. Çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır. Eğer Roman öğrenciler, aldıkları eğitimi kendi hayatlarından alakasız ya da kendi kültürleri için bir tehdit olarak görürlerse kendi etnik kimliklerini öne sürme/kabul ettirme gayreti içine girmektedirler. Akabinde de okuldan atılmaları meydana gelmektedir. Çalışmada, okulların Roman kültürünün ve yaşam tarzının farkına varmadaki ve eğitim sistemi içine bir şekilde yerleştirmedeki yetersizliği, bu atılmaların gerekçesi olarak ifade edilmiştir.

Cecilia (2010) Macaristan’da yaşayan Roman çocukların eğitimde karşılaştığı güçlüklerle ilişkin yaptığı çalışmasında; Roman çocukların okulda kendilerini rahat hissetmediklerini, devamsızlık yaptıklarını ve bu nedenle akademik olarak başarılı olamadıklarını saptamıştır.

2018 yılında, İngiltere’de “Key Stage 2” adı verilen ulusal sınava dair yapılan değerlendirmede öğrencilerin %64’ünün İngilizce okuma, yazma ve matematikte beklenen standarda eriştiği ancak Roman olarak adlandırılan çocukların sadece %18’inin beklenen düzeyi yakalayabildiği saptanmıştır. Bu, onların müfredata uyum sağlamalarını engelleyen ilgi eksikliği, kesintiye uğrayan eğitim ve okulda yaşanan olumsuz tecrübeler gibi iç içe geçmiş bir dizi etmenle ilişkilidir (<http://www.gipsyhillfederation.org.uk/>)

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın amaçları doğrultusunda başvurulmuş araştırma deseni, araştırmanın çalışma grubu, veri toplanma süreci ve veri analizi hakkında bilgi verilmiştir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Roman öğrencilerinin Türk Eğitim Sistemine uyum sürecinde yaşadığı sorunları konu edinen bu çalışmada, nitel araştırma yaklaşımı ile yürütülmüştür. Nitel araştırmalarda en önemli amaçlardan biri araştırma grubunun sahip olduğu algıların ve deneyimlerin saptanmasıdır. Nitel araştırma yaklaşımında öne çıkan bazı özellikler; doğal ortama duyarlılığın olması, bütüncül yaklaşım ile olayları değerlendirmesi, araştırmacının katılımcı rolünün olması, katılımcıların sahip oldukları algıların saptanmasının sağlanması, araştırma deseninin esnek olması ve tümevarımcı özelliğinin olmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2015).

Roman öğrencilerin Türk Eğitim Sistemindeki sorunlarının tespitine yönelik olarak yürütülen bu nitel çalışma, durum çalışması olarak desenlenmiştir. Cresswell'e (2007, s.72) göre durum çalışması "araştırmacının sınırları belli bir olguyu, belli bir zaman diliminde farklı kaynaklar kullanarak (gözlemler, görüşmeler, işitsel görsel materyaller, belgeler ve raporlar) detaylı bir şekilde betimlenmesi ve bu duruma dayalı temaların ortaya koymasınıdır". Cresswell nitel araştırma desenlerinden olan durum çalışmalarının bilimsel araştırmalarda yaygın olarak kullanıldığını ifade etmektedir. Yin'e (2009) göre karmaşık bir sosyal olgunun araştırmacı tarafından derinlemesine anlaşılabilmesi için durum çalışmasına ihtiyaç vardır. Yin bir durum çalışmasında "ne, nasıl, niçin, nerede, kim" sorularının önemli olduğunu vurgulamaktadır ve özellikle durum desenli nitel araştırmalarda "ne", "nasıl" ve "niçin" soruları daha sık kullanıldığını belirtmektedir.

3.2 Araştırma Sahası

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın yapıldığı sahaya ve çalışma grubuna ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Araştırma sahası olarak seçilen okul, Roman vatandaşların yoğun olarak yaşadığı Kocaeli İli Terzibayırı mahallesinde bulunmaktadır. Araştırma, 2018-2019 eğitim öğretim yılında tamamlanmıştır. Araştırmanın gizliliği nedeniyle okulla ilgili gerçek bilgiler verilmemiştir. Ayrıca öğrenciler, veliler ve öğretmenler için kodlar verilmiştir.

3.3 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu ilgili okulda eğitim almakta olan Roman öğrenciler, bu öğrencilerin aileleri ve öğrencilerin eğitimlerinden sorumlu öğretmenler oluşturmaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın gerektirdiği nitel verilerin toplanması amacıyla amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi seçilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e göre (2015: 112) ölçüt örneklemede sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir. Bu bağlamda kendini Roman olarak nitelendiren öğrencilerden gönüllü olan 23 tanesi araştırmanın öğrenci boyutunu oluşturmuştur. Bu öğrencilerin ebeveynlerinden, araştırmaya katılmaya isteki 15 ebeveyn ise araştırmanın veli boyutunu oluşturmaktadır. Sınıfında Roman öğrenci bulunan 12 öğretmen ise araştırmanın öğretmen boyutunu oluşturmuştur.

3.3.1 Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan öğretmenlere araştırma sorularından önce demografik özellikleri öğretmen için çeşitli sorular sorulmuş ve onların demografik yapısı belirlenmiştir. Öğretmelerin demografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Öğretmenlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Veriler

Branş	<i>n</i>	%
Fen Bilgisi	2	16,7
İngilizce	1	8,3
Matematik	2	16,7
Resim	1	8,3
Din Kültürü ve ahlak Bilgisi	1	8,3
Sosyal Bilgiler	2	16,7
Beden Eğitimi	1	8,3
Türkçe	2	16,7
Eğitim Seviyesi	<i>n</i>	%
Lisans	10	83,3
Yüksek Lisans	2	16,7
Okuldaki Çalışma Süresi	<i>n</i>	%
0-1 yıl aralığında	1	8,3
1 yıldan fazla 3 yıldan az	4	33,3
3 yıldan fazla	7	58,3
Mesleki Kıdem	<i>n</i>	%
0-5 yıl aralığından	3	25
5 yıldan fazla 10 yıldan az	5	41,7
10 yıldan fazla	4	33,3

Tablo 1 incelendiğinde, ortaokulda okutulan her dersin öğretmenin araştırmaya davet edildiği görülmektedir. Görüşmelere Fen Bilgisi, Matematik, Türkçe, Sosyal Bilgiler, Yabancı Dil, Din Kültürü ve ahlak Bilgisi, Resim ve Beden Eğitimi öğretmenleri katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 2 tanesinin yüksek lisans düzeyinde eğitimi vardır. Geriye kalan 10 tanesi lisans mezunudur. Lisans mezunu olan öğretmenlerden 2 tanesinin ise halen yüksek lisans eğitimi devam etmektedir. Tablo 2’de öğretmenlerin ayrıca araştırmanın yapıldığı okuldaki görev süreleri verilmiştir. Buna göre, öğretmenlerden 1 tanesi bir yıldır bu okulda görev yapmaktadır. Öğretmenlerin 4 tanesi ise 1 yıldan fazla 3 yıldan az bir zaman diliminde bu okulda görev yapmaktadır. Öğretmenlerin 7 tanesi ise 3 yıldan fazla bir süreyle araştırma sahası olan okulda görev yapmaktadır. Mesleki kıdemleri incelendiğinde ise, çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin 3 tanesi 0-5 yıl aralığında, 5 öğretmen 5 yıldan fazla 10 yıldan az ve 4 öğretmen 10 yıldan fazla süreyle mesleki kıdeme sahiptir.

3.3.2 Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Araştırmanın öğrenci boyutu için ilk olarak ilgili izinlerin alınmış ardından sınıf öğretmenleri ile görüşmeler yapılarak araştırma hakkına bilgi verilmiştir. Daha sonra sınıflara gidilerek öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilmiş ve gönüllü olarak araştırmaya katılmak isteyen öğrenciler tespit edilmiştir. Bu öğrencilerin ailelerinden de ayrıca yazılı izin alınmıştır. Öğrencilerin demografik özelliklerini ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Veriler

Sınıf Seviyesi	n	%
5. Sınıf	5	21,7
6. Sınıf	7	30,4
7. Sınıf	6	26,1
8.Sınıf	5	21,7
Cinsiyet	n	%
Kız	11	47,8
Erkek	12	52,2
Kardeş Sayısı	n	%
1 kardeşi var	1	4,3
2 kardeşi var	4	17,4
3 kardeşi var	9	39,1
3'ten fazla sayıda kardeşi var	9	39,1
Anne-Baba durumu	n	%
Her ikisi sağ ve beraber	20	87,0
Her ikisi sağ ancak ayrılmış	2	8,7
Annesi vefat etmiş	1	4,3
Annesinin Eğitimi Seviyesi	n	%
Hiç okula gitmemiş	13	56,5
İlkokul mezunu	6	26,1
Ortaokul mezunu	4	17,4
Babasının Eğitim Seviyesi	n	%
Hiç okula gitmemiş	2	8,7
İlkokul mezunu	11	47,8
Ortaokul mezunu	6	26,1
Lise mezunu	5	21,7

Tablo 2'nin devamı

Okuldaki devamsızlık süresi	n	%
1-5 gün arasında	4	17,4
6 gün - 10 gün arasında	14	60,9
10 günden fazla	5	21,7
Ailesine ekonomik katkı sağlaması	n	%
Asla	10	43,5
Nadiren	11	47,8
Genellikle	2	8,7

Tablo 2'de görüleceği üzere, araştırmaya dâhil edilen öğrencilerden 5 tanesi 5. sınıf seviyesinde, 7 öğrenci 6. sınıf seviyesinde, 6 öğrenci 7. sınıf seviyesinde ve 5 tanesi 8. sınıf seviyesindedir. Örneklem seçiminde sınıf seviyelerinin birbirine yakın olmasına özen gösterilmiştir. Böylece her sınıf seviyesinde ki öğrencilerin olası eğitimsel sorunlarının tespiti amaçlanmıştır. Yine Tablo 1'den anlaşılacağı üzere araştırmaya 11 kız öğrenci ve 12 erkek öğrenci katılmıştır. Böylece cinsiyet temelinde öğrencilerin eğitimsel sorunları olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin sadece bir tanesinin 1 kardeşi var, 4 tanesinin iki kardeşi ve geriye kalan 18 kişinin 3 ve 3'ten fazla sayıya kardeşi bulunmaktadır. Araştırmaya katılmış olan öğrencilerden 1 tanesinin annesi vefat etmiş, 2 öğrenci ise anne ve babasının ayrı yaşadığını ifade etmişlerdir. Geriye kalan çoğunluğu ise anne ve babası ile beraber yaşamaktadır. Öğrencilerin 13 tanesinin annesi daha önce hiç okula gitmemiş, 6 tanesinin annesi ise ilkokul düzeyinde eğitim almıştır. Annesi ortaokul mezunu olanların sayısı ise 4 olarak tespit edilmiştir. Babalarının eğitim seviyeleri incelendiğinde ise hiç okula gitmeyenlerin sayısının 2 olduğu, ilkokul mezunu olanlarının sayısının ise 11 olduğu, ortaokul mezunu olanların sayısının 6, lise mezunu olanların sayısının ise 5 olduğu tespit edilmiştir. Tablo 1'de verilen öğrencilerin devamsızlık bilgisi e-okul sistemi üzerinden alınmıştır. Buna göre 5 günden daha az devamsızlığı olan 5 öğrenci, devamsızlığı 6 gün- 10 gün arasında olan 14 öğrenci, devamsızlığı 10 günden daha fazla olan öğrencilerin sayısının ise 4 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 11 tanesi nadiren de olsa ailesine ekonomik katkı sağlamak için zaman zaman onlara yardım ettiklerini, 2 tanesi genellikle ailesi için çalıştığını ifade etmişlerdir.

3.3.3 Velilerin Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan Roman öğrencilerin aileler ile de görüşülerek onlara da araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden ailelerin belirledikleri tarih ve saatte evlerine gidilerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya kabul edilen velilerin demografik özellikleri ise Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Velilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Veriler

	n	%
Cinsiyeti		
Kadın	5	33,3
Erkek	10	66,7
Eğitim Seviyesi		
Hiç okula gitmemiş	4	26,7
İlkokul mezunu	4	26,7
Ortaokul mezunu	5	33,3
Lise mezunu	2	13,3
Eve giren aylık gelir		
1 TL- 2200TL	2	13,3
2201 TL-4000TL	10	66,7
4000 TL'den fazla	3	20,0
Oturduğu evin aidiyeti		
Kira	5	33,3
Kendisinin	10	66,7
Evde yaşayan hane halkı toplam sayısı		
5 kişi	2	13,3
6 kişi	4	26,7
7 kişi	7	46,7
9 kişi	2	13,3
Okula giden toplam çocuk sayısı		
2 çocuk	3	20
3 çocuk	9	60
4 çocuk	3	20

Tablo 3'te görüleceği üzere araştırmaya katılan velilerin 5 tanesi kadın, 10 tanesi erkektir. Velilerin eğitim seviyeleri incelendiğinde 4 velinin hiç okula gitmedi, 4 velinin ise ilkokul

mezunu olduğu, 5 velinin ortaokul mezunu olduğu görölmektedir. Lise mezunu olan veli sayısı ise 2'dir. Araştırmaya katılan 2 velinin aylık geliri asgari ücret seviyesinde, 10 velinin aylık gelirinin ise 2201 TL-4000TL aralığında olduğu görölmektedir. Aylık geliri 4000 TL üzerinde olan 3 veli bulunmaktadır. Araştırmaya dâhil edilen 5 veli kirada otururken, 10 veli ise kendi evinde ikamet ettiğini ifade etmiştir. Yine Tablo 3'de evde yaşayan toplan hane halkı sayısı verilmiştir. Buna göre; 2 veli evlerinde toplam 5 kişinin yaşadığını, 4 veli 6 kişinin yaşadığını, 7 veli evlerinde toplam 7 kişinin yaşadığını ve 2 veli ile evlerinde toplam 9 kişinin yaşadığını ifade etmiştir. Araştırmada ki 3 veli okula giden 2 çocuğu olduğunu, 9 veli ise okula giden toplam 3 çocuğu olduğunu ifade etmiştir. Okula giden 4 çocuğu olduğunu belirten veli sayısı ile 3 olarak saptanmıştır.

3.4 Verilerin Toplanması

Bu araştırmada, soruların geliştirilmesinde uzman görüşü alınarak Roman öğrencilerin Türk Eğitim Sisteminde yaşadığı sorunlara ilişkin sorular üretilmiştir. Geliştirilen görüşme sorularının uygulanması için araştırmacı tarafından ilk önce Sakarya Üniversite'sinden ve ardından Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli yasal izinler alınmıştır. Soruların anlaşılabilirliğini test etmek için pilot görüşmeler yapılmış ve soruların anlaşılabilirliği ve amaca uygun cevapların alınabildiği test edilmiş ve ardından soru formlarına son şekli verilerek görüşmelere başlanmıştır. Stewart ve Cash' göre (1985: 7) görüşme yöntemi, önceden belirlenmiş ve bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına yönelik interaktif bir iletişim sürecidir. Çalışmada veri toplama aracı olarak önceden hazırlanmış yarı-yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Karasar'a göre (2015: 57) yarı yapılandırılmış görüşme; araştırmacının önceden sormayı planladığı soruları içeren bir görüşme formu hazırladığı ve görüşmenin doğal akışına göre farklı alt sorularla deneklerin cevaplarını açarak detaylandırılması ve bireyin serbest yanıtlar vermesini sağlayan bir tekniktir.

Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Neuman'a (2013), amaçlı örnekleme alınırken seçim kriterleri bağlamında, doğa ve toplum olaylarını ya da olgularını anlama ve bunlar arasındaki ilişkileri keşfetme ve açıklamaya çalıştığını ifade etmektedir.

3.4.1 Öğrenci Grubundan Verilerin Toplanması

Araştırmanın amaçları doğrultusunda yapılan bireysel görüşmelere başlamadan önce farklı konulardan bir sohbet ortamı oluşturulmuş ve böylece katılımcının rahat bir ortamda olmaları sağlanmıştır. Ardından araştırma soruları ile ilgili genel bilgi verilmiş ve anlaşılmayan hususların olup olmadığı katılımcılara sorulmuştur. Öğrenciler ses kayıt cihazları ile görüşmelerin kaydedilmesini istemedikleri için öğrencilerle yapılan görüşmelerde görüşme notları alınmıştır. Görüşmeler okul rehberlik servisine ait görüşme odasında gerçekleştirilmiştir. Buna göre öğrencilerle yapılan görüşme süreleri ve bu görüşmelerden elde edilen içerik hacmi Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4
Öğrencilerle Yapılan Görüşmelere İlişkin Veriler

Öğrencinin Kodu	Görüşme süresi	İçerik hacmi
Öğrenci_1	17 dk	3 Sayfa
Öğrenci_2	11 dk	3 Sayfa
Öğrenci_3	16 dk	3 Sayfa
Öğrenci_4	20 dk	3 Sayfa
Öğrenci_5	14 dk	3 Sayfa
Öğrenci_6	16 dk	3 Sayfa
Öğrenci_7	6 dk	2 Sayfa
Öğrenci_8	10 dk	3 Sayfa
Öğrenci_9	14 dk	2 Sayfa
Öğrenci_10	7 dk	2 Sayfa
Öğrenci_11	11 dk	3 Sayfa
Öğrenci_12	9 dk	3 Sayfa
Öğrenci_13	14 dk	2 Sayfa
Öğrenci_14	11 dk	3 Sayfa
Öğrenci_15	16 dk	2 Sayfa
Öğrenci_16	10 dk	3 Sayfa
Öğrenci_17	15 dk	2 Sayfa
Öğrenci_18	13 dk	3 Sayfa
Öğrenci_19	7 dk	3 Sayfa
Öğrenci_20	11 dk	2 Sayfa
Öğrenci_21	8 dk	3 Sayfa
Öğrenci_22	22 dk	3 Sayfa
Öğrenci_23	9 dk	2 Sayfa

Öğrencilerle yapılan görüşmeler toplam 287 dk sürmüştür. Bu görüşmelerde ise toplam 61 sayfalık görüşme notları tutulmuştur. Görüşmelerde araştırmacı notları el yazısı ile tutmuştur. Görüşmelerin sonun veri kaybını engellemek için el yazılı notlar elektronik ortama aktarılarak yedekleri alınmıştır.

3.4.2 Öğretmenlerden Verilerin Toplanması

Roman öğrencilerle görüşmelerin ardından, bu öğrencilerin eğitimlerinden sorumlu 12 öğretmenle de yüz yüze görüşme yapılmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılmak istediğini belirten öğretmenlerle görüşmeler okulun veli görüşme odasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere davet edilen öğretmenlere ilk olarak araştırmanın amacı, içeriği ve yöntemi hakkında kısa bilgilendirme yapılmıştır. Görüşmeler kısa kişisel sohbet ile başlamış ve ardından araştırmanın amaçları doğrultusunda öğretmenlerin kişisel görüşleri alınmıştır. Her öğretmen için yapılan görüşmelere ilişkin görüşme notları tutulmuştur. Öğretmenler ile yapılan görüşmeler 2018-2019 eğitim öğretim yılının Haziran Ayı seminer döneminde tamamlanmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmelere ilişkin görüşme süreleri ve görüşmelerin içerik hacmi Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Öğretmenlerle Yapılan Görüşmelere İlişkin Veriler

Öğretmenin Kodu	Görüşme süresi	İçerik hacmi
Öğretmen_1	17 dk	3 Sayfa
Öğretmen_2	11 dk	3 Sayfa
Öğretmen_3	16 dk	3 Sayfa
Öğretmen_4	20 dk	3 Sayfa
Öğretmen_5	14 dk	3 Sayfa
Öğretmen_6	16 dk	3 Sayfa
Öğretmen_7	6 dk	2 Sayfa
Öğretmen_8	10 dk	3 Sayfa
Öğretmen_9	14 dk	2 Sayfa
Öğretmen_10	7 dk	2 Sayfa
Öğretmen_11	11 dk	3 Sayfa
Öğretmen_12	9 dk	3 Sayfa

Öğretmenler yapılan görüşmelerde toplamda 151 dk sürmüştür. Bu görüşmeler el yazısı ile kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler sonunda toplam 33 sayfalık veri elde edilmiştir.

3.4.3 Velilerden Verilerin Toplanması

Veliler ilk olarak telefonla aranmış ve onlara araştırmanın amacı ve yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden velilerle görüşme için randevu alınmıştır. Görüşmeler velilerin evlerinde gerçekleştirilmiştir. Böylece çalışma grubunu doğal ortamında da gözleme fırsatı sağlanmıştır. Veliler görüşmeyi memnuniyetle karşılamışlardır.

Velilerle yapılan görüşmelere ilişkin veriler Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Velilerle Yapılan Görüşmelere İlişkin Veriler

Veli Kodu	Görüşme süresi	İçerik hacmi
Veli_1	15 dk	3 Sayfa
Veli_2	12 dk	3 Sayfa
Veli_3	16 dk	3 Sayfa
Veli_4	17 dk	3 Sayfa
Veli_5	14 dk	3 Sayfa
Veli_6	16 dk	3 Sayfa
Veli_7	6 dk	2 Sayfa
Veli_8	10 dk	3 Sayfa
Veli_9	14 dk	2 Sayfa
Veli_10	7 dk	2 Sayfa
Veli_11	16 dk	2 Sayfa
Veli_12	10 dk	3 Sayfa
Veli_13	14 dk	3 Sayfa
Veli_14	7 dk	2 Sayfa
Veli_15	8 dk	2 Sayfa

Velilerle yapılan görüşmelerde de görüşme süresi ve görüşme notları kayıt altına alınmıştır. Toplamda 15 veli ile yapılan görüşmeler sonunda ham 39 sayfa veri elde edilmiştir.

3.5 Verilerin İşlenmesi ve Yorumlanması

Araştırma verilerinin analizinde içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. İçerik analizi elde edilen verilerin temel içeriklerinin ve içerdikleri anlamların betimlenmesi olarak tanımlanmaktadır (Cohen, Manion ve Morrison, 2007). İçerik analizi gözlemden ziyade bireysel görüşme içeriklerini, araştırma dokümanlarını veya günlükleri kapsamaktadır. Genel anlamda içerik analizi ile nitel verilerin daha aza indirgenerek daha anlamlı bir yapıya kavuşturulması için sarf edilen özverili bir çabaya işaret etmektedir. Bu çalışmada ilk olarak katılımcılarla (Öğretmen, öğrenci, veli) yapılan görüşme kayıtlarının dökümleri yapılmıştır. Yapılan dökümler neticesinde 133 sayfalık ham veri elde edilmiştir. Araştırmacıya fikir vermesi için ilk olarak ham veriler birkaç defa okunmuştur. Daha sonra yarı-yapılandırılmış formlardaki sorular ve sorularının sırasına göre, verilen cevaplar bir word belgesinde toplanmıştır. Böylelikle araştırma soruları çerçevesinde ana bölümlere ayrılmıştır. Ardından her bir bölümdeki veriler birkaç defa okunarak kodlar oluşturulmuş ve bu kodlardan da temalara ulaşılmıştır. Daha sonra ise temalara ait yorumlar yapılmıştır. Veri analizinde kullanılan form Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Örnek Veri Analizi Formu

Araştırma Sorusu 1	Tema	Kod	Görüşme içeriği
Roman öğrencilerin eğitiminde ne gibi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?	Eğitimde karşılaşılan sorunlar	Motivasyon düşüklüğü Aile desteğinin olmayışı	Bazı Roman öğrencilerin derse ilgisini çekmek bazen çok zor olabiliyor. Genel anlamda <u>eğitime karşı isteksiz gibiler</u> . Bunda ailenin etkisi çok fazla. Bir kere aile eğitimin faydasına inanmıyor ve <u>çocuğunu bu konuda desteklemiyor</u> .

Tablo 7’de görülen örnek analiz formu diğer tüm araştırma soruları için uygulanmıştır.

3.6 Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği

Bir durum çalışmasında geçerlik ve güvenilirliği sağlamak için çeşitli adımlar atılabilir. Merriam'a (1998) göre durum çalışmalarında geçerlilik güvenilirlik için; farklı kaynaklarla çalışarak veri çeşitlendirmek, araştırmacının yeterince sahada kalması ve etkileşim süresini uzatması, varılan sonuçları araştırma grubu ile paylaşarak katılımcı teyidi sağlamak ve elde edilen sonuçları diğer araştırmacılara danışmak olarak sıralamaktadır. Yin (2003) ise bir durum çalışmasının geçerlik ve güvenilirliğinin artırılması için yapı geçerliği, iç geçerlik, dış geçerlik ve güvenilirlik niteliklerinin barındırması gerektiğini ileri sürmektedir.

Bir durum çalışmasında yapı geçerliliği için yapılabilecek çalışmalar şunlardır; farklı kaynaklara ulaşmak, bir kanıt ağının oluşturulması ve katılımcı teyidinin alınmasıdır. İç geçerlik iki olay arasındaki bağıntının araştırıldığı nedensel durum çalışmaları için yapılması önerilmektedir. Durum çalışmalarında dış geçerlik, araştırma sonuçlarının genellenebilirliğini ifade etmektedir. Durum çalışmalarında güvenilirlik ise aynı araştırmanın tekrar edilebilirliğini ifade etmektedir (Yin, 2003).

Bu çalışmada iç geçerlik ve dış güvenilirliğini sağlamak için doküman incelemesi ve görüşme teknikleri bir arada kullanılmıştır. Çalışmanın iç geçerliliğini sağlamak için görüşme soruları ve yöntemi ile ilgili uzman görüşü alınmıştır. Raporlama sonunda katılımcı teyidi alınmıştır. Öğretmen, öğrenci ve veli görüşmeleri yapılmıştır. Böylece veri çeşitlemesine olanak sağlanmış ve bu üç kaynaktan alınan veriler birbirlerini destekleyici kanıtlar olarak sunulmuştur. Ayrıca nitel araştırma konusunda uzman bir kişiden destek alınmıştır. Bununla beraber okulda gözlemler yapılmış ve belgeler toplanmıştır.

3.7 Araştırmanın Etiği

Kaynak taraması ve atıf sürecinde intihal oluşturmayacak ve alıntı yapılan yazarın emeğine saygısızlık etmeyecek titizlikle çalışılmıştır. Alıntı yapılan ifadelerin etik kurallara uygun olması ve yazarların metin içinde ve kaynakça bölümünde belirtilmesine özen gösterilmiştir.

Katılımcılarla çalışma sürecinde de etiğe oldukça önem verilmiştir. Katılımcıların hassasiyeti göz önünde bulundurularak örneklem/çalışma grubu kapsamında değerlendirilen öğrencilerin isimleri kullanılmamıştır. Ayrıca öğrencilerin çalışma sürecinde devam ettikleri okul adı ve çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için gerekli izinler alınmıştır.

Görüşme ve anket uygulama sürecinde öğrenciler öncelikle görüşmenin kapsamı konusunda bilgilendirilmiş, isimlerinin ve okul isimlerinin çalışmada paylaşılmayacağı ifade edilmiştir. Görüşme sürecinde öğrencilerden görüşlerini rahat bir şekilde ifade etmeleri istenmiş, derinlemesine veri toplamak amacıyla zaman sınırlamasına gidilmemiştir.

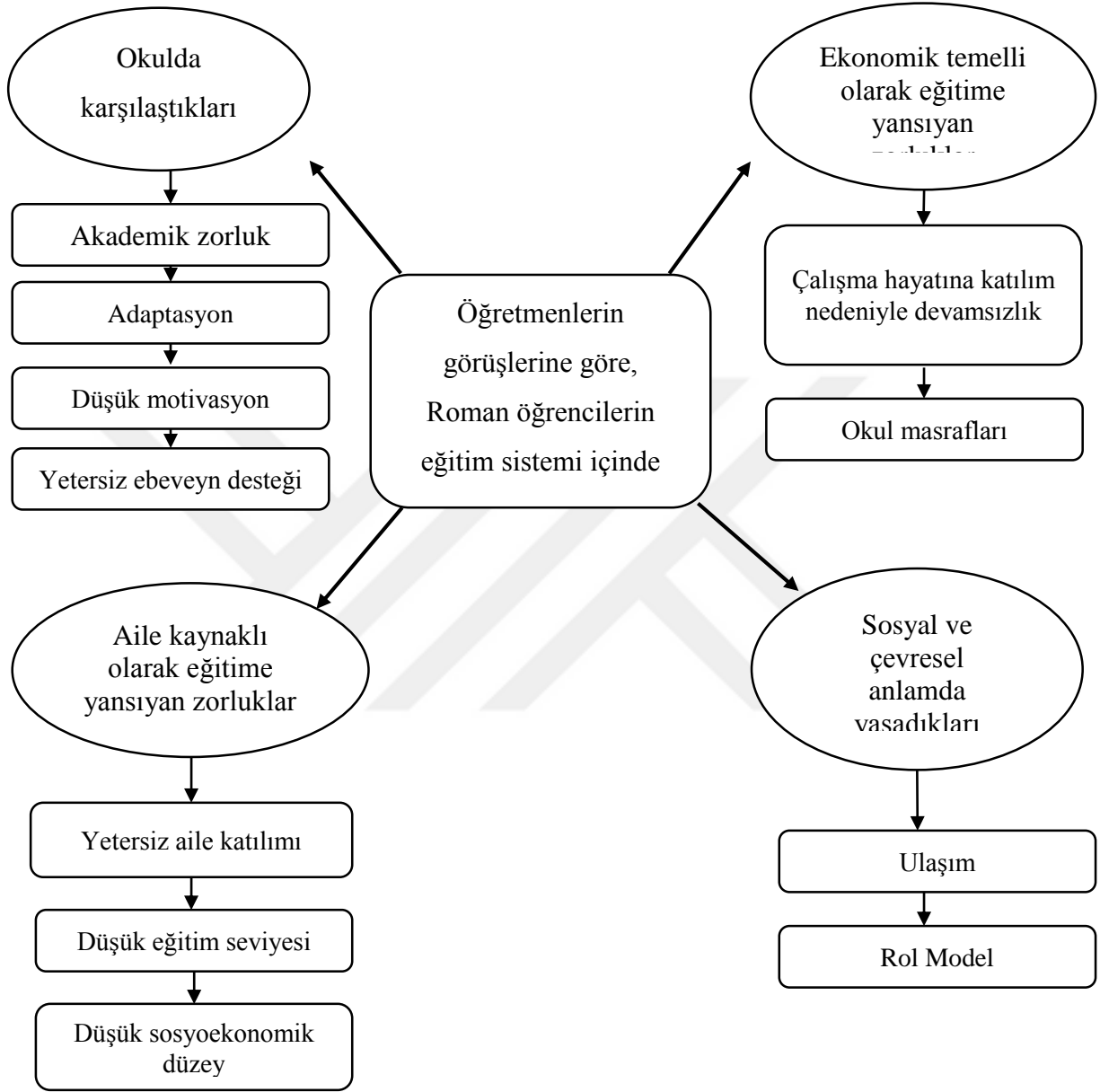
BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde Roman öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadığı sorunlara ilişkin bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Araştırmanın öğretmen, öğrenci ve veli boyutlarına ilişkin bulgular ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

4.1 Öğretmen Görüşlerine Göre Roman Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemi İçerisinde Karşılaştığı Zorluklar

Araştırmanın bu bölümünde öğretmenlerin görüşlerine göre Roman öğrencilerin eğitimde karşılaştığı zorluklara ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu bağlamda öğretmen görüşleri; Roman öğrencilerin okulda yaşadığı zorluklar, ekonomik temelli olarak eğitimlerine yansıyan zorluklar, aileden dolayı eğitime yansıyan zorluklar, sosyal anlamda eğitime yansıyan zorluklar ve çevresel zorlukları ifade eden temalar altında araştırılmıştır. Araştırma soruları çerçevesinde oluşturulan temalar ve bu temalardan çıkarılan kodlar Şekil 1’de şematize edilmiştir.

Şekil 1. Öğretmen görüşlerine göre Roman öğrencilerin Türk Eğitim Sistemi içerisinde karşılaştığı zorluklar

Şekil 1’de görüleceği üzere Roman öğrencilerin okulda karşılaştığı zorluklara ilişkin başvurulan öğretmen görüşlerinin analizinde; Roman öğrencilerin akademik anlamda, okula adaptasyon sürecinde, okul motivasyonunda ve yetersiz aile desteği nedeniyle zorluk yaşadığı sonucu elde edilmiştir. Yine Şekil 1’de verildiği üzere, Roman öğrencilerin aile kaynaklı olarak eğitime

yansıyan zorluklarına ilişkin başvurulan öğretmen görüşlerinin analizi sonrasında; Roman öğrencilerin okul hayatına ailelerin yetersiz katılımı, ebeveynlerin düşük eğitim düzeyine sahip olması ve düşük düzeyde sosyoekonomik yapı nedeniyle zorluk yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Roman öğrencilerin ekonomik temelli olarak eğitimlerine yansıyan yönüyle yaşadığı zorluklara ilişkin olarak başvurulan öğretmen görüşlerinin analizi sonrasında; Roman öğrencilerin çalışma hayatına katılım nedeniyle devamsızlık yaptığı ve zaruri okul masraflarını karşılamada zorlandığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Roman öğrencilerin sosyal ve çevresel anlamda yaşadığı zorlukların tespitine yönelik olarak alınan öğretmen görüşlerinin analizi sonrasında; Roman öğrencilerin okula ulaşımında zorluk yaşadığı ve sosyal çevrelerinde olumlu rol model olarak değerlendirebilecekleri kişilerin olmaması nedeniyle eğitim hayatlarının olumsuz etkilendiği sonucu elde edilmiştir. Bu bölümde verilen alt temalara ilişkin oluşturulan kodlara ait frekans ve yüzde değerleri ise sırasıyla tablolar halinde sunulmuştur.

4.1.1 Okuldaki Zorluklar

Araştırmaya dâhil edilen öğretmen grubu ile yapılan görüşmelerde onların Roman öğrencilerin okulda karşılaştığı zorluklara ilişkin görüşlerine ait oluşturulan kodlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Roman Öğrencilerin Okulda Karşılaştığı Zorluklara İlişkin Olarak Oluşturulan Kodların Frekans ve Yüzdeleri

Araştırma Sorusu	Tema	Kod	f	%
		Akademik zorluklar	7	58,3
Roman öğrenciler okulda ve sınıfta ne gibi zorluklarla karşılaşılıyor? Açıklayınız	Roman öğrencilerin okulda karşılaştığı zorluklar	Adaptasyon	5	41,7
		Ailenin öğrenciyi destekleyememesi	10	83,3
		Motivasyon eksikliği	6	50

Tablo 8’de görüleceği üzere Roman öğrencilerin okulda karşılaştığı zorluklara ilişkin olarak oluşturulan temalardan, ailenin öğrenciyi okul hayatında destekleyememesi temasını öğretmenler %83,3’lük oranla desteklemiştir. Bunu %58,3’lük oranlar akademik zorluk takip etmektedir. Motivasyon eksikliği temasını ise öğretmenler %50’lik oranla desteklemiştir. Okula

adaptasyon sorunu, başka bir ifadeye okula uyumda yaşanan zorluk temasını ise öğretmenlerin %41,7'si desteklemiştir.

Roman Öğrencilerin Okulda Yaşadığı Akademik Zorluklara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya dâhil edilen öğretmenlerin %58,3'ünü oluşturan çoğunluğu Roman öğrencilerin akademik anlamda zorluklar yaşadığını ifade etmiştir. Bu duruma ilişkin bazı öğretmen görüşleri şöyledir;

Öğretmen_3: ...Roman öğrencilerin diğer öğrencilere nazaran, yani Roman olmayan öğrencilerden bahsediyorum, daha başarısız olduklarını söyleyebilirim. Sene sonu Şube Öğretmenler Kurul Toplantısında başarısızlıkları nedeniyle üzerinde en çok konuştuğumuz öğrenciler genelde Romanlar. Neredeyse hepsi ortalamayla ya da kurul kararıyla sınıf geçiyor. ....”

Öğretmen _7: “İlk söyleyeceğim şey derslerinde ki başarısızlık olurdu, derslerinde başarılı olmayı önemsediklerini söylemek de doğru olmaz. Başarısız oldukları derslerle ilgili herhangi bir motivasyonları olmuyor. Sınavlarında geçer not alamadıklarında bir sonraki sınav için daha gayretli ders çalışmaları gerekir fakat genelde böyle olmuyor. Akademik başarısızlık çok da umurlarında değil...”

Öğretmen_12: “Genel olarak derslerinde başarısızlar. Aslında bu başarısızlığı kabul etmiş olarak okula geliyorlar. İçlerinde parlak olanları çıkıyor zaman zaman. Onların da aile yaşantılarına baktığınızda velinin çocuğunun okul yaşantısını önemseydiğini ve öğretmenlerle daha sıkı iletişimde olduğunu görüyorsunuz. ...”

Roman Öğrencilerin Okulda Yaşadığı Uyum Zorluklarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Yine Tablo 8'de görüleceği üzere, öğretmenlerin %41,7'si Roman öğrencilerin okula uyum anlamında zorluklar yaşadığını ifade etmiştir. Bu duruma ilişkin bazı öğretmen görüşleri şöyledir;

Öğretmen_5: “...Uyum anlamında zorluklar yaşadıklarını düşünüyorum. Zira farklı ve baskın bir kültürden geliyorlar. Diğer öğrenciler bu kültüre yabancı oldukları için onlarla tam olarak uyum gösterdikleri söylenemez...”

Öğretmen _7: “Özellikle yeni gelen öğrencilerde adaptasyon anlamında zorluklar yaşadıkları söylenebilir. Bu öğrencilerin adaptasyonu ise daha uzun sürülebiliyor...”

Roman Öğrencilerin Yeterli Aile Desteği Alamamasının Sebep Olduğu Zorluğa İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 8’de görüleceği üzere araştırmaya katılan öğretmenlerin %83,3’ünü oluşturan çoğunluğu Roman öğrencilerin ailelerinden yeterli eğitim desteği alamadığını ifade etmiştir. Öğretmenler, söz konusu durumun öğrencilerin okul hayatında zorluğa neden olduğu görüşündedir. Buna ilişkin bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir;

Öğretmen_1: “...Bir öğrencinin başarısında ailenin etkisi çok önemlidir. Bizim Roman öğrencilerin ise ailelerinden eğitim desteği gördükleri söylenemez. Ailelerin eğitim seviyeleri zaten oldukça düşük, nasıl çocuğuna destek olabilir ki...”

Öğretmen _6: “...Veli toplantılarında biliyorsunuz biz çocukların durumlarını görüşür ve onların daha başarılı olmaları için iş birliği yapmak isteriz. Ancak okulumuzda yapılan veli toplantılarına Roman ailelerin katılımı oldukça düşük. Esas toplantıya ihtiyacı olanlar onlarken, en az katılım onlardan oluyor. Çoğu zaman birkaç kez telefon ederken okula gelmelerini sağlıyoruz. Bazen biz gitmek zorunda kalıyoruz. Sıklıkla devamsızlık yapan öğrencilerin evlerine rehber öğretmenimiz ve idarecimizle ziyaretler yapıyoruz. Veliyle iletişimi biz şartları zorlarsak kurabiliyoruz...”

Öğretmen_9: “...uygunsuz davranışlarından dolayı okula çağırdığım birkaç Roman veli oldu ama maalesef davetime icabet etmediler. Aileyle beraber bazı sorunların üstesinden gelmek çok daha kolay olurdu. Ancak ailelerden yeterli destek gördüğümü söyleyemem...”

Roman Öğrencilerin Okulda Yaşadığı Motivasyon Sorununa İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin %50'si ise Roman öğrencilerin okulda ders motivasyonunu sağlama ve sürdürmede zorluklar yaşadığını belirtmiştir. Bu duruma ilişkin bazı öğretmen görüşleri ise aşağıda verilmiştir;

Öğretmen_8: “...Roman öğrencilerin üst eğitime dair bir planları veya beklentileri yok. Bu nedenle onları derslerinde başarılı kılacak bir motivasyon aracı da yok. Mesela liselere giriş sınavının önemiyle ilgili konuşmalar yapıyorum sınıfta bazı rehberlik derslerinde, iyi bir lisenin üniversite kazanmak için ne kadar önemli olduğunu söylüyorum, konuşmamın bitmesini bekler gözlerle bana bakıyorlar. Liseye gitmeyi istediklerinden bile şüpheliyim...”

Öğretmen_10: “...düşük motivasyona sahipler, okula istekleri yok. Çoğunun bir amacı da yok kafalarında bir meslek fikri de. Ders motivasyonu yâda isteklilik olarak ifade etmek istiyorum, o kadar düşük ki ne yaparsanız yapın ya da ne söylerseniz söyleyin etkili olmuyor...”

4.1.2 Ekonomik Temelli Zorluklar

Araştırmanın bu bölümünde öğretmen görüşlerine göre Roman öğrencilerin ekonomik temelli olarak eğitime yansıyan zorluklara ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Öğretmenlerden alınan cevaplara göre oluşturulan kodların frekans ve yüzde değerleri Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9

Ekonomik Temelli Olarak Eğitime Yansıyan Zorluklara İlişkin Olarak Oluşturulan Kodların Frekans ve Yüzdeleri

Araştırma Sorusu	Tema	Kod	f	%
Roman öğrencilerin, ekonomik nedenlerden dolayı eğitime yansıyan zorlukları vardır mıdır? Açıklayınız	Ekonomik temelli olarak eğitime yansıyan zorluklar	Çalışma hayatına katılım nedeniyle devamsızlık Okul masrafları	5 10	41,7 83,3

Tablo 9 incelendiğinde, Roman öğrencilerin ekonomik temelli olarak eğitime yansıyan zorluklar arasında ‘okul masrafları konusunda yaşanan zorluk’ görüşüne, öğretmenlerin

%83,3'ünün destekler nitelik görüş bildirmiştir. Öğretmenlerin %41,7'si ise 'Çalışma hayatına katılım nedeniyle devamsızlık yapılması' görüşünü destekler yönde bulgu elde edilmiştir.

Roman Öğrencilerin Çalışma Hayatına Katılım Nedeniyle Yaşadığı Zorluklara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 9 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin %41,7'si Roman öğrencilerin ekonomik temelli olarak eğitime yansıyan zorluklar arasında çalışma hayatına katılımı göstermiştir. Bu duruma ilişkin bazı öğretmen görüşleri şöyledir;

Öğretmen_2: “...Roman öğrencilerin bazıları ailesine ekonomik katkı sağlamak için ailelerine yardım ediyorlar. Alt gelir grubundaki roman aileler bu bölgede hurda, kâğıt toplama işini yaygın olarak yapıyorlar. Çocukları da onlara bu konuda yardım ediyor.”

Öğretmen_5: “...Ben bizzat şahit oldum, benim sürekli devamsızlık yapan iki öğrencim kâğıt topluyorlardı. Birkaç defa gördüm üstelik...”

Öğretmen_9: “...Bu okulda Roman öğrenciler ailelerin yanında onlara destek vermek için çalışıyorlar. Bazı kız öğrenciler ise küçük kardeşlerine evde bakmak zorunda kalıyorlar çünkü anneleri de dışarda çalışıyor. 7. Sınıflardan bir kız öğrencimiz sırf bu yüzden birçok defa devamsızlık yapıyordu...”

Roman Öğrencilerin Okul Masraflarını Karşılama Yaşadığı Zorluklara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Yine Tablo 9'da görüleceği üzere öğretmenlerin %83,3'ü Roman ailelerin, çocuklarının okul masraflarını karşılamakta zorlandığını ifade etmiştir. Bazı öğretmen görüşleri ise şöyledir

Öğretmen_3: “...Roman aileler genellikle öğrencinin temel okul masraflarını karşılayamıyorlar. Tamam, kitaplar ücretsiz veriliyor ama iş sadece kuru bir kitapla bitmiyor. Bunun içinde uygun okul kıyafeti, okula ulaşım, okulda beslenme vb masraflarda oluyor. Maalesef bazı Roman öğrencilerin okuldaki bu temel ihtiyaçlardan mahrum kaldıklarını içimiz acıyarak gözlemliyoruz...”

Öğretmen_6: “...Roman öğrencilerin eğitim olanakları diğer öğrencilere nazaran biraz kısıtlı. Bu kısıtlılık kültürel nedenlerden de ileri geliyor, aileler sosyoekonomik yönden zayıf olmalarından da kaynaklanabiliyor. Durumu iyi olduğu halde eğitimi önemsemeyen, ya da durumu hiç olmadığı için çocuğunun eğitimi destekleyemeyenleri de birçok defa gözlemledik bu okulda. Eğitim Anayasa ile güvence altına alınmış temel bir vatandaşlık hakkıdır. Her öğrencinin bu haklardan eşit olarak faydalanması lazım. Milli Eğitim Temel ilkelerinde de eşitlik ilkesi bunu ifade etmektedir. Bu öğrencilerin eğitimlerinden daha özenli olmalıyız bence...”

4.1.3 Aile Kaynaklı Zorluklar

Öğretmen görüşlerine göre Roman öğrencilerin aile kaynaklı olarak eğitime yansıyan zorluklara ilişkin oluşturulmuş kodların frekans ve yüzdeleri Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Aile Kaynaklı Olarak Eğitime Yansıyan Zorluklara İlişkin Olarak Oluşturulan Kodların Frekans ve Yüzdeleri

Araştırma Soruları	Tema	Kod	f	%
Aile kaynaklı olarak Roman öğrencilerin eğitime yansıyan zorlukları var mıdır? Açıklayınız	Aile kaynaklı olarak eğitime yansıyan zorluklar	Yeterli aile katılımının olmaması Ebeveynlerin düşük eğitim düzeyi Ailelerin ekonomik zorluklar yaşaması	9 10 9	75 83,3 75

Tablo 10’da görüleceği üzere, Aile kaynaklı olarak eğitime yansıyan zorluklar teması altında ‘Yeterli aile katılımının olmaması’ ve ‘Ailelerin ekonomik zorluklar yaşaması’ görüşlerini öğretmenlerin %75’i desteklemiştir. Aynı tema altındaki ‘Ebeveynlerin düşük eğitim düzeyi’ görüşünü ise öğretmenlerin %83,3’ünü oluşturan çoğunluğu destekler nitelikte görüş bildirmiştir.

Roman Öğrencilerin Yeterli Aile Katılımının Sağlanamaması Nedeniyle Yaşadığı Zorluklara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 10’da görüleceği üzere katılımcı grubun %75’i Roman öğrencilerin aile kaynaklı olarak eğitime yansıyan zorluklardan biri olarak yeterli aile katılımının sağlanamaması olarak değerlendirmiştir. Bu duruma ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir.

Öğretmen_1: “...veli toplantılarına Romanların katılımı genelde çok düşük oysa asıl onların gelmesini bekliyoruz ki çocuklarının daha iyi bir eğitim almaları için beraber bir şeyler yapalım...”

Öğretmen_8: “...bazen bir sıkıntı gördüğümüz öğrencinin ailesini okula davet ederiz. Böylece o sorunu beraber çözmek isteriz aileyle. Ancak Roman ebeveynler okula davet edildiklerinde maalesef bu davete icabet etmiyorlar...”

Öğretmen_9: “...geçtiğimiz ay 4 Roman öğrencinin ailesini okula davet ettim. Maksadım çocukların devamsızlık durumunu görüşmek istemektir. Sadece bir tanesi geldi...”

Öğretmen_10: “...bir öğrencim için birkaç kez telefonla aradım gelmediler sonrasında ise telefona bile cevap vermez oldular...”

Roman Öğrenci Ailelerinin Eğitim Düzeyiyle İlgili Yaşanılan Zorluklara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Yine Tablo 10’da görüleceği üzere öğretmenlerin %83’ü Roman ebeveynlerin düşük eğitim düzeylerini, Roman öğrencilerin aile kaynaklı olarak eğitime yansıyan bir zorluk olarak görmekte-dirler. Bazı öğretmen görüşleri ise şöyledir;

Öğretmen_2: “...ailelerin eğitim seviyesi genelde çok düşük. Lise mezunu veliye henüz denk gelmedim. Dolayısıyla aile çocuğunun eğitiminde destek sağlayamıyor...”

Öğretmen_4: “...Roman anne-babaların eğitim seviyeleri genelde düşük. Bu durum çocukların eğitimine tabii olarak olumsuz yansıyor. Türkiye’de bu durum sadece Romanlara özel değil, benim daha önce eğitim seviyesi düşük

çok velim oldu. Burada ki temel farklılık Roman ailede eğitimin önemine dair bir bilinç eksikliği var yani eğitimin gerekliliği ve önemini yeterince kavrayamamışlar...”

Öğretmen_6: “...ailelerin eğitim seviyesi düşük olması bizim işimizi birkaç kat daha zorlaştırıyor. Veli hiç eğitim almadığı için eğitimin önemi hakkında da fikir sahibi değil böyle bir istekleri de yok. Okuma yazma bilmek yeterli onlar için ...”

Roman Öğrenci Ailelerinin Ekonomik Zorluk Yaşamalarının Eğitime Yansımalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya dâhil edilen öğretmenlerin %75’i Roman öğrencilerin aile kaynaklı olarak eğitime yansıyan zorluklar arasında ailenin ekonomik sıkıntı çekmesi şeklinde değerlendirmiştir. Bazı öğretmen görüşleri şöyledir;

Öğretmen_2: “...ailelerin genelde sosyoekonomik düzeyi düşük ve bu durum çocukların eğitimini olumsuz etkiliyor. Her fakir aile çocuğu nasıl ekonomik yetersizlikten dolayı eğitimlerinde zorluk yaşarsa bu durum bunlar içinde geçerli...”

Öğretmen_4: “...ekonomik gelirleri düşük birinci amaçları gelir getiren işlere yönelmek. Bunu yaparken çocuklarını da peşlerinden sürüklüyorlar. Dolayısıyla çocukların eğitimleri hep arka planda kalıyor. Kültürel faktörler etkili bu durumda. Ekonomik olarak gelirleri iyi olsa herhalde zor şartlarda çoluk çocuk çalışmazlardı...”

4.1.4 Sosyal ve Çevresel Zorluklar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre, Roman öğrencilerin eğitimlerine yansıyan boyutuyla, sosyal ve çevresel anlamda yaşadığı zorluklara ilişkin bulgular bu bölümde verilmiştir. Sosyal ve çevresel zorluklar teması altında öğretmenlerden toplanan görüşlerden çıkartılan kodların frekans ve yüzde değerleri Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Roman Öğrencilerin Eğitime Yansıyan Boyutuyla, Sosyal ve Çevresel Anlamda Yaşadığı Zorluklar

Araştırma Sorusu	Tema	Kod	f	%
Roman öğrenciler, eğitime yansıyan boyutuyla, sosyal ve çevresel anlamda zorluklar yaşamakta mıdır? Açıklayınız	Sosyal ve Çevresel Zorluklar	Kültürel adaptasyon	5	41,7
		Sosyal dışlanma	4	33,3
		Sosyal damgalama	3	25,0
		Ulaşım	4	33,3
		Yetersiz okul olanakları	3	25,0

Tablo 11’de görüleceği üzere, öğretmenlerin %41,7’si sosyal ve çevresel zorluk olarak ‘kültürel adaptasyon’ görüşünü destekleyecek şekilde açıklamada bulunmuştur. Öğretmen grubun %33,3’ü ise ‘Sosyal dışlanma’ ve ‘Ulaşım’ zorluklarına işaret etmiştir. ‘Sosyal dışlanma’ ve ‘Yetersiz okul olanakları’ görüşlerine işaret eden öğretmenlerin oranı ise %25 olarak saptanmıştır.

Roman Öğrencilerin Kültürel Adaptasyon Zorluğuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 11 incelendiğinde araştırma grubunun %41,7’si Roman öğrencilerin yaşadığı sosyal çevre nedeniyle okula kültürel boyutta adaptasyonda zorlandıklarını belirtmiştir. Bazı öğretmen görüşleri ise şöyledir;

Öğretmen_5: “...Romanların yaşam biçimini kapalı bir kültür olarak tanımlayabiliriz. Onların kültürel yaşamlarını aslında eğlenceli ve renkli olarak ifade edebiliriz. Onların kültürlerinde müzik, eğlence eğitimin önünde görünüyor maalesef. Bu değerlerle büyüyen Roman çocuklar da eğitime gereken özeni göstermiyorlar...”

Öğretmen_11: “...onların kültürlerinde eğitim çok da olmazsa olmaz bir durum değil. Velilerle yaptığımız görüşmelerde bunu anlıyoruz. Kültürel anlamda bu şekilde yaşamayı tercih ediyorlar. Okuma yazma bilmesi yeterli. Erken yaşta evlilik gibi bir adetleri de var. Tüm bunlar onların eğitime olan ilgilerini, isteklerini ve eğitimden beklentilerini olumsuz etkiliyor...”

Öğretmen_12: “...kulaklarımıza inanmadık, bu yaz ortaokuldan mezun ettiğimiz bir kız öğrencimiz nişanlanmış. Bu çocuk 15 yaşında. Tabi yasal olarak gerekenler yapıldı ama anlayamıyorum, bu kadar küçük yaşta bir çocuğun

nişanlanmasına aile nasıl onay verir, eğitim hayatını sonlandırmasına nasıl göz yumar?”

Roman Öğrencilerin Sosyal Dışlanma Bağlamında Yaşadığı Zorluğa İlişkin Öğretmen Görüşleri

Araştırma grubunda yer alan öğretmenlerin yine %33,3'ü Roman öğrencilerin okul içerisinde sosyal anlamda diğer öğrencilerin dışladığını ifade etmiştir. Bu duruma ilişkin bazı öğretmen görüşleri şöyledir;

Öğretmen _5: “...sosyal dışlanma özellikle kız öğrencilerde görüyoruz. Roman öğrenciler diğer arkadaş gruplarına öyle hemen kabul edilmeyebiliyorlar. ...”

Öğretmen _9: “...Bazen Roman kız öğrencilerin diğer kızların arasına kabul edilmediği gözlemleyebiliyoruz. Bu durum her ne kadar Roman kız öğrenciler için ciddi anlamda sorun teşkil etmese de zira kendi içinde arkadaşlıklar kuruyorlar, sosyal dışlanmanın odağında olabiliyorlar.

Roman Öğrencilerin Sosyal Damgalama Bağlamında Yaşadığı Zorluğa İlişkin Öğretmen Görüşleri

Yine Tablo 11'de görüleceği üzere, araştırmaya katılan öğretmenlerin yine %25'i, Roman öğrencilerin kendilerini olumsuz olarak etiketlediğini ifade etmiştir. Başka bir ifadeyle, öğretmenlerin bir kısmı, bu olumsuz sosyal etiketlemenin, Roman öğrencilerin eğitimlerine olumsuz olarak yansdığı görüşündedir. Bazı öğretmen görüşleri ise şu şekildedir;

Öğretmen_9: “...çok ilginç bir şekilde bazı Roman öğrencilerde, özellikle kızlarda, kimse sen Romansın, çingenesin demediği halde kendilerini sırf sosyal kimliğinden dolayı olumsuz değerlendirdiklerini gördüm. Bu durum onları eğitim anlamında daha içine kapanık hale getirmektedir...”

Öğretmen _8: “...bazı öğrenciler kendilerini diğer gruplardan soyutladıklarını gördüm. Buna benzer bir durum Suriyeli öğrencilerde de var. Hani daha açık nasıl ifade etsem, kendi kendilerini sanki hor görüyorlar. Bu yüzden de okul içinde bu öğrencileri diğer öğrencilerle ortak olarak çalıştırmakta zorlanıyoruz...”

Öğretmen_10: “... Gerek derslerde gerek teneffüslerde diğer kesimden olan öğrencilerden Romanlara yönelik hiçbir aşağılayıcı ya da saldırgan bir davranış ya da ne bileyim bir söylem mesela işitmedim. Teneffüslerde oyunlarına onları da davet ettiklerini gözlemliyoruz hepimiz. Ama tuhaf bir şekilde Roman öğrenciler eğer biz onları oyuna ya da etkinliğe dahil etmezsek, kendiliğinden katılmakta isteksiz davranıyorlar. Garip bir şey...”

Roman Öğrencilerin Ulaşım Bağlamında Yaşadığı Zorluğa İlişkin Öğretmen Görüşleri

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %33,3’ü ise, Roman öğrencilerin okula ulaşımının zor olduğu ve bu durumun eğitimlerine olumsuz yansıdığını ifade etmiştir. Bazı öğretmen görüşleri ise şu şekildedir;

Öğretmen_1: “...Bazı Romanların yaşadıkları bölge yamaç ve okula uzak, özellikle kış aylarında okula uzak bölgelerden gelen Roman çocukları derse zamanında gelemiyorlar. Derse geç kalmaları onların dersleri kaçırmalarına da neden oluyor...”

Öğretmen_11: “...bu çocuklar okula yürüyerek geliyorlar. Servis veya otobüs gibi imkânları yok. Bu bölge zaten rampalarla, yokuşlarla dolu. Adı üstünde Terzibayırı. Bayırda bir mahalle. Uzaktan gelen öğrencilerin yürüyerek gelmeleri nedeniyle okula geç kaldıkları oluyor...”

Roman Öğrencilerin Okul Olanaklarının Yetersizliği Nedeniyle Yaşadığı Eğitimsel Zorluğa İlişkin Öğretmen Görüşleri

Son olarak öğretmen grubunun %25’i, Roman öğrencilerin eğitiminde bazı okul olanaklarının yetersiz oluşunu eğitimsel bir zorluk olarak değerlendirmiştir. Bu duruma ilişkin bazı öğretmen görüşleri ise şöyledir;

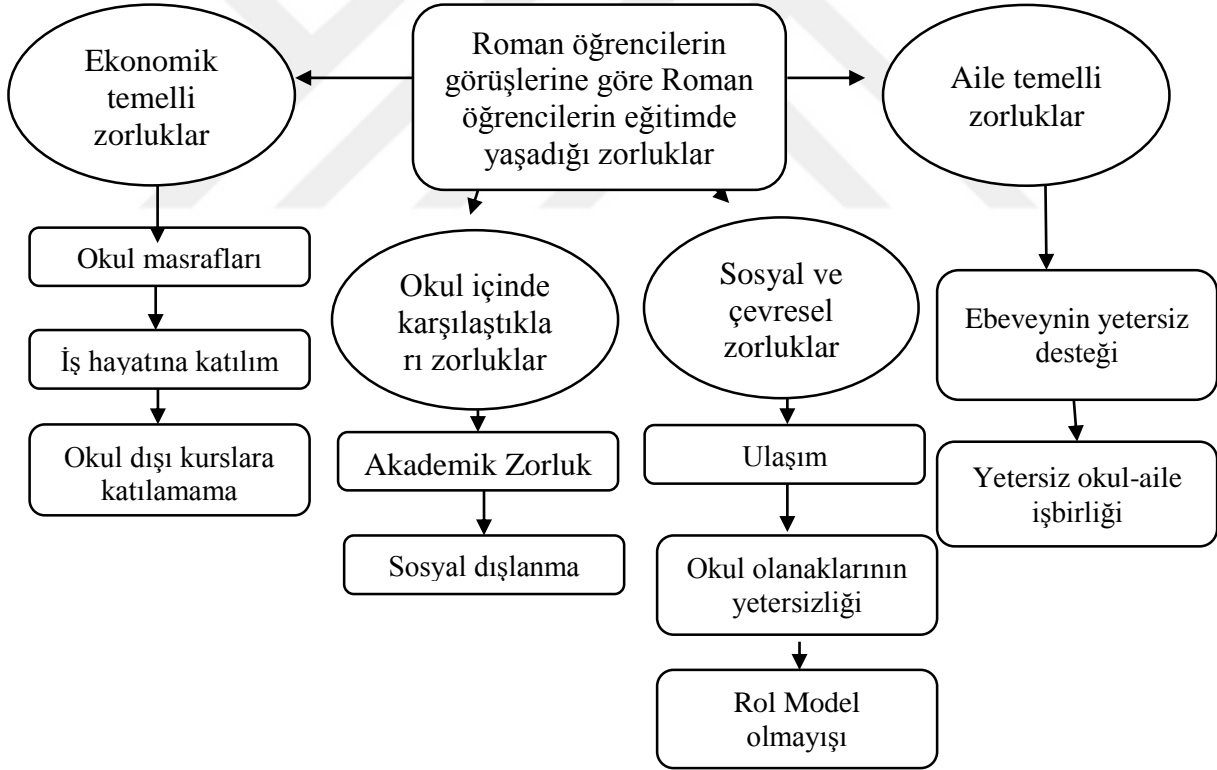
Öğretmen_1: “...Roman öğrenciler bizden birkaç defa kendileri için müzik sınıfının kurulmasını talep ettiler. Ancak okulun bütçesi böyle bir sınıf kurmaya el vermedi...”

Öğretmen_11: “...bu çocuklar okula yürüyerek geliyorlar. Servis veya otobüs gibi imkânları yok. Bu bölge zaten rampalarla, yokuşlarla dolu. Adı üstünde

Terzibayırı. Bayırda bir mahalle. Uzaktan gelen öğrencilerin yürüyerek gelmeleri nedeniyle okula geç kaldıkları oluyor...”

4.2 Roman Öğrencilerin Görüşlerine Göre Roman Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemi İçerisinde Karşılaştığı Zorluklar

Araştırmanın bu bölümünde Roman öğrencilerin görüşlerine göre onların eğitim sisteminde karşılaştığı sorunlara ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak öğrencilerden görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplara göre kodlar çıkartılmıştır. Şekil 2’de Roman öğrencilerin karşılaştığı zorlukları gösteren temalar şematize edilmiştir.

Şekil 2. Roman öğrencilerin görüşlerine göre Roman öğrencilerin Türk Eğitim Sistemi içerisinde karşılaştığı zorluklar

Şekil 2’de görüldüğü üzere Roman öğrencilerin yaşadığı eğitimsel zorluklar; okul içerisinde yaşadığı zorluklar, ekonomik temelli olarak eğitime yansıyan zorlukları, aile temelli eğitime

yansıyan zorlukları ile çevresel zorluklar olarak dört tema halinde sunulmuştur. Şekil 2 incelendiğinde, Roman öğrencilerin ekonomik temelli olarak eğitime yansıyan zorluklarına ilişkin başvurulan öğrenci görüşlerinin analizi sonrasında; Roman öğrencilerin okul masrafını karşılamakta zorluk yaşadığı, ailelerine ekonomik katkı sağlamak için çalışma hayatına dâhil oldukları için zorluk yaşadıkları ve ekonomik nedenlerden dolayı okul dışı kurslara katılamama nedeniyle eğitimlerinde zorluk yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine şekil 2’de görüleceği üzere, Roman öğrencilerin okul içerisinde karşılaştığı zorluklara ilişkin başvurulan görüşlerinin analizi sonrasında; Roman öğrencilerin akademik zorluk ve sosyal dışlanma yaşadığı bulgusu elde edilmiştir. Çevresel zorluklara ilişkin olarak ise Roman öğrencilerin ulaşım zorluğu ve okulun eğitim olanaklarının yetersiz oluşunu birer eğitimsel zorluk olarak değerlendirdikleri bulgusu elde edilmiştir. Şekil 2’de görüldüğü üzere, Roman öğrencilerin, aile temelli olarak eğitime yansıyan zorluklar arasında yetersiz ebeveyn desteği ve yetersiz okul-aile iş birliğini işaret ettiği sonucu elde edilmiştir.

4.2.1 Okuldaki Zorluklar

Araştırmanın bu bölümünde Roman öğrencilerin görüşlerine göre onların okul içerisindeyken yaşadığı eğitimsel zorluklara ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Araştırmanın amaçları doğrultusunda Roman öğrencilerin “Okulda karşılaştığı zorluklar” teması altında ortaya çıkan kodların frekans ve yüzdeleri Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Roman Öğrencilerin Görüşlerine Göre Okulda Karşılaştıkları Zorluklar

Okulda karşılaştıkları zorluklar	<i>f</i>	%
Akademik zorluk	15	65,2
Sosyal dışlanma	5	21,7

Tablo 12 incelendiğinde Roman öğrencilerin okulda içerisinde karşılaştığı zorluklar, kendi görüşlerine göre akademik zorluk ve sosyal dışlanma olarak saptanmıştır.

Roman Öğrencilerin Görüşlerine Göre Okulda Karşılaştığı Akademik Zorluklar

Tablo 12’de görüleceği üzere araştırmaya katılan öğrencilerin %65,2’si derslerinde başarılı olmadığını ifade etmiştir. Bu duruma ilişkin bazı öğrenci görüşleri ise şu şekildedir;

Öğrenci_5: “...Dersler çok zor, anlamıyorum. Evde soracak kimse de yok. Zorlandığım için ödevlerimi yapamıyorum. Sınavlarım da düşük geliyor bu yüzden. Notlarım düşük olunca da o derse hiç giresim gelmiyor...”

Öğrenci_7: “...Hocam derslerde zorlanıyorum. Matematik ve İngilizce çok zor. Keşke müzik, dans, tiyatro gibi derslerimiz olsa hep. Onlarda mutlu oluyorum ve başarılı da. Bir şiir dinletisi yapmıştık Türkçe öğretmenimizle birlikte. Hepimiz bir şairi canlandırmıştık ve şiirini okumuştuk ezberden. O günü iç unutmuyorum. Keşke hep böyle şeyler yapsak...”

Öğrenci_13: “Dersler sıkıcı, zor, zaten çoğunu anlamıyorum. Dışarıda gezmek daha eğlenceli bence. Aslında evde ders çalışıyorum ama istediğim notları bir türlü alamıyorum. Zaten bizim mahallede herkesin dersleri kötü...”

Roman Öğrencilerin Görüşlerine Göre Sosyal Dışlanmaya İlişkin Karşılaştığı Zorluklar

Araştırma grubunda yer alan öğrencilerin %21,7’si diğer öğrencilerin kendilerini dışladığını ifade etmiştir. Bazı öğrencilerin bu duruma ilişkin verdiği yanıtlar şöyledir;

Öğrenci_1: “...diğer kızlar hep bir arada geziyoruz. Pek bizi istemiyorlar gibi. Biz de gitmiyoruz gerçi pek yanlarına. Roman olduğumuz için biz genelde ayrı ayrı geziyoruz...”

Öğrenci_8: “...Genelde bizim mahalleden çocuklarla bir aradayız. Teneffüslerde bir araya geliyoruz, dedikodu muhabbet filan. Diğer öğrenciler de kendi arkadaşlarıyla oynamayı seviyor. Hepsi değil ama bazıları bizimle konuşmuyor...”

Öğrenci_19: “...Öğretmenler etkinlik yaptığında filan birlikte bir şeyler yapıyoruz. Ama teneffüslerde herkes kendi arkadaşlarıyla vakit geçiriyor. Kimse aslında git demez, demedi iç. Ama ne bileyim işte herkes kendi anlaştığı arkadaşlarıyla olmak istiyor. Belki de biz Romanız diye ayrı takılıyorlar...”

4.2.2 Ekonomik Temelli Zorluklar

Bu bölümde Roman öğrencilerin görüşlerine göre onların ekonomik temelli olarak eğitime yansıyan zorluklarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Araştırmanın amaçları doğrultusunda Roman öğrencilerin “Ekonomik temelli eğitimsel zorluklar” teması altında ortaya çıkan kodların frekans ve yüzdeleri Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13

Roman Öğrencilerin Görüşlerine Göre Ekonomik Temelli Eğitimsel Zorluklar

Ekonomik temelli eğitimsel zorluklar	<i>f</i>	%
Okul masrafları	14	69,6
İş hayatına katılım	6	26,1
Okul dışı kurslara katılamama	5	21,7

Tablo 13 incelendiğinde Roman öğrencilerin ekonomik temelli olarak eğitime yansıyan zorlukları; okul masraflarını karşılayamama, iş hayatına katılım ve okul dışı kurs olanaklarından faydalanamama olarak tespit edilmiştir.

Roman Öğrencilerin Görüşlerine Göre Okul Masraflarını Karşulamakta Yaşadığı Zorluklar

Tablo 13’te görüleceği üzere Roman öğrencilerin %69,6’sını oluşturan çoğunluğu, okul masraflarını karşılamakta zorlandığını ifade etmiştir. Bu duruma ilişkin bazı öğrenci görüşleri şöyledir;

Öğrenci_2: “...ben diğer öğrenciler gibi okul masraflarımı kolayca sağlayamıyorum. Mesela halen okul eşofmanı alamadım. 90 lira çok para bana göre...”

Öğrenci_5: “...Sınıf arkadaşlarım yardımcı kaynak kitap alıyorlar. Ders kitaplarından daha iyi anlatıyor bence. Benim almak istediğim kitap seti 240 TL idi ben de şimdilik alamadım...”

Öğrenci_19: “...öğretmenlerin istediği bazı defterleri alamadım, param yoktu...”

Öğrenci_20: “...proje ödevim için çevre dostu ev tasarlayacaktım. Malzemeler çok tutuyordu. Ödevi yapamadım...”

Öğrenci_23: “...sınıf arkadaşlarım İngilizce hikâye kitapları aldılar. Kitabın bir tanesi 12 TL idi. Ben o seti alamadım...”

Roman Öğrencilerin Görüşlerine Göre İş Hayatına Katılım Nedeniyle Yaşadığı Eğitimsel Zorluklar

Tablo 13’te görüleceği üzere Roman öğrencilerin %26,1’i ailesine ekonomik katkı sağlamak için iş hayatına katılmak zorunda kaldığını ve bu nedenle eğitimlerinde zorlandığını ifade etmiştir. Bu duruma ilişkin bazı öğrenci görüşleri şöyledir;

Öğrenci_2: “...Hafta sonları okulda kurs oluyor, gelsem iyi aslında. Ama hafta sonu abime yardım ediyorum. Onun yanında çalışıyorum. Ev kalabalık bizde, e bazılarımız çalışıyor tabi ...”

Öğrenci_13: “...Babamın devamlı gittiği bir işi yok. Bazen amcamlara yardım ediyor. Bazen ben babamla çıkıp çalışıyorum. Hurda topluyoruz...”

Öğrenci_22: “...Perşembe günü bir de Cumartesi günü pazara gidiyorum. Orada bizim tezgâhımız var. Meyve sebze satıyoruz. Ben de bizimkilere yardım ediyorum. Hatta annem der ki sen portakal kasasında büyüdün. Ben bebekmişim, annem hep orada uyutmuş pazarda...”

Roman Öğrencilerin Görüşlerine Göre Okul Dışı Kurslara Katılamama Nedeniyle Yaşadığı Eğitimsel Zorluklar

Roman öğrencilerin %21,7’si ekonomik nedenlerden dolayı okul dışı kurslara katılamadığı ve bu durumu bir eğitim sorunu olarak değerlendirdiği Tablo 13’te görülmektedir. Bazı öğrenci görüşleri şöyledir;

Öğrenci_14: “...Etüt merkezine giden arkadaşlarım var. Etüt merkezlerinde iyi okullara hazırlanıyorlar. Okuldaki kurslardan daha iyiler. Tabi parası yüksek. Ben de gidebilseydim etüt merkezine derslerim daha iyi olurdu...”

Öğrenci_17: “...Bizim sınıftan 8 kişi özel etüt merkezine gidiyor. Onların dersleri daha iyi çünkü etüt merkezine gidiyorlar. Ben de gitmek isterdim ama para lazım ona...”

Öğrenci_18: “...Kurs almak isterdim. Mesela Matematik dersinden hiçbir şey anlamıyorum. Param olsa ben de özel kurs almak isterdim. O zaman derslerim daha başarılı olurdu...”

4.2.3 Aile Kaynaklı Zorluklar

Araştırmanın bu bölümünde Roman öğrencilerin görüşlerine göre onların aile kaynaklı olarak eğitime yansıyan zorluklarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Araştırmanın amaçları doğrultusunda Roman öğrencilerin “Aile kaynaklı eğitimsel zorluklar” teması altında ortaya çıkan kodların frekans ve yüzdeleri ise Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14

Roman Öğrencilerin Görüşlerine Göre Aile Kaynaklı Eğitimsel Zorluklar

Aile kaynaklı eğitimsel zorluklar	<i>f</i>	<i>%</i>
Ebeveynden yeterli eğitim desteği alamama	11	47,8
Okul-aile iş birliğinin sağlanamaması	3	13

Tablo 14 incelendiğinde araştırma grubunu oluşturan Roman öğrenciler, aile kaynaklı eğitimsel zorluklar teması altında, yeterli ebeveyn desteği alamayışı ve okul-aile iş birliğinin sağlanamayışını vurgulamıştır.

Ebeveynden Yeterli Eğitim Desteği Alamama Durumuna İlişkin Öğrenci Görüşleri

Tablo 14’te görüleceği üzere öğrencilerin %47,8’i ebeveynden eğitim desteği alamamayı okula yansıyan bir eğitim zorluğu olarak değerlendirmiştir. Bu duruma ilişkin bazı öğrenci görüşleri ise şöyledir;

Araştırma grubunda yer alan öğrencilerin %69,6’sı ailelerinin kendilerine eğitim konusunda yeterli desteği sağlayamadıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğrencilerin bu duruma ilişkin verdikleri yanıtlar şöyledir;

Öğrenci_5: “...Dersler çok zor, anlamıyorum. Evde soracak kimse de yok. Zorlandığım için ödevlerimi yapamıyorum. Sınavlarım da düşük geliyor bu yüzden. Notlarım düşük olunca da o derse hiç giresim gelmiyor...”

Öğrenci_6: “...Evde anlamadığım yeri kimseye soramıyorum, kimse yok anlayan. Ne annem ne babam ne de abilerim. Hiçbiri bilmiyorlar ki bu dersleri. Aslında abilerimin bilmesi lazım, onlar da gördü çünkü bu dersleri ama yok...”

Öğrenci_8: “...ben okula gitsem de gitmesem de kimse ilgilenmez ben ne yaparım. Hafta sonu okulda kurs var mesela. Ailem o kursa git dedi. Ama ben gitmiyorum. Daha da bir şey demezler bana ...”

Öğrenci_10: “...Şimdi bakıyorum mesela arkadaşlarımın aileleri er konuda onlara destek sağlıyor. Ben kendi ailemden iç görmüyorum böyle şeyler. Hatta bazen okula gitme bize yardım et dedikleri bile oluyor. Kardeşime bakıyorum bazen evde, okula gitmiyorum...”

Okul-Aile İş Birliği Sağlayamama Durumuna İlişkin Öğrenci Görüşleri

Tablo 14’te görüleceği üzere araştırmaya dâhil edilmiş olan Roman öğrencilerin %13’ü ise okul ile aileleri arasında iş birliğinin olmayışını bir eğitimsel zorluk olarak değerlendirmiştir. Bu duruma ilişkin bazı öğrenci görüşleri şöyledir;

Öğrenci_8: “...öğretmenim annemi- babamı okula hep çağırdı. Ancak ailem okula işleri olduğu için gelemedi. Aslında ailemle okulumdaki öğretmenlerimin tanışmasını çok isterdim...”

Öğrenci_10: “...rehberlik öğretmenimiz biz meslekleri tanıtıyordu. Babasının mesleğine göre okula davet edildiler ve babaları kendi mesleklerini anlattılar. Benim babam mermerci. Öğretmenim benim babamı da çağırdı ama babam gelmedi. Gelseydi ve öğretmenimler konuşsaydı güzel olurdu...”

4.2.4 Sosyal ve Çevresel Zorluklar

Araştırmanın bu bölümünde Roman öğrencilerin görüşlerine göre onların eğitim hayatına yansıyan yönüyle sosyal ve çevresel zorluklara ilişkin bulgular verilmiştir. Araştırmanın amaçları doğrultusunda Roman öğrencilerin “Sosyal ve çevresel zorlukları” teması altında ortaya çıkan kodların frekans ve yüzdeleri ise Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15

Roman Öğrencilerin Görüşlerine Göre Roman Öğrencilerin Yaşadığı Sosyal ve Çevresel Zorluklar

Sosyal ve çevresel anlamda yaşadıkları zorluklar	f	%
Okul olanaklarının yetersizliği	9	39,1
Ulaşım	5	21,7
Rol model olmayışı	5	21,7

Tablo 15 incelendiğinde çevresel anlamda Roman öğrencilerin eğitimine yansıyan zorluklar olarak okul olanaklarının yetersizliğini ve ulaşımı göstermiştir.

Okul Olanaklarının Yetersizliğine İlişkin Görüşleri

Tablo 15’te görüldüğü üzere Roman öğrencilerin %39,1’i okul olanaklarının yetersizliğini onların eğitimine yansıyan bir sorun olarak değerlendirmektedir. Bu duruma ilişkin bazı öğrenci görüşleri şöyledir;

Öğrenci_12: “...Okulumuzda müzik için yeterli müzik aleti yok. Biz genelde müzik dersini çok severiz. Ama nu okulun imkânları yetersiz...”

Öğrenci_15: “...Spor salonumuz yok mesela. Benim en sevdiğim ders Beden Eğitimi Dersi. Hava soğuk olunca veya yağmur yağınca ders işleyemiyoruz bazen...”

Öğrenci_21: “...benim kuzenimde 7. Sınıfa gidiyor. Onların okulunda fen derslerini, İngilizce derslerini özel laboratuvarında işliyorlar. Bizim okulda böyle imkanlar yok...”

Ulaşım Zorluğuna İlişkin Görüşleri

Araştırma grubunda yer alan öğrencilerin %21,7'si okula geliş gidişlerde sorun yaşadığını ifade etmiştir. Bazı öğrencilerin bu duruma ilişkin verdiği yanıtlar şöyledir;

Öğrenci_5: “...evimiz uzak, yürüyerek gidip geliyorum bu yüzden bazen derslere geç kalıyorum. Öğretmenler o zaman biraz daha erken çık evden diyorlar, aklılar. Ama o da olmuyor napayım...”

Öğrenci_17: “...Evimiz bayırda. Sabah gelirken daha hızlı geliyorum. Ama dönerken zor oluyor. Mesela yağmur çok yağıyorsa ya da kar, bitmesini bekliyorum, bu yüzden derse geç kaldığım da oldu. Eğer çok gecikmişsem o gün okula gelmiyorum. Zaten yok yazılmış oluyorum...”

Öğrenci_21: “...otobüs var aslında ama çok para er gün er gün, yürüyerek gelmek de zor oluyor tabi. Ele kışın. Kar yağınca hiç inilmiyor, çıkılmıyor. Sabahları erken uyanamıyorum. Ben de bazen okula gelmiyorum...”

Sosyal Çevrelerinde Rol Model Olmamasına İlişkin Görüşleri

Yine tablo 15’de görüldüğü üzere, yine Roman öğrencilerin %21,7’si sosyal çevrelerinde rol model olmadığını ve bu anlamda eğitime yansıyan yönüyle zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğrencilerin bu duruma ilişkin verdiği yanıtlar şöyledir;

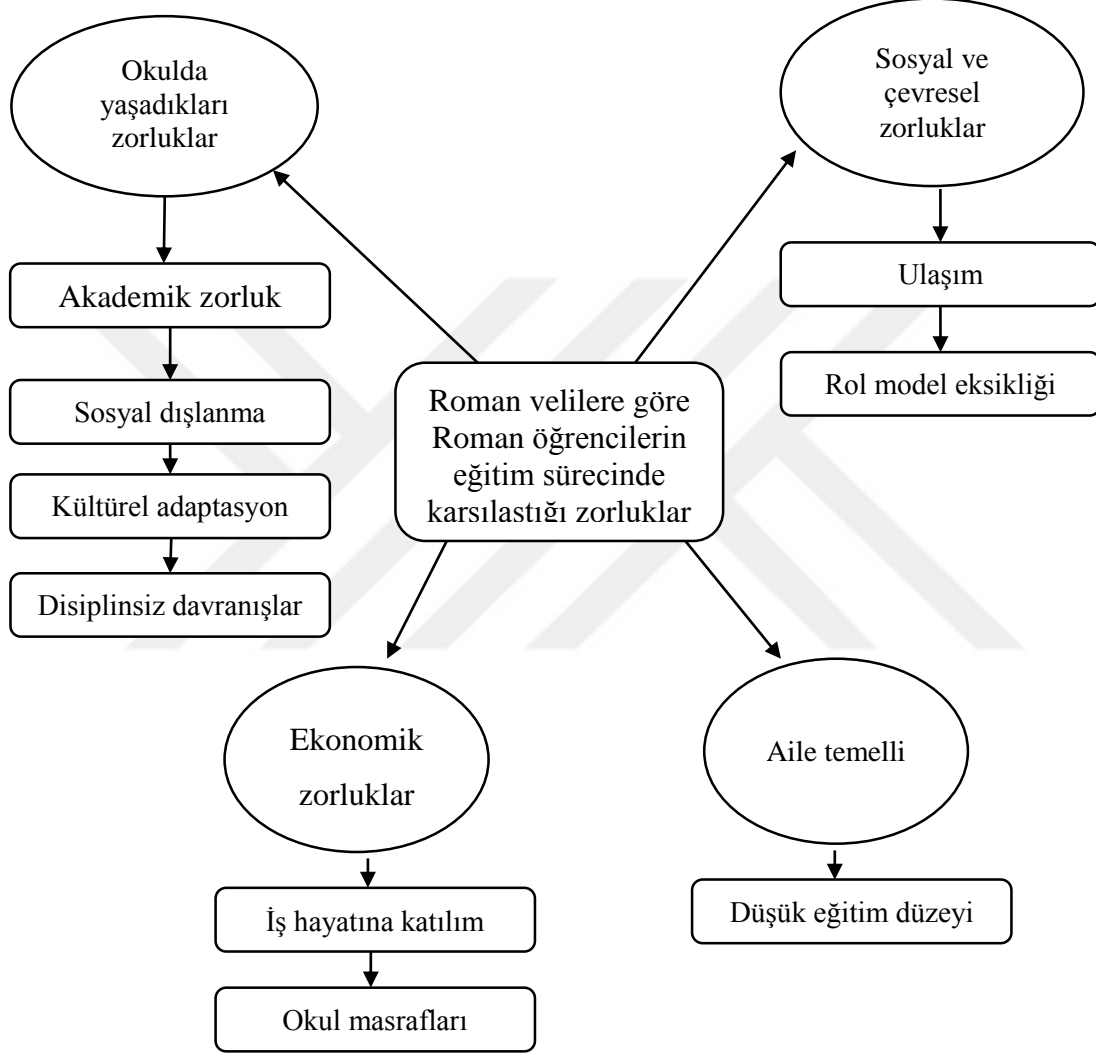
Öğrenci_5: “...mahallede herkes bizim gibi, ne anneler nede mahalledeki abilerden bir yardım göremiyoruz. Örnek alabileceğim kimse de yok ki...”

Öğrenci_19: “...bizim burada herkes böyle ki, ta bi Yusuf Amca’nın oğlu var o gitmiş üniversite okuyor onu da biz görmüyoruz...”

4.3 Roman Velilerin Görüşlerine Göre Roman Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemi İçerisinde Karşılaştığı Zorluklar

Araştırmanın bu bölümünde Roman öğrenci velilerinin görüşlerine göre Roman öğrencilerin eğitim sisteminde yaşadığı sorunlara ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Araştırmaya 15 Roman veli dâhil edilmiştir. Belirlenmiş temalar çerçevesinde Roman velilerin görüşleri alınmıştır. Velilerin verdikleri cevaplara göre ise kodlar çıkartılmıştır. Roman velilerin Roman öğrencilerin

eğitimsel zorluklarına ilişkin görüşlerinin toplandığı temalar ve bu temalar ait kodlamalar Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3. Roman velilerin görüşlerine göre Roman öğrencilerin Türk Eğitim Sistemi içerisinde karşılaştığı zorluklar

Şekil 3'te görüleceği üzere Roman velilerin, öğrencilerinin eğitime ilişkin olarak yaşadığı zorluklar; sosyal çevreden kaynaklı zorluklar, ekonomik zorluklar ve okulda yaşanan zorluklar temaları altında görüşleri araştırılmıştır.

Şekil 3'te görüleceği üzere, Roman öğrencilerin okulda yaşadığı zorluklara ilişkin olarak başvurulan veli görüşlerinin analizi sonrasında; Roman öğrencilerin akademik zorluk yaşadığı, sosyal dışlanmaya maruz kaldığı, kültürel adaptasyon ile ilgili zorlandığı ve okul içerisinde disiplinsiz davranışlar sergilediği sonucu elde edilmiştir. Yine Roman velilerin görüşlerine göre, Roman öğrencilerin eğitime yansıyan ekonomik zorlukları olarak; iş hayatına katılıma nedeniyle ve okul masraflarını karşılamakta zorluk yaşadığı sonucu elde edilmiştir. Yine şekil 3'te görüldüğü üzere Roman veliler, öğrencilerinin okula ulaşımında yaşadığı zorluk ve sosyal çevrelerinde uygun rol model olmayışını sosyal ve çevresel zorluk olarak değerlendirmektedirler.

4.3.1 Okuldaki Zorluklar

Roman velilerin görüşlerine göre Roman öğrencilerin okulda yaşadığı zorluklara ilişkin bulgular Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Roman Velilerin Görüşlerine Göre Roman Öğrencilerin Okulda Yaşadığı Zorluklar

Okulda karşılaşılan zorluklar	f	%
Akademik zorluk	11	73,3
Sosyal Dışlanma	7	46,7
Kültürel adaptasyon	6	40,0
Disiplinsiz davranış	4	26,7

Tablo 16 incelendiğinde Roman velilerin %73,3'ünü, Roman öğrencilerin okulda akademik zorluk yaşadığı görüşünü destekledikleri görülmektedir. Velilerin %46,7'si ise Roman öğrencilerin sosyal anlamda dışlandığı görüşünü desteklemiştir. Velilerin %40'ı Roman öğrencilerin eğitim hayatında kültürel adaptasyon anlamında zorlandıkları görüşünü destekler nitelikte görüş beyan etmiştir. Roman velilerin %26,7'si ise Roman öğrencilerin okul içinde disiplin dışı davranış sergilediğini ifade etmiştir.

Okulda Karşılaşılan Akademik Zorlulara İlişkin Veli Görüşleri

Tablo 16’da Roman öğrencilerin okulda karşılaştığı sorunlara ilişkin olarak Roman velilerin görüşlerine yer verilmiştir. Tablo 16 incelendiğinde araştırmaya dâhil edilen velilerin %73,3’ünü oluşturan çoğunluk grup Roman çocuklarının akademik anlamda başarısız olduğunu ifade etmiştir. Bazı velilerin görüşleri aşağıda verilmiştir;

Veli_1: “...Sorun, bizim çocuklar hep başarısız. Karnelerinde 6-7 tane zayıf var. Daha ne olsun. Tamam, bizim çocuğun da evde ders çalıştığını pek görmedim, ne yalan söyleyeyim. Ama istiyoruz ki onlar da bir yerlere gelsin. Biz okumadık, cahil kaldık, merdivene gidiyoruz karı koca (apartman temizliği). Onlar biz gibi olmasın...”

Veli_6: “...Bizim çocuk çok sorumsuz. Evde iç ödev yaptığını görmedim. Soruyorum, ödev yok diyor. Ödev olmaz mı? Vardır yani. Ama bizimkinin iç o taraklarda bezi yok. Nasıl olacak böyle bilmiyorum...”

Veli_12: “...dersleri kötü, benim çocuğumun bu sene zayıfı yoktu ama öyle çok da başarılı değildi. Bakıyorum başka Roman çocuklara hep akşama kadar dışardalar, bunlar nasıl başarılı olsun...”

Okulda Karşılaşılan Sosyal Dışlanmaya İlişkin Veli Görüşleri

Tablo 16’da görüleceği üzere, araştırmanın veli boyutunu oluşturan ebeveynlerin %46,7’si okulda sosyal olarak Roman çocuklarının dışlandığını ifade etmiştir. Bazı velilerin görüşleri aşağıda verilmiştir;

Veli_12: “...bizim kız birkaç ay önce sınıftaki diğer kızların kendisi ile konuşmadıklarını söyledi. Niye konuşmuyorlarmış git öğretmenine söyle dedim, hala bu sorun devam ediyor mesela...”

Veli_15: “...geçenlerde okula gittim, baktım bizimki bir köşede kendisi gibi Roman bir öğrenciyle oturuyor diğerleri gibi oyun oynamıyor. Niye onlara karışmıyorsunuz dedim, canımız istemiyor dedi ama aslında bence öbür çocuklar içlerine almıyor...”

Okulda Karşılaşılan Kültürel Adaptasyon Zorluğuna İlişkin Veli Görüşleri

Tablo 16’da görüleceği üzere, araştırmanın veli boyutunu oluşturan ebeveynlerin %40’ı okulda Roman çocuklarının kültürel uyum konusunda zorluk yaşadığını belirtmiştir.

Veli_1: “...Bizim çocuklar okula başladıklarında öbür öğrencilere hemen alışamıyorlar, öbür öğrencilerde bizim çocuklara alışamıyor. Bu durum epey bir sürüyor. Bizim yaşam şeklimiz, kültürümüz farklı onların farklı, e haliyle uyum konusunda zorlandıkları oluyor...”

Veli_5: “...bizim yetişmemiz böyle işte, çocuk büyütmemiz de sizin gibi değil. Bizim çocuklar okula gittiklerinde de önce uyusamıyorlar okula. Bu yüzden biraz sorunlar çıkabiliyor...”

Okulda Karşılaşılan Disiplinsiz Davranışlara İlişkin Veli Görüşleri

Tablo 16’da görüleceği üzere, araştırmanın veli boyutunu oluşturan ebeveynlerin %26,7’si okulda Roman çocukların kural dışı davranışlar nedeniyle zaman zaman disiplin anlamında zorluk yaşadığını ifade etmişlerdir.

Veli_11: “...beni sadece bu yıl üç kere okula çağırdılar. Kavga etmiş, öğretmene saygısızlık etmiş, dersten çıkıp gitmiş. Okulu pek sevmiyor bu nedenle sürekli disiplin olayına sebep oluyor. Komşunun çocuğuna uyuyor o da Roman, aynı işte napayım ...”

Veli_14: “...sınıftaki çocuklara mı ne kötü söz söylemiş, ama o çocukta buna demiş. Benimki de vurmuş, bundan dolayı da iki gün okula gelme demiş öğretmeni...”

4.3.2 Ekonomik Temelli Zorluklar

Araştırmanın bu bölümünde Roman öğrencilerin eğitim hayatına yansıyan boyutuyla ilgili olarak yaşadığı ekonomik zorluklara ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Ekonomik zorluk teması altında oluşturulan kodların frekans ve yüzde değerleri Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Roman Velilerin Görüşlerine Göre Roman Öğrencilerin Eğitimlerine Yansıyan Ekonomik Zorluklar

Ekonomik zorluklar	f	%
İş hayatına katılım	6	40
Okul masraflarını karşılayamama	7	46,7

Tablo 17’de görüleceği üzere Roman veliler %40’ı, eğitime yansıyan ekonomik zorluklar teması altında Roman öğrencilerin iş hayatına katılımı göstermiştir. Yine Roman velilerin %46,7’si ekonomik temelli olarak eğitime yansıyan bir diğer zorluğu ise Roman öğrencilerin Okul masraflarını karşılayamaması şeklinde belirtmiştir.

Roman Öğrencilerin İş Hayatına Katılmasına İlişkin Veli Görüşleri

Roman veliler %40’ı, ekonomik temelli olarak eğitime yansıyan zorluklardan biri olarak öğrencinin iş hayatına katılıma işaret etmiştir. Bu duruma ilişkin bazı veli görüşleri ise şöyledir;

Veli_6: “...*Valla biz kalktık babamıza yardım ettik, onun için çalıştık. Bu yüzden okul filan görmedik. Biz hiç olmazsa okula gönderiyoruz e bunun yanında da bize yardım etmesini istiyoruz. Tabi kabul etmek lazım, bizim çocuklar bu yüzden derslerde de zorlanıyorlar, bence derslerinin zayıf olmasının biraz da sebebi biziz ...*”

Veli_8: “...*hafta sonları çalışıyorlar bizim çocuk. Dolayısıyla ödevleri filan olduğunda da yapamıyor. Kaç kere öğretmeni aradı söyledi ama hayat şartları işte.... E tabi işe gitmese dersleri daha başarılı olabilirdi ...*”

Veli_13: “...*bizim ekonomik durumumuz çocukları okutmaya yetmiyor. Defter para, kalem para, kitap para, gitti geldi para. Benim pazarda tezgâhım var, meyve sebze satıyoruz. Orada bana yardım ediyor, okula gitmediği de oluyor bu yüzden. Haliyle derslerinde de istediği başarıyı yakalayamıyor...*”

Roman Öğrencilerin Okul Masraflarında Zorlamasına İlişkin Veli Görüşleri

Araştırmanın veli boyutunda bulunan katılımcıların %46,7’si Roman öğrencilerin eğitim masraflarını karşılamada zorluk çektiğini ve bunun Roman öğrencilerin eğitimlerini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Bu duruma ilişkin bazı veli görüşleri ise şöyledir;

Veli_2: “...bizim ekonomik durumumuz çocukları okutmaya yetmiyor. Defter para, kalem para, kitap para, gitti geldi para...”

Veli_5: “...okul okutmak hep parayla, ben de isterim çocuğum okusun mevki makam sahibi olsun ama parasızlıktan nasıl okutacağız. Üniversiteler kaç paraya okutuluyor. Ben de hocanın istediği eşofmanı alamdım...”

Veli_9: “...okul kıyafeti istediler, te 100 TL dedi bizim kırtasiye, almadım valla, biz Sabancı mıyız? Koç muyuz? ...”

4.3.3 Aile Temelli Zorluklar

Roman velilerin görüşlerine göre Roman öğrencilerin eğitimlerine yansıyan yönüyle ilgili olarak aile temelli yaşadıkları zorluklara ilişkin bulgular Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 18

Roman Velilerin Görüşlerine Göre Roman Öğrencilerin Eğitimlerine Yansıyan Aile Temelli Zorluklar

Aile temelli zorluklar	f	%
Düşük eğitim seviyesi	6	40

Tablo 18’de görüldüğü üzere Roman velilerin, Roman öğrencilerin eğitimlerine yansıyan aile temelli bir zorluk olarak sadece ailelerin düşük eğitim seviyesine vurgu yapmışlardır.

Düşük Eğitim Düzeyinin Eğitime Yansıyan Boyutuna İlişkin Veli Görüşleri

Tablo 18 incelendiğinde, Roman velilerin % 40’ı, Roman öğrenci ailelerinin düşük eğitim düzeyine sahip olmalarını eğitimde yaşanan bir zorluk olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Bu duruma ilişkin bazı veli görüşleri ise şöyledir.

Veli_7: “...bizde kimse eğitilmiş değil, bu çocuğa okulda da yardım edecek kimse yok...”

Veli_18: “...anne bilmiyor, baba bilmiyor. Öğretmen ders verdimi zaten yardım edemiyoruz. Aman işte okuma öğrensin yeter napalım. Bizim babamız mı gördü okul...”

4.3.4 Sosyal ve Çevresel Zorluklar

Roman velilerin görüşlerine göre Roman öğrencilerin eğitimlerine yansıyan sosyal ve çevresel zorluklara ilişkin bulgular Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 19

Roman Velilerin Görüşlerine Göre Roman Öğrencilerin Eğitimlerine Yansıyan Sosyal ve Çevresel Zorluklar

Sosyal ve Çevresel Zorluklar	f	%
Ulaşım	6	40
Rol Model Eksikliği	7	46,7

Tablo 19’da görüldüğü üzere veliler Roman öğrencilerin eğitime yansıyan yönüyle, sosyal ve çevresel zorluk teması altında ‘okula ulaşım’ ve ‘rol model eksikliğine’ vurgu yapmışlardır.

Roman Öğrencilerin Yaşadığı Ulaşım Zorluğuna İlişkin Veli Görüşleri

Tablo 19 incelendiğinde velilerin %40’ı Roman öğrencilerin okula ulaşımında zorluk yaşadığını ve bunun onların eğitimine olumsuz yansıdığını ifade etmiştir. Bu duruma ilişkin bazı veli görüşleri ise şöyledir.

Veli_8: “...okul eve uzak, çocuk mecbur yürüyerek gidiyor. Bazen geç kalıyor okula, müdür yardımcısı arıyor, oğlunuz ilk derse gelmedi diye...”

Veli_9: “...okul yakın değil, ev bayırın en yukarısında bizim. Çocuk çok zorlanıyor okula gidip gelirken. İlkokulu daha yakındı, o zaman sorun olmuyordur. Ama ortaokulda epey yol gidip geliyor...”

Veli_15: “...her gün otobüsle gel git, bizim gücümüz yetmez. Mecbur bizim kız yürüyerek gidiyor okula. Şimdi hadi iyi de ava soğuk olunca geç gidiyor, gitmek istemiyor...”

Roman Öğrencilerin Rol Model Eksikliği Nedeniyle Yaşadığı Zorluklara İlişkin Veli Görüşleri

Tablo 18’de görüleceği üzere velilerin %46,7’si, Roman öğrencilerin yaşadığı bölgede onların eğitim motivasyonunu artıracak iyi rol model eksikliğine vurgu yapmıştır. Bu duruma ilişkin bazı veli görüşleri ise şöyledir.

Veli_2: “...bizim mahalle hep aynı, çocuk kalkıyor etraf böyle, büyüyor böyle. Böyle de devam ediyor, gidiyor. Bir tane iyi eğitilmiş yok ki, çocuğa yol gösterebilirsin, yardım etsin. Okulda öğretmenleri var sağ olsunlar ama onlar öğretmen sonuçta. Akrabalar ya da arkadaşları dediğim gibi olsa o daha bir başka olur ...”

Veli_3: “Kimi örnek alacak çocuk? Doğru düzgün kimse yok ki. Burada babası, bir amcası, bir kuzeni cezaevine girdi çıktı. Çocuk da bunlara baka baka bunlardan örnek alıyor. Okulda da bir iki sorun yapmış, iki kere öğretmeni çağırdı, gidemedim. Gitsem ne diyebilirim...”

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Romanların eğitim-öğretim kazanımlarını artırma çabaları dünyanın birçok ülkesinde çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Toplumsal ilerlemenin toplum üzerindeki tüm halkların gelişmesiyle mümkün olabileceğinden, bu konu çeşitli ülkelerin kalkınma politikaları arasında yerini almaktadır. Toplumdaki her bir bireyin eğitim alabilmesinin sağlanması, eğitim seviyesinin yükseltilmesi, eğitim hakkının muhafaza edilmesi ve geliştirilmesi ülkelerin kalkınması açısından oldukça önemlidir (Claudia ve diğerleri, 2013). Toplumsal kalkınmanın en önemli basamağı eğitimidir. Üretken ve verimli bir halk olmanın yolu iyi bir eğitim almaktan geçmektedir. Dili, dini, etnik kökeni ne olursa olsun aynı coğrafyada yaşayan insanların eşit eğitim hakkına sahip olması gerekmektedir. Romanlar üzerine yapılan çalışmalar ve gözlemler Roman vatandaşların eğitim yetersizliği nedeniyle ekonomik ve sosyal sorunlar yaşamakta olduğunu göstermektedir. Roman halkının eğitim konusunda yaşadığı entegrasyon sorunu yalnızca ülkemizde değil dünyanın çeşitli coğrafyalarında da gözlemlenen bir problemdir. Bu durum söz konusu çalışmanın ortaya çıkış nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Bu araştırmanın öğretmen, Roman öğrenci ve Roman veli boyutu bulunmaktadır. Böylece Roman öğrencilerin Türk Eğitim Sistemi içerisindeki sorunları çok boyutlu olarak araştırılmıştır.

5.1 Öğretmen Görüşlerine İlişkin Sonuç Ve Tartışma

Roman öğrencilerin okulda karşılaştığı zorluklara ilişkin başvurulan öğretmen görüşlerinin analizinde; Roman öğrencilerin akademik anlamda, okula adaptasyon sürecinde, okul motivasyonunda ve yetersiz aile desteği nedeniyle zorluk yaşadığı sonucu elde edilmiştir. Roman öğrencilerin aile kaynaklı olarak eğitime yansıyan zorluklarına ilişkin başvurulan öğretmen görüşlerinin analizi sonrasında; Roman öğrencilerin okul hayatına ailelerin yetersiz katılımı, ebeveynlerin düşük eğitim düzeyine sahip olması ve düşük düzeyde sosyoekonomik yapı nedeniyle zorluk yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Roman öğrencilerin ekonomik temelli olarak eğitimlerine yansıyan yönüyle yaşadığı zorluklara ilişkin olarak başvurulan öğretmen görüşlerinin analizi sonrasında; Roman öğrencilerin çalışma hayatına katılım nedeniyle devamsızlık yaptığı ve zaruri okul masraflarını karşılamada zorlandığı bulgusu elde edilmiştir.

Tor (2017), İç Anadolu Bölgesinde bir ilçede yürüttüğü çalışmasında Roman öğrencilerin devamsızlık yaptığını, ödevlerini tam olarak yapmadığını ve okula isteksiz geldiği bulgularına ulaşmıştır. Roman çocukların düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerden geliyor olmalarının ve yeterli ailevi destek alamamalarının, eğitimlerini olumsuz etkilediği söylenebilir. Kumcağız, Özcan ve Şahin'nin (2018) Roman öğrencilerin devamsızlık sorununa ışık tuttuğu çalışmasında, Roman öğrencilere, onların ailelerine ve onların eğitimlerinden sorumlu öğretmenlere özel programların hazırlanması gerektiğini ileri sürmektedir. Öksüz ve diğerleri (2017) Roman çocuklarda algılanan okul doyumu düzeyi ile aile ve öğretmen desteği arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu belirtmektedir. Çubukçu ve diğerleri (2012), öğrencilere göre öğretmenlerin iletişim becerisinin önemli bir temel değer olarak gördüklerini ifade etmektedir. Bu bağlamda Roman çocukların farklı bölgelerde olsalar dahi benzer eğitimsel zorluklar yaşadığı söylenebilir. Roman öğrenci ve velilere yönelik özel rehberlik hizmetlerinin artırılmasının bu tür zorluklarla baş etmede etkili olacağı düşünülmektedir. Öğretmen ve öğrenci arasında sağlıklı iletişim kanallarının sağlanması ile de etkili rehberlik hizmetlerinin daha kolay yürütülmesini sağlayacaktır. Roman öğrencilerin sosyal anlamda yaşadığı zorlukların tespitine yönelik olarak alınan öğretmen görüşlerinin analizi sonrasında; Roman öğrencilerin sosyal çevrelerinde olumlu rol model olarak değerlendirebilecekleri kişilerin olmaması nedeniyle eğitim hayatlarının olumsuz etkilendiği sonucu elde edilmiştir. Bu zorluğun da yine etkili rehberlik çalışmaları ile aşılabileceği düşünülmektedir.

5.2 Öğrenci Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Roman öğrencilerin okul içerisinde karşılaştığı zorluklara ilişkin başvurulan görüşlerinin analizi sonrasında; Roman öğrencilerin akademik zorluk ve sosyal dışlanma yaşadığı bulgusu elde edilmiştir. Roman öğrencilerin ekonomik temelli olarak eğitime yansıyan zorluklarına ilişkin başvurulan öğrenci görüşlerinin analizi sonrasında; Roman öğrencilerin okul masrafını karşılamakta, ailelerine ekonomik katkı sağlamak amacıyla çalışma hayatına dâhil oldukları için ve ekonomik nedenlerden dolayı okul dışı kurslara katılamama nedeniyle eğitimlerinde zorluk yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Diktaş ve diğerleri (2016) Roman öğrencilerin görüşlerine başvurarak onların yaşadığı eğitimsel zorluğu araştırmıştır. Diktaş'ın çalışmasında Roman öğrencilerin yaşadığı eğitimsel zorluk olarak yine sosyal dışlanma ve akademik zorluk ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, 2016-2021 Roman Vatandaşlara Yönelik Sosyal İçerme Ulusal Strateji

Belgesi'nde Roman çocuklarının eğitime erişiminin düşüklüğü, erken okul terki ve devamsızlık gibi zorlukların altı çizilmektedir.

Türkiye'de tüm çocuklar adrese dayalı kayıt sistemi ile yaşadığı bölgede belirli bir okula doğrudan kaydedilmektedir. Bu nedenle, okul çağındaki çocuklar kolayca ilköğretime erişebilmektedir. Ancak ortaokul düzeyinde ve özellikle lise düzeyinde okul terkinin takibi sağlıklı bir şekilde yürütülmemektedir. Bu durum ise Roman öğrencilerde görülen devamsızlığı sürdüren bir etken olarak değerlendirilebilir. Çevresel zorluklara ilişkin olarak ise Roman öğrencilerin ulaşım zorluğu ve okulun eğitim olanaklarının yetersiz oluşunu birer eğitimsel zorluk olarak değerlendirdikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Her ne kadar ulaşım sorunu genel anlamda tüm öğrenciler için bir zorluk olarak değerlendirilse de özelde risk grubunda olan öğrenci gruplarında daha güçlü bir etken olarak değerlendirilebilir.

5.3 Veli Görüşlerine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Roman öğrencilerin okulda yaşadığı zorluklara ilişkin olarak başvuru veli görüşlerinin analizi sonrasında; Roman öğrencilerin akademik zorluk yaşadığı, sosyal dışlanmaya maruz kaldığı, kültürel adaptasyon ile ilgili olarak zorlandığı ve okul içerisinde disiplinsiz davranışlar sergilediği sonucu elde edilmiştir. Yine Roman velilerin görüşlerine göre, Roman öğrencilerin eğitime yansıyan ekonomik zorluklar olarak; iş hayatına katılıma ve okul masraflarını karşılamakta zorluk yaşama sonucu elde edilmiştir. Yine Roman veliler, öğrencilerinin okula ulaşımında ve sosyal çevrelerinde uygun rol model olmayışını sosyal ve çevresel zorluk olarak değerlendirmektedirler.

Çalışmadan çıkan sonuçlardan biri Roman öğrencilerin ailelerinden yeterli desteği alamamasıdır. Çayak ve Ergi'nin (2015) okul ve veli iş birliğiyle öğrencilerin sınıf içindeki istenmeyen davranışları arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında iki değişken arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle Roman öğrencilerin akademik başarısını artırmak ve daha disiplinli davranmalarını sağlamak adına, velilerin öğrencilerin okul yaşantısına etkin katılımı, öğretmenleri ile iş birliği içinde hareket etmesi, veli toplantılarına iştiraki sağlanabilir.

5.4 Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlara dayalı olarak geliştirilen ve daha sonrasında yapılacak araştırmalara ve uygulamalara katkı sağlayabileceği düşünülen öneriler, araştırmanın bu bölümünde sırasıyla verilmiştir.

5.4.1. Araştırma Sonucuna Dayalı Öneriler

- 1- Roman öğrencilerin olduğu bölgelerde Roman kültürünü tanıyan rehber öğretmenler görevlendirilerek Roman öğrencilere yönelik özel bireysel rehberlik çalışmaları yapılabilir. Böylece Roman öğrencilerde gözlemlenen uygunsuz kural dışı davranışlar etkili rehberlik çalışmaları ile engellenebilir.
- 2- Roman aileler için, eğitimin önemi ve gerekliliği konusunda bilinçlendirilmeleri adına okullarda paneller düzenlenebilir. Okula gelemeyen veliler için ise gezici eğitim otobüsleri ile Roman ailelerin yaşadığı mahallere gidilerek eğitimin niçin önemli ve gerekli olduğu anlatılabilir.
- 3- Roman öğrencilere eğitimi özendirmek için okulda kariyer günleri yapılabilir, üniversite gezileri düzenlenebilir.
- 4- Roman öğrencilerin akademik başarısını artırmak için onların akademik düzeylerine uygun özel ücretsiz destekleme kursları düzenlenebilir.
- 5- Avrupa’da, Romanların eğitimi ve entegrasyonu ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmış ve halen çeşitli projeler yürütülmektedir. Buralardaki çalışmalardan Türkiye için uygulanabilir olanları transfer edilebilir.
- 6- Roman ailelerde görülen işsizlik sorununun ve buna bağlı olarak Roman ailelerin yaşadığı ekonomik problemlerin üstesinden gelebilmek için, Halk Eğitim Merkezlerinde meslek edindirme kursları düzenlenebilir. Hiç okula gitmemiş ve okuryazar olmayan ebeveynler için ise okuma yazma kursları açılabilir.
- 7- Roman öğrencilerin yüksek devamsızlık oranları nedeniyle okul terki konusunda risk grubunda oldukları söylenebilir. Araştırma bulgularına göre, Romanlar ulaşımı problem olarak değerlendirmektedirler. Bu bölgelerde ilgili belediye okul saatlerinde öğrenciler için ücretsiz otobüs seferleri düzenleyebilir.

- 8- Sosyal dışlanmanın önüne geçebilmek için Roman öğrencilerle diğer öğrencilerin ortak gerçekleştirecekleri sinemaya gitme, tiyatroya gitme, doğa gezisi yapma gibi sosyal etkinlikler düzenlenebilir.

5.4.2 Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

Bu araştırma, Kocaeli'nin İzmit İlçesinde yer alan Terzibayırı Mahallesinde Roman öğrencilerin sayıca fazla olduğu bir ortaokulda yürütülmüştür. Roman kültürünün bir sonucu olarak Romanların genelde birbirlerine yakın çevrelerde oturmayı tercih ettikleri gözlenmektedir. Romanların daha yoğun yaşadığı bölgelere diğer illerde de rastlamak mümkündür. Benzer çalışmalar Romanların yaşadığı diğer bölgelerde de yapılabilir. Böylece araştırmalardan elde edilecek sonuçlar bize Romanların yaşadığı zorluklara ilişkin genel bir çerçeve çizmeye yardımcı olacaktır.

Bu araştırmanın öğretmen, öğrenci ve veli boyutu bulunmaktadır. Yapılacak çalışmalara üst düzey eğitim yöneticiler de dahil edilerek, onların Roman öğrencilerin yaşadığı zorluklara ilişkin attıkları adımlar veya atacakları adımlar da araştırma konusu yapılabilir. Böylece Roman öğrencilerin yaşadığı zorluklara ilişkin tutarlı politikaların geliştirilmesi sağlanabilir.

Romanlar, yaşam kültürleri çerçevesinde çeşitli sivil toplum kuruluşlarının etrafında örgütlenmektedir. Araştırmanın yapıldığı bölgede de benzer bir oluşum bulunmaktadır. Bu araştırma bir devlet ortaokulunda eğitim almakta olan Roman öğrenciler çerçevesinde yürütülmüştür. Benzer çalışmalara Romanların kurduğu sivil toplum örgütleri de dahil edilebilir. Böylece onların bu örgütlenmelerde eğitim adına yaptıkları faaliyetler, araştırma konusu olarak farklı bir perspektif çizebilir.

KAYNAKLAR

- Akkan, B.E., Deniz, M.B., ve Ertan, M. (2011). *Sosyal dışlanmanın roman halleri*. İstanbul: Punto.
- Aksu, M. *Türkiye’de Çingene olmak*. Ankara: Anekdot.
- Alp, H. (2016). Çingenelere yönelik nefret söyleminin Ekşi Sözlük’te yeniden üretilmesi. *Ankara Üniversitesi İLEF Dergisi*, 3(2), 143-172.
- Alpman, N. (1993). *Başka dünyanın insanları: Çingeneler*. İstanbul: Ozan.
- Altınöz, İ. (2013). *Osmanlı toplumunda Çingeneler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ana Britanica (1994). *Genel Kültür Ansiklopedisi*. İstanbul: Ana.
- Arayıcı, A. (2008). *Avrupa’nın vatansızları: Çingeneler*. İstanbul: Kalkedon.
- Berger, H., (2000). *Çingene mitolojisi* (Çev Sağlam, M. Y.). İstanbul: Ayraç.
- Cankur, N. Ş. (2002). Tıp eğitiminde dilin önemi, gelişmesi ve geleceği. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 28(1), 29-32. Erişim adresi:
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/420140>
- Cecilia, E. S. (2010). Challenges Of Gipsy Children In Early Childhood Education. *Training And Practice* 8(4). 237-243. Erişim adresi:
http://trainingandpractice.hu/sites/default/files/kepzes_es_gyakorlat/tanulmanyok/19-Szucs_Eszter_Cecilia-tanulmany.pdf
- Claudia, L. E. N. Z., Lenz, C. ve Tamer, M. G. Sürdürülebilir demokratik toplumlar için eğitimin kilit rolü. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 103-110. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/86066>
- Cohen, L., Manion, L., ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. New York, NY: Routledge.
- Creswell, J. W. (2009). *Research Design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Los Angeles: Sage.

Çakır, Ö. (2002). Sosyal dışlanma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4(3). 83-104. Erişim adresi:

file:///C:/Users/hp-user-all%20in%20one/Desktop/buket_tez/4.3%20cakir.pdf

Çayak, S., & Ergi, D. Y. (2015). Öğretmen-veli işbirliği ile ilkökul öğrencilerinin sınıf içindeki istenmeyen davranışları arasındaki ilişki. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (11), 59-77. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/210402>

Çubukçu, Z., Özenbaş, D. E., Çetinkaya, N., Derya, S. A. T. I., ve Şeker, Ü. Y. (2012). Yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli gözünde öğretmenin sahip olması gereken değerler. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(1), 25-38. Erişim adresi:

https://www.pegem.net/Akademi/sempozyumbildiri_detay.aspx?id=126546

Deniz, A. Ç., Balcıoğlu, M., ve Diktaş, A. (2016). Romanların maruz kaldıkları damgalanma ve dışlanma mekanizmaları: Uşak örneği. *Tarih Okulu Dergisi*, 574. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/331708539_ROMANLARIN_MARUZ_KALDIKLARI_DAMGALANMA_VE_DISLANMA_MEKANIZMALARI_USAK_ORNEGI

Derrington, C., ve Kendall, S. (2003). *Gypsy traveller students in english secondary schools: a longitudinal study*. London: Trentham Books.

Diktaş A. ve Diğerleri. (2016), Uşak'ta yaşayan romanların Türk Eğitim Sistemi içerisinde yaşadıkları problemler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4). 978- doi: 9944-5783-1-8,2008

Edirne Roman Derneği. (2008). *Biz buradayız Türkiye'de Romanlar, ayrımcı uygulamalar ve hak mücadelesi*. Edirne: Mart. Erişim adresi: <http://www.errc.org/reports-and-submissions/biz-buradayiz-turkiyede-romanlar-ayrimci-uygulamalar-ve-hak-mucadelesi>

Fensham-Smith, A. (2014). *Gypsy and traveller education: engaging families-a research report*. Welsh Government social research. Erişim adresi: <https://dera.ioe.ac.uk/21443/1/141125-gypsy-traveller-education-engaging-families-en.pdf>

- Fonseca, I. (2002). *Beni ayakta gömün: Çingenerler ve yolculukları* (Çev. İlyas, Ö.) İstanbul: Kalkedon.
- Foster, B., ve Norton, P. (2012). Educational equality for gypsy, roma and traveller children and young people in the UK. *The Equal Rights Review*, 8, 85-112. Erişim adresi: [https://www.equalrightstrust.org/ertdocumentbank/ERR8 Brian Foster and Peter Norton.pdf](https://www.equalrightstrust.org/ertdocumentbank/ERR8_Brian_Foster_and_Peter_Norton.pdf)
- Genç, Y., Taylan, H. H., ve Barış, İ. (2015). Roman çocuklarının eğitim süreci ve akademik başarılarında sosyal dışlanma algısının rolü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (33), 79-97. doi: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2796>
- Goffman, E. (1963). *Stigma*: London: Penguin Erişim adresi: <https://www.freelists.org/archives/sig-dsu/11-2012/pdfKhTzvDli8n.pdf>
- Groenewald, T. (2004). A Phenomenological Research Design. *Illustrated, International Journal of Qualitative Methods*, 3 (1), 1-26. Erişim adresi: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/160940690400300104>
- Kaya, F. Ş. Kırklareli’de yaşayan yerli Romanların sosyal kimlik algıları ile ilgili saha araştırması. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 120-129. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kusbder/issue/46706/557696>
- Kaygılı, O. C. (1972). *Çingenerler*. Ankara: Bilgi.
- Kolukırık, S. (2006). Sosyal Perspektiften Türk(ıye) Çingenerleri: İzmir Çingenerleri üzerine bir araştırma. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(1), 12-23. Erişim adresi: https://www.academia.edu/33414463/SOSYOLOJ%20PERSPEKT%20T%20EN_T%20CRK_%20YE_%2087%20NGENELER%20_%20B%20ZM%20R_%2087%20NGENELER%20_%209CZER%20N%20E_B%20ARA%20ETIRMA_THE_TURKISH_GYPSIES_IN_TERMS_OF_SOCIOLOGICAL_PERSPECTIVE_A_STUDY_ON_GYPSIES_IN_IZMIR
- Kolukırık, S. (2007). *Yeryüzünün yabancıları çingenerler*. İstanbul: Simurg.
- Kolukırık, S. (2008). Türkiye’de Rom, Dom ve Lom gruplarının görünümü. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (8), 145-154.

- Kolukışık, S. (2009). *Dünden bugüne ingeneler: kültür-kimlik-dil-tarih*. İstanbul: Ozan.
- Kumcağız, H., Özcın, Ö., ve Şahin, C. (2018). Roman ocukların okul devamsızlığına ilişkin öğrenci, öğretmen, veli görüşleri ve çözüm nerileri. *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1), 54-85. Erişim adresi:
<https://dergipark.org.tr/pub/opdd/issue/41973/505568>
- Lloyd, G. ve Norris, C. (1998). From difference to deviance: the exclusion of gypsy-traveller children from school in Scotland. *International Journal of Inclusive Education*, 2(4), 178-196. doi: [10.1080/1360311980020407](https://doi.org/10.1080/1360311980020407)
- Lewy, G. (1999). "The Travail of The Gypsies", *The National Interest*, Fall, Issue (57), 78-86. Erişim adresi:
<http://www.jstor.org/stable/42897203>
- Myers, M., McGhee, D., ve Bhopal, K. (2010). At the crossroads: gypsy and traveller parents' perceptions of education, protection and social change. *Race Ethnicity and Education*, 13(4), 533-548. Erişim adresi:
https://www.researchgate.net/publication/254335553_At_the_crossroads_Gypsy_and_Traveller_parents'_perceptions_of_education_protection_and_social_change
- Öksz, Y., Gven Demir E., ve Öztürk Baba, E. (2018). Roman ocukların okul doyumunu dzeylerinin eşitli değişkenler açısından incelenmesi (Samsun İli rneği), *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 256-268. doi: 10.16986/HUJE.2017029312
- Özkan, A.R. (2000). *Türkiye ingeneleri*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Padfield, P. (2005). Inclusive Educational Approaches for Gypsy/Traveller Pupils and Their Families: Anurgent Need for Progress. *Scottish Educational Review*, 37(2), 127. Erişim adresi:
<http://www.step.education.ed.ac.uk/wp-content/uploads/2015/08/Inclusive-Educational-approaches-for-GypsyTraveller-Pupils.pdf>
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). California: Sage.

- Puşkin. (1990). *Çingeneler* (Çev. Öztürk, M.). Ankara: Damar.
- Robertson, G. R. (2009). *The Romani people and selected churches in slovakia: a description, analysis, and interpretation of their relations (1989-2007)*. Boekencentrum. Erişim adresi: <http://www.eromaresource.com/files/library/712/robertson.pdf>
- Roman, I. (2013). Gypsies integration–education for all. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (76), 717-722. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/271561508_Gypsies_Integration_-_Education_for_All
- Ross-Çalık, A. (2007). *Ancient İzmit: Nicomedia*. İstanbul: Delta.
- Sapancalı, F. (2005). Avrupa Birliği'nde sosyal dışlanma sorunu ve mücadele yöntemleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma ve Toplum Dergisi* (3). 51-106. Erişim adresi: <http://www.calismatoplum.org/sayi6/Makale%202.pdf>
- Serin, A. (2005). AB Ülkeleriyle Ortak Bir Noktamız Daha: Çingeneler. Erişim adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/ab-ulkeleriyle-ortak-bir-noktamiz-daha-cingeneler-317684>
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2013). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Şanlıer, S. (2013). *Hukuki Düzenlemeler Eşliğinde Osmanlı Çingeneleri*. İstanbul: Doğu.
- Tamer, M.G (2013). *Okulu Terk Deneyimi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Ankara: Siyasal.
- Tanriverdi, G, Ünüvar, R., Yalçın, M., Acar, P., Yaman, B, Akçay, E., ...Hastürk, Ö. (2012), Çanakkale'de yaşayan Romanların Purnell'in Kültürel Yeterlilik Modeli ile değerlendirilmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 15(4), 244-255.
- Tor, H. (2017). Zeitschrift für die Welt der Türken. *Journal of World of Turks* 2 (2), 25-42.
- Uzun, E. M., ve Bütün, E. (2015). Roman çocukların okula devamsızlık nedenleri ve bu durumun çocuklar üzerindeki etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 121-139. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/husbfd/issue/7893/103896>

Ünaldı, H. (2012). *Türkiye’de Yaşayan Kültürel Bir Farklılık: Çingeneler*, Tarih ve Kültür Sempozyumu. Batman Üniversitesi, Batman.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yin, R. K. (2009). *Case Study Research: Design and Methods (Fourth Edition)*. Thousand Oaks California, Sage.

EKLER

Ek 1. Öğretmen Görüşme Formu

Görüşme tarihi:

Görüşme başlama saati:

Görüşme bitiş saati:

Değerli meslektaşım, Roman öğrencilerin Türk Eğitim Sisteminde yaşadığı zorlukların tespitine yöneliktir olarak yürütülen bu araştırma çerçevesinde yapılan bu görüşme, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yapmakta olduğum yüksek lisans tez çalışması için veri toplama aracı olarak kullanılacaktır. Bu görüşmeye gönüllü olduğunuz için teşekkür ederim. İstedığınız zaman görüşmeyi sonlandırma hakkınızın olduğunu lütfen unutmayın. Bu çalışmanın bilimsellik derecesi sizin bu sorulara vereceğiniz yanıtların samimiyeti ölçüsünde olacaktır. Teşekkürler

Kişisel Sorular

1-Branşınız?

2-Eğitim durumunuz nedir?

3-Kaç yıldır bu okulda görev yapmaktasınız?

4-Mesleki kıdeminiz kaç yıldır?

Sizce Roman öğrenciler

1-Roman öğrenciler okulda ve sınıfta ne gibi zorluklarla karşılaşılıyor?

2-Roman öğrenciler, ekonomik nedenlerden dolayı eğitime yansıyan ne tür zorluklar yaşamaktadır?

3-Aile kaynaklı olarak Roman öğrenciler eğitimlerine yansıyan ne tür zorluklar yaşamaktadır?

4-Roman öğrenciler, eğitimlerine sosyal ve çevresel açıdan yansıyan ne gibi zorluklar yaşamaktadır?

5-Roman öğrenciler, çevresel anlamda eğitimlerine yansıyan boyutuyla ilgili olarak ne tür zorluklar yaşamaktadır?

Ek 2. Öğrenci Görüşme Formu

Görüşme tarihi:

Görüşme başlama saati:

Görüşme bitiş saati:

Değerli öğrencimiz, Roman öğrencilerin Türk Eğitim Sisteminde yaşadığı zorlukların tespitine yönelik olarak yürütülen bu araştırma çerçevesinde yapılan bu görüşme, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yapmakta olduğum yüksek lisans tez çalışması için veri toplama aracı olarak kullanılacaktır. Bu görüşmeye gönüllü olduğunuz için alındınız. İstedığınız zaman görüşmeyi sonlandırma hakkınızın olduğunu lütfen unutmayın. Bu çalışmanın bilimsellik derecesi sizin bu sorulara vereceğiniz yanıtların samimiyeti ölçüsünde olacaktır. Teşekkürler

Kişisel Sorular

- 1-Kaçıncı sınıfta eğitim almaktasınız?
- 2-Kaç kardeşiniz var?
- 3-Anne ve babanızla beraber mi yaşıyorsunuz?
- 4-Anneniz hangi okuldan mezun oldu?
- 5-Babanız hangi okuldan mezun oldu?
- 6-Geçtiğimiz dönem okulda kaç gün devamsızlık yaptınız?
- 7- Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

Sizce Roman öğrenciler;

- 1-Roman öğrencilerin okulda karşılaştığı zorluklar nelerdir?
- 2-Roman öğrencilerin ekonomik temelli olarak eğitimlerine yansıyan zorluklar nelerdir?
- 3-Roman öğrencilerin aile kaynaklı olarak eğitimlerine yansıyan zorluklar nelerdir?
- 4-Roman öğrencilerin eğitimlerine yansıyan boyutuyla, sosyal ve çevresel anlamda yaşadığı zorluklar nelerdir?

Ek 3. Veli Görüşme Formu

Görüşme tarihi:

Görüşme başlama saati:

Görüşme bitiş saati:

Değerli katılımcı, Roman öğrencilerin Türk Eğitim Sisteminde yaşadığı zorlukların tespitine yöneliktir olarak yürütülen bu araştırma çerçevesinde yapılan bu görüşme, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yapmakta olduğum yüksek lisans tez çalışması için veri toplama aracı olarak kullanılacaktır. Bu görüşmeye gönüllü olduğunuz için alındınız. İstedığınız zaman görüşmeyi sonlandırma hakkınızın olduğunu lütfen unutmayın. Bu çalışmanın bilimsellik derecesi sizin bu sorulara vereceğiniz yanıtların samimiyeti ölçüsünde olacaktır. Teşekkürler

Kişisel Sorular

- 1-Hangi okuldan mezun oldunuz?
- 2-Eve giren aylık geliriniz ne kadardır?
- 3-Yaşadığınız ev size mi ait?
- 4-Evde kaç kişi yaşıyor?
- 5-Okula giden toplam kaç çocuğunuz var?

Bir Roman veli olarak sizce;

- 1-Roman öğrencilerin okulda karşılaştığı zorluklar nelerdir?
- 2-Roman öğrencilerin ekonomik temelli olarak eğitimlerine yansıyan zorluklar nelerdir?
- 3-Roman öğrencilerin aile kaynaklı olarak eğitimlerine yansıyan zorluklar nelerdir?
- 4-Roman öğrencilerin eğitimlerine yansıyan boyutuyla, sosyal ve çevresel anlamda yaşadığı zorluklar nelerdir?

Ek 4. Etik Onay Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 27/06/2019-E.8460

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı :61923333/050.99/
Konu :13/11 Buket ÇİFTÇİ

Sayın Buket ÇİFTÇİ

İlgi : Buket ÇİFTÇİ 29/05/2019 tarihli ve 0 sayılı yazı

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığının 19.06.2019 tarihli ve 13 sayılı toplantısında alınan "11" nolu karar örneği ekte sunulmuştur.
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Arif BİLGİN
Etik Kurulu Başkanı

11. Buket ÇİFTÇİ'nin " Roman Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegre Olmada Yaşadığı Sorunlar: İzmit Terzibayırı Örneği " başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.
Yapılan görüşmeler sonunda; Buket ÇİFTÇİ'nin " Roman Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Entegre Olmada Yaşadığı Sorunlar: İzmit Terzibayırı Örneği " başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Evrakı Doğrulamak İçin : <http://193.140.253.232/envision.Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?V=BENFB088K>

Etik Kurulu Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr
Tel:0264 295 50 00 Faks:0264 295 50 31
E-Posta :ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik AĖ :www.sakarya.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ VE ESERLER LİSTESİ

Adı ve Soyadı: Buket ÇİFTÇİ

E-postası: buket.demirhan@ogr.sakarya.edu.tr

İletişim: 0(507)9815007

ÖĞRENİM DURUMU

Lisans: Mersin Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği Bölümü

GÖREVLER

Görev Ünvanı	Görev Yeri
İngilizce Öğretmeni	Kırkmağara Ortaokulu / ŞANLIURFA
İngilizce Öğretmeni	Mehmet Akif Ortaokulu / KOCAELİ
İngilizce Öğretmeni	Körfez Oruç Reis Anadolu Lisesi / KOCAELİ

ESERLER

Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

Güleç, İ., Çelik S., ve Demirhan B. (2012). Yaşam boyu öğrenme nedir? Kavram ve kapsamı üzerine bir değerlendirme. *Sakarya University Journal of Education* 2(3), 34-48.